

VÍCETÉMATICKÉ INFORMACE

Ročník 2011

Souhrnná data

V Praze dne 14.2.2012

Č.j.: 6/2012 - 7

Kód publikace: y -1370-11

Analýza regionálních rozdílů v ČR

Zpracoval:
Ředitelka odboru:
Kontaktní osoba:
Telefon:
E-mail:

Odbor informačních služeb
Ing. Veronika Tichá
RNDr. Tomáš Mládek
274 052 429
tomas.mladek@czso.cz

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na stránkách ČSÚ na Internetu:

WWW.CZSO.CZ

Analysis of Regional Disparities in the Czech Republic

Analysis of regional disparities in terms of demographic development, labour market, environment, social issues and other fields.

ISBN 978-80-250-2144-6

© Český statistický úřad, Praha 2011

OBSAH

ČÁST SYNTETICKÁ

1. Shrnutí hlavních tendencí.....	5
-----------------------------------	---

SYNTHETIC PART

1. <i>Main Trends</i>	21
-----------------------------	----

ČÁST ANALYTICKÁ – VYBRANÉ OKRUHY

2. Nezaměstnanost.....	39
------------------------	----

3. Emise.....	48
---------------	----

Analýza regionálních rozdílů v ČR

I – ČÁST SYNTETICKÁ

ÚVOD

Problematika regionální diferenciace je komplexní a nemá dosud všeobecně přijímanou teorii. V tom je její situace podobná ekonomii. V ČR se střetává neoliberální řízení některých resortů se socialistickou kohezní politikou EU a té odpovídá i regionální politika v ČR. Úroveň regionů reaguje na impulsy se značnou setrvačností, přesto ale existují kritické úrovně jak růstových, tak útlumových kumulativních faktorů.

Jeden z problémů pro volbu ukazatelů regionálních rozdílů vyplývá z otázky, co je cílem rozvoje, resp. kritériem úspěšnosti regionu. Je to tvorba HDP, struktura spotřeby, úroveň vybavenosti obcí, stabilita populace v regionu, kvalitní životní prostředí nebo udržitelnost rozvoje? Reálná diferenciace regionů je modifikována i subjektivní percepcí - vnímána je relativní odlišnost spíše než absolutní úroveň jevů. Úroveň „zaostalosti“ regionu je relativní jak mezi státy, tak uvnitř ČR – je potřeba porovnávat v celém souboru jednotek. Nelze vždy jednoduše stanovit ani optimální cílovou úroveň ukazatele. Zřejmě platí, že vyspělejší státy mají základní ukazatele diferencovány méně. Pojem regionální diferenciace je tedy nutné vždy vázat na nositele rozdílů a na vhodné ukazatele. Z toho plyne, že je nutno odmítat vágní a nespecifikovaná tvrzení o tom, že regionální diferenciace v ČR roste.

ČR jako dosti malá země je stále mimořádně homogenní - po 40 letech přerozdělování a nivelizace, po odloučení Slovenska (a ještě před tím Podkarpatské Rusi). Jako základní faktor pro diferenciaci sociálně ekonomického systému ČR je možno prohlásit faktor sídelní struktury, veřejné infrastruktury a dopravní dostupnosti. Ty mají objektivní hierarchii, kterou nelze jednoduše nivelizovat. Obecným trendem je posilování vlivu metropolitního prostoru Prahy a dalších velkých center, v jejichž hodinové izochroně dostupnosti se nachází většina států. Zaznamenáváme rostoucí odstup center od některých znevýhodněných periférií ČR. Dílčími faktory jsou věková struktura obyvatelstva a vzdělanost v širším slova smyslu.

Cílem této úvodní kapitoly je stručně charakterizovat základní trendy a regionální diferenciaci sociálně ekonomických jevů v ČR. Regionální aspekt z praktických důvodů zjednodušíme jen na 14 krajů ČR a jen výjimečně odkazujeme na menší jednotky. Soubor krajů ČR je malý a nesourodý (Kraj Vysočina spolu s Karlovarským představují řádově jinou úroveň v systému osídlení) – tyto skutečnosti by měly být v hlubší interpretaci rozdílů zohledňovány. Specifické je postavení Hlavního města Prahy mezi kraji. V úvodní kapitole se omezíme jen na úzký výběr tradičních ukazatelů. Přehledně jsou uvedeny v tabulkách 1.1 až 1.8 převážně s daty k roku 2010. Pro další odkazujeme čtenáře na datové publikace z produkce ČSÚ, zejména Statistické ročenky, Statistické bulletiny a také na analytické publikace pro jednotlivé kraje, které jsou k dispozici na www.czso.cz pod odkazem „Regiony, města, obce“.

OSÍDLENÍ A DEMOGRAFIE

V médiích donedávna dominující demografické téma "baby-boomu" snad již definitivně odeznělo. Problém s napjatostí zejména v kapacitách školek a základních škol se objevuje jen v lokalitách s intenzivní výstavbou bytů tam, kde samosprávy přípravu veřejného vybavení podcenily. Do popředí pozornosti se na čas dostalo citlivé téma důchodové reformy, v ústraní ale zůstává brzký růst nároků na sociální a zdravotnické služby. Příčiny problémů zastírá širší téma zadlužování státního rozpočtu ČR na pozadí fiskálních problémů eurozóny a očekávané hluboké recese. Demografická podstata problémů důchodového systému tkví v silných ročnících 1945-57, které nyní vstupují do důchodového věku. Střední délka dožití se po roce 2000 prodlužuje již nepodstatně. Evropské téma zahraniční migrace a migračních politik není zatím v dosti homogenní a tolerantní ČR příliš diskutováno; problémy s tzv. vyloučenými

lokalitami byly dosud epizodické, stejně jako politický extrémismus. Rozměr možných problémů se však nakrátko exponoval v roce 2011 ve Šluknovském výběžku. Tolerance k regionálním rozdílům je v ČR poměrně vysoká díky vcelku stabilní míře nezaměstnanosti a tradiční ochoty za prací dojíždět. Roste citlivost na regionální problémy s životním prostředím (Ostravsko). Dále se zvýraznilo téma dopravy v kontrastu s rozkrádáním veřejných rozpočtů – redukce ve veřejné dopravě a pomalá modernizace vcelku velmi hustých dopravních sítí. Kritizovány jsou lokální dopravní závady (např. chybějící obchvaty sídel, vadné železniční přejezdy nebo zanedbaná údržba silnic a železnic). Výsledky posledního sčítání silniční dopravy však prokázalo pokles intenzit v řadě vztahů a tedy potřebu objektivně hodnotit ambice a nároky regionálních správ na masivní investice do dopravních staveb.

Vývoj vybraných ukazatelů průběžné demografické statistiky v ČR

Celková změna počtu obyvatel v ČR se po dvou letech 2007 a 2008 s mimořádnými přírůstků propadla v roce 2009 k nižší (zhruba poloviční) úrovni přírůstku +39,3 tis. obyvatel a v roce 2010 dále klesla na +26,0 tis. obyvatel (až do roku 2002 *de iure* populace ČR početně ubývala a následující přírůstky se zvětšovaly jen pozvolna). Kladné saldo zahraniční **migrace** dosáhlo rekordních¹ 83,9 tis. v roce 2007 a dále 71,8 tis. v roce 2008, avšak v roce 2009 už jen 28,3 tis. a v roce 2010 pokles pokračoval na 15,6 tis. osob. Bylo to nepochybně důsledkem ekonomické recese v ČR. Podle státního občanství přistěhovalých dominovaly jako zdrojové státy Ukrajina, Slovensko, Vietnam a Rusko. Saldo **přirozené měny** se dostalo nepatrně nad nulu po 13 letech (od roku 1993) teprve v roce 2006. V letech 2008, 2009 a 2010 přebytek živě narozených nad zemřelými již mírně klesal, a sice z 14,6 tis. na 10,9 tis. a 10,3 tis. osob.

Hrubá míra porodnosti² v ČR klesala od rekordního roku 1974 (19,4 promile, celkově 194 tis. živě narozených dětí) až do roku 1999 (8,7 promile a 89 tisíc celkově). Od té doby je trend rostoucí až na „rekordních“ 11,5 promile, resp. 119,6 tis. živě narozených dětí v roce 2008. Poměr počtů narozených v roce 1974 a 2008 byl tedy 100 ku 62. Rok 2009 již naznačil očekávaný pokles porodnosti (118,3 tis.) a rok 2010 pokles potvrdil (117,2 tis.). Jednou z nápadných demografických změn po roce 1991 byl plynulý růst průměrného věku matek, např. u prvního dítěte z 22,4 v roce 1991 na 27,6 v roce 2010. Výrazně se také zvýšil podíl dětí narozených nevdaným ženám, a to na 40 % v roce 2010 (z 9 % v roce 1990). Od poloviny 90. let minulého století byly hlavní rostoucí kategorií právě děti narozené v 1. pořadí nevdaným ženám. V roce 2010 se narodilo 46 % dětí v 1. pořadí (pokles), 39 % ve 2. pořadí (stagnace) a 15 % v dalších pořadích. Mírně zrychlující trend měl podíl živě narozených dětí s jiným než českým státním občanstvím – v roce 1995 to bylo 0,7 %, v roce 2009 již 2,6 %, ale v roce 2010 již stagnoval na 2,6% (3034 dětí). Z nich nejvíce dětí mělo vietnamskou příslušnost (28 %, pokles), přírůstek si zachovaly děti Ukrajinek.

Úhrnná plodnost žen³ v ČR analogicky klesala z 2,43 (1974) nejprve skokem, v 80. letech pak plynule a po roce 1990 opět skokem až na minimum 1,13 (1999). To bylo nejméně za zhruba stoleté trvání této statistiky u nás a ČR tím zaujala jedno z posledních míst v Evropě (a de facto na světě). Od roku 2000 tento ukazatel pomalu stoupal, a to až na hodnotu 1,50 v roce 2008. Následující roky 2009 a stejně i 2010 ale už potvrdily stagnaci (1,49). Propad v 90. letech prohloubilo mimo jiné již zmíněné odkládání mateřství do vyššího věku žen.

Potratovost v ČR výrazně poklesla v počtu umělých přerušení těhotenství (ze 111 tis. v roce 1990 až na úroveň 25 tis. v letech 2006 - 2008, na které již stagnovala). V letech 2009 i 2010 se příznivý pokles ukazatelů potratovosti opět obnovil – v roce 2010 bylo 39 273 potratů celkem, což představovalo 25 %

¹ Oficiální počet přistěhovalých 104,4 tisíce v roce 2007 byl současně nejvyšší od období velkých přesunů obyvatelstva po 2. světové válce. Evidence migrantů je však ovlivněna mj. tím, že vystěhovalí občané ČR se neodhlašují z místa trvalého pobytu a zůstávají započtení v bilancích.

² Počet živě narozených dětí na 1000 trvale bydlících obyvatel

³ Průměrný počet živě narozených dětí, připadajících na 1 ženu, pokud by během jejího reprodukčního věku (15-49 let) zůstaly míry plodnosti žen podle věku stejné po celé období jako v daném roce. Dosahuje-li úhrnná plodnost hodnoty přibližně 2,1, plodnost zajišťuje prostou reprodukci obyvatelstva. Klesne-li pod tuto hodnotu, početní stav populace směřuje k dlouhodobému snižování přirozenou měnou.

všech těhotenství (v roce 1995 to bylo 39 %). Z úhrnu potratů bylo 61 % umělých přerušeni těhotenství - jejich podíl klesal (a rostl u samovolných potratů), v posledních 4 letech ale již stagnuje.

Úmrtnost zaznamenala po roce 1990 také zlepšení. Dokumentují to standardizované ukazatele, které jsou očištěné od vlivu „stárnoucí“ věkové struktury. Mezi lety 1991-2010 se prodloužila naděje dožití při narození o 6,2 roku u mužů (na 74,4 roku, mírný růst) a o 4,9 roku u žen (na 80,6 roku, po jisté stagnaci přinesl rok 2010 prodloužení o 0,5 roku). Prodloužení bylo celkově větší u mužů, kteří v 80. letech v našich zemích trpěli nadúmrtností a jejich naděje dožití se dokonce snižovala. Rozdíly počtu zemřelých podle pohlaví lze dokumentovat i takto: v roce 2010 byla v ČR již více než polovina (55,5 %) zemřelých žen starších 80 let, zatímco u mužů to nebyla ani třetina (30,0 %).

Mimořádně nízká v ČR v celosvětovém srovnání je perinatální⁴ i kojenecká⁵ úmrtnost. Kojenecká se snížila na historické minimum 2,7 promile v roce 2010 z 10,4 promile v roce 1991. Mezi lety 1991 a 2010 se snížila úroveň celkové standardizované úmrtnosti u obou pohlaví o více než třetinu, u mužů o trochu více než u žen. Hlavní oblastí snížení úmrtnosti se u obou pohlaví staly nemoci oběhové soustavy, výrazný byl též pokles úmrtnosti na vnější příčiny, hlavně u žen. V posledních 5 letech se rychlost poklesu intenzity úmrtnosti zpomaluje.

Hrubá míra úmrtnosti⁶ klesla z 12,5 promile (1990) na 10,2 promile (2010). Podle příčin úmrtí dlouhodobě dominují u mužů i žen nemoci oběhového systému (v roce 2010 u mužů 44,6 %, u žen 55,9 %) a novotvary (29,3 % muži, 23,4 % ženy).

Věkové složení populace ČR je dáno demografickým vývojem v posledních 100 letech, jeho nepravidelnosti jsou odrazem vlivu vnějších podmínek na populační klima, přičemž vliv migrace nebyl příliš výrazný. Nerovnoměrnosti věkové pyramidy pro rok 2010 byly způsobeny oběma válkami, hospodářskou recesí ve 30. letech, transformací společnosti v 90. letech; opačný vliv měla vždy následující období zvýšené (kompenzační) porodnosti. Nejpočetnějšími ročníky byly 30 – 38 (každý s více než 160 tis. osob), narozené v letech 1972- 80. Vliv odvozené vyšší porodnosti po roce 2000 na základnu věkové pyramidy je zřetelný, avšak velmi mírný ve srovnání se "zuby" dané vysokou porodností v 70. letech a po 2. sv. válce. Nápadný je nižší podíl mužů proti ženám od věku 55 a výše, který je zapříčiněn vyšší úmrtností mužů v tomto věku.

Index stáří⁷ v roce 2006 poprvé překročil hodnotu 100 a v roce 2010 dosáhl 107,8. Je to důsledkem nízké porodnosti v 90. letech a současně přechodu silných ročníků z období 2. světové války a hlavně těsně po ní do věku seniorů (nad 65 let). Nejvýraznější změnou ve věkové skladbě celé populace byl pokles velikosti dětské skupiny (0 – 14 dokončeného věku) na 71,6 % mezi roky 1991 a 2010. Produktivní věková skupina vzrostla o 7,3 % (ale v roce 2009 a 2010 již výrazně klesala, neboť věku 15 let dosahují slabé ročníky z poloviny 90. let). Konečně počet seniorů (dokončený věk 65 a více) vzrostl mezi roky 1991 a 2009 o 24,4 % a dramaticky poroste, neboť těsně před dosažením věku 65 let jsou silné generace z období kompenzační porodnosti po 2. sv. válce. Věkový medián se mezi roky 1991 a 2009 zvýšil z 35,6 na 39,6 let.

Stárnutí populace představuje fenomén, který bude dramatičtější změnou než případný početní úbytek nebo přírůstek obyvatelstva. Ten bude nejspíše jen v řádu jednotek procent (podle toho, jaký vývoj bude mít zahraniční migrace). Ovšem podíl věkové skupiny nad 65 let v populaci (15,5 % v roce 2010) se zdvojnásobí nejspíše již kolem roku 2040, čili bude se přibližovat třetině populace.

Složení obyvatelstva podle rodinného stavu se vyznačuje růstem podílu svobodných a rozvedených osob v posledních 20 letech – sňatky se odsouvaly do pozdějšího věku, rostla intenzita rozvodovosti a také se více prosazuje tzv. nesezdané soužití. Díky delší naději dožití žen proti mužům je po 50. roce věku v tzv. věkové pyramidě zřetelná převaha vdov. V populaci tedy roste podíl domácností jednotlivců, a to nejen ovdovělých, ale i mladých lidí zejména ve velkých městech.

⁴ Mrtvě narození a zemřelí do 7. dne po porodu na 1000 narozených.

⁵ Zemřelí do 1 roku věku na 1000 živě narozených.

⁶ Počet zemřelých celkem na 1000 obyvatel středního stavu.

⁷ Počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0 – 14 let.

Sňatečnost klesla v ČR po roce 1991 na minimum v roce 2003, kdy bylo poprvé méně než 50 tisíc sňatků. Od té doby počet kolísal mírně nad 50 tisíci až na 57,2 tisíc v roce 2007. Ovšem pokles v roce 2009 na 47 862 sňatků a v roce 2010 na 46 746 sňatků představoval minimum od roku 1918 (na území dnešní ČR) a očekávaným trendem je pokles. Stabilizoval se podíl oboustranně svobodných snoubenců (64,4 % v roce 2009). Medián⁸ věku prvního sňatku u mužů výrazně vzrostl mezi lety 1991 a 2010 z 23,9 na 40,5 roku a u žen z 21,0 na 33,0. V roce 2010 bylo u nás uzavřeno 4 324 sňatků (9,2 % ze všech sňatků), kdy aspoň jeden ze snoubenců nebyl státním příslušníkem ČR; tato čísla jsou v posledních letech vcelku stabilizovaná.

Rozvodovost se po roce 2002 stabilizovala kolem počtu 31 tisíc rozvodů ročně, v roce 2009 došlo k poklesu na 29 133 kladně vyřízených rozvodů, rok 2010 se vrátil k trendu s 30 783 rozvody. Úhrnná rozvodovost (podíl manželství končících rozvodem) se v roce 2010 zvýšil na 50 % ze 47 % v roce 2009. Od roku 2003 se podíl manželství rozváděných po 10 a více letech trvání udržuje na 60%, ale roste podíl manželství rozvedených po 20 letech 27,7 % (2010). Podíl rozváděných manželství s nezletilými dětmi klesá (71,7 % v roce 1991, po roce 2005 již pozvolně na 57,3 % v roce 2010).

Regionální rozdíly demografických ukazatelů

Hlavní rozdíly na úrovni krajů jsou v jejich migrační atraktivitě a tudíž i v celkové bilanci počtu obyvatelstva. Variabilita dílčích ukazatelů je pak dána především rozdíly ve věkové struktuře populace krajů. Pokud přepočteme ukazatele na standardní věkovou strukturu, variabilita není tolik výrazná, ale i zde je možno pozorovat regionální pravidelnosti - častý je např. gradient ve směru severozápad – jihovýchod ČR.

V **celkové změně počtu** obyvatel se od roku 1991 mezi kraji zvětšila dynamika rozdílů hlavně až po roce 2001⁹. Do té doby se mezi kraji mírně odlišovala jen Praha, která od roku 1994 začala výrazněji ztrácet trvale bydlící („*de iure*“) obyvatelstvo¹⁰ ve prospěch svého zázemí (tj. Středočeského kraje) a setrvale ztrácel také Plzeňský kraj vč. samotného města Plzeň¹¹. Od roku 2002 se obrátil trend Prahy, která začala opět růst a od roku 2008 překonává svou výchozí velikost (v roce 2010 měla 1 257 tis. obyv. proti 1 217 tis. obyv. z roku 1991). Nejvíce se od ostatních krajů odlišil svou trvale růstovou dynamikou kraj Středočeský – v letech 1991 – 2001 se zvětšil jen o 1 %, ale do konce roku 2010 pak o 14 % na 1 265 tis. obyv. Přírůstky a ztráty populace od roku 1991 se v ostatních krajích pohybovaly mezi +1 a –1 procentem a růstová dynamika se zvýraznila až od roku 2006, kdy se obnovil celkový populační růst ČR. Výchozí velikosti ale stále nedosáhly kraj Vysočina a moravské kraje s výjimkou Jihomoravského. Proti rokům 2007 a 2008, kdy měly přírůstky všechny kraje, došlo v letech 2009 a 2010 k úbytkům v moravských krajích (kromě Jihomoravského) a na Vysočině a také v kraji Karlovarském. Přes kladný výsledek přirozené změny v roce 2010 ve všech krajích (až na úbytek v kraji Moravskoslezském) byly hlavním faktorem celkových úbytků v krajích záporná salda migrace.

Variabilita podle menších jednotek je mnohem výraznější, viz např. kartogram 1 podle okresů. Extrémní jsou okresy v zázemí Prahy (okres Praha-západ se populačně zvětšil mezi roky 1991-2010 o 63 % ze 74,2 tis. obyv. na 121,0 tis. obyv.). Podobně okres Praha-východ se zvětšil o 44 %, dále okres Nymburk o 15 %, Brno-venkov o 14 %, Beroun o 13 % a Mladá Boleslav o 11 % atd. Převažují zde migrační přírůstky do nových bytů v rámci procesu tzv. **suburbanizace**, čili růstu měst v jejich zázemí, který je zdaleka nejvýraznější v širokém zázemí Prahy. Výstavba nových bytů akcelerovala po roce 2000, kdy se zlepšila dostupnost hypoték a zvýšila se přechodně i porodnost. Mezi dynamické okresy se zařadily i okresy s velkým růstem zaměstnanosti a příjmů (Mladá Boleslav) a také Český Krumlov, Cheb a Tachov,

⁸ Hodnota prostředního prvku v uspořádaném souboru, v tomto případě podle věku ženichů, resp. nevěst.

⁹ Při SLDB 2001 se do celkového počtu obyvatel započítali poprvé i cizinci s dlouhodobým pobytem a byla provedena korekce meziročních bilancí podle výsledku sčítání, které proběhlo k 1. 3. 2001. Tyto vlivy však na populační vývoj v krajích neměly zásadní vliv.

¹⁰ Faktická populace na rozdíl od *de iure* populace není statisticky zachycena a lze ji jen odhadovat, Praha nejspíš fakticky rostla trvale.

¹¹ Mezi velkými městy (nad 10 tis. obyvatel) stále převažují ta, která mají od roku 2001 úbytek počtu obyvatel. Mezi růstová velká města patřily kromě Prahy (107% v letech 2001-2010) dále Liberec (103%), Cheb (105%), Kolín (102%) a dále řada menších měst s ještě vyššími přírůstky v zázemí Prahy (Brandýs n.L., Říčany, Beroun aj.) nebo Brna (Kuřim).

kde se k příhraničním růstovým faktorům přidružila mladší věková struktura populace a tedy vyšší přirozené přírůstky počtu obyvatel.

Hlavní urbanizované prostory zásadně proměnily svou vnitřní strukturu a fungování a celkově zvětšily svůj význam v systému osídlení, jak např. ukázal nárůst dojížděky za prací do většiny center mezi Sčítáními lidu, domů a bytů (dále SLDB) z let 1991 a 2001 (např. v případě Prahy to byl růst z 92 tisíc na 134 tisíc osob). V ČR se zachoval rozsah a specifické formy druhého (rekreačního) bydlení, změnilo se ale jeho využití a dochází i k přestavbě (výměně) chat na trvalé bydlení v atraktivních lokalitách.

Na druhé straně trvalá emigrace signalizuje problémy řady dalších regionů – v důsledku jejich odlehle polohy vůči hlavním dopravním osám, slabé veřejné infrastruktury a tím nízké atraktivitě pro investice a obyvatele. Výsledkem je tzv. selektivní emigrace mladší a vzdělanější části populace. Týká se to jak části příhraničí (části okresů Bruntál, Jeseník, Šumperk, Vsetín, Zlín, Hodonín, Karlovy Vary), tak i regionů se strukturálními problémy (okresy Karviná, Most, Přerov). Populačními úbytky byla postižena i velká města jako Brno, Ostrava, Plzeň nebo i Kladno, která zastavila pokles až v posledních letech. Pokračují i úbytky tzv. vnitřní periferie na rozhraní vlivu velkých center, např. na rozmezí Středočeského a Jihočeského kraje a Vysočiny, v Podkrkonoší i jinde – jde o regiony s odlehlým a rozdrobeným venkovským osídlením, které jsou emigrací a stárnutím populace postiženy nejvíce.

Věková struktura je nejvíce odlišná v Praze, kde je vysoký a v posledních 4 letech akcelerující podíl seniorů nad 65 let (16,4 % k 31. 12. 2010) a současně nejmenší podíl dětí do 15 let (12,8 %); v ČR to bylo 15,5 % a 14,4 %. Vůbec nejvyššího podílu seniorů dosáhl nově kraj Královéhradecký (16,5 %), vysoký je dále v Jihomoravském, Zlínském a Plzeňském. Nejvyšší podíl dětí je tradičně v kraji Ústeckém a Libereckém, nově ale byly předstíženy krajem Středočeským (15,6 %) – rozdíly v podílech jsou ale menší než 1 p.b. Celkově je poněkud starší východní polovina ČR.

Mezi okresy jsou „mladší“ kromě těch se silným suburbanizačním efektem tradičně např. Tachov, Český Krumlov, Sokolov a pás okresů od Bruntálu na jih po Znojmo. Jde často o regiony s vyšším zastoupením Romů nebo okresy s masivní výstavbou sídlišť v 80. letech (např. Česká Lípa). Pás „nejstarších“ okresů nalezneme od Jičína přes Prahu po Klatovy.

Sňatečnost mužů i žen má nevýraznou regionální diferenciaci, mírně se však zvětšuje. Nejnižší je tradičně v Karlovarském a Ústeckém kraji a také v Praze, vyšší je v moravských krajích, na Vysočině a v Jihočeském kraji. Platí to také pro podíly sňatků svobodných (nejnižší v Karlovarském kraji s 53,6 % a nejvyšší v kraji Vysočina s 73,1 %. Praha se odlišuje vyšším věkem snoubenců při prvním sňatku, naopak nejnižší byl v kraji Vysočina a Pardubickém, mezikrajské rozdíly jsou ale nevýrazné.

Rozvodovost je diferencována poněkud významněji a kolísá v čase – trvale vyšší je v severozápadních a středních Čechách, kde končí rozvodem více než polovina manželství. Zatímco ale v severozápadních Čechách rozvodovost v roce 2010 klesla, ve Středočeském kraji skokově vzrostla na mnohaleté maximum 61,2 %). Nejnižší míra úhrnné rozvodovosti v roce 2010 setrvala v kraji Zlínském, Vysočina a Pardubickém (kolem 44 %) s vyšší religiozitou a tradičnějším životním stylem. Pod průměrem rozvodovosti v ČR (50,0 %) se udržuje i Praha, i když zde v roce 2010 vzrostla na 47,4 %.

Rozdíly v úrovni **úhrnné plodnosti**¹² nejsou velké (v ČR rok 2010 potvrdil stagnaci na 1,49 proti 1,50 v roce 2008) - pohybovala se od 1,39 (Praha) a 1,41 (Zlínský kraj) až po 1,58 (Středočeský a Liberecký) a Ústecký (1,55). Obecně platí, že po roce 2000 se dříve tradiční regiony s vyšší plodností na východě přesunuly na severovýchod Čech (k oběma posledně jmenovaným krajům patří i Středočeský a Královéhradecký kraj). Středočeský kraj zaznamenal také největší nárůst v plodnosti – z minima 1,16 v roce 2001 na 1,60 v roce 2008. Tradiční územní rozložení si naproti tomu uchovává **průměrný věk prvoroďčeka** (v roce 2010 v ČR 28,1): v Praze jejich průměrný věk druhým rokem překročil 30 let (30,2), naopak nejnižší zůstal v krajích Ústeckém (26,7), Karlovarském (26,9) a Moravskoslezském (27,1). Pro uvedené kraje je typická nadprůměrná plodnost velmi mladých žen (do věku 21-22). Trend posouvání porodů do vyššího věku je patrný ve všech krajích.

Největší regionální variabilitu a růstový trend v čase má **podíl dětí živě narozených mimo manželství** – v roce 2010 to bylo opět přes polovinu dětí v kraji Karlovarském (58,5 %) a v Ústeckém (54,4 %), nadprůměrné byly dále kraje Liberecký (45,5 %) a Moravskoslezský (44,2 %). Na opačném konci se udržují kraje Zlínský (31,9 %) a Vysočina (33,7 %); v celé ČR to bylo 40,3 %.

¹² Průměrný počet živě narozených dětí připadajících na 1 ženu ve věku 15-49 let za předpokladu zachování intenzit plodnosti podle věku z daného roku.

Podobně vysokou regionální variabilitu má **potratovost**, v roce 2010 byla např. úhrnná indukovaná potratovost¹³ zhruba dvojnásobná v kraji Ústeckém (0,47) či Karlovarském (0,43) proti kraji Pardubickému či Vysočina (oba 0,22) nebo Zlínskému (0,24). Podobnou strukturu vykazuje celková potratovost. Ukazatele potratovosti za posledních 17 let klesly zhruba na polovinu s tím, že podíl umělých potratů klesá a podíl samovolných mírně roste. Počet všech potratů se mezi roky 2009 a 2010 opět snížil, tentokrát ve všech krajích, počet interrupcí ale v 6 krajích nepatrně vzrostl.

Rozdíly v úrovni **úmrtnosti** v krajích jsou v čase poměrně stálé. Základní osou zlepšování je opět zhruba severozápad – jihovýchod ČR. Naděje dožití při narození se ještě mírně prodlužuje u mužů, u žen ale po roce 2006 spíše stagnovala, výraznější nárůst o 0,5 roku ale přinesl rok 2010. Podle úmrtnostních tabulek pro roky 2008 a 2009 bylo variační rozpětí mezi kraji 4,17 roku u mužů a 2,33 roku u žen (zmenšilo se hlavně u žen). V roce 2010 byl nejhorším krajem i nadále Ústecký se 72,3 u mužů a 78,6 u žen (následován Karlovarským a Moravskoslezským), nejlepší byla Praha se 76,3 roky u mužů a 81,2 u žen. Hodnoty za celou ČR byly 74,4 (muži) a 80,6 (ženy). Regionální rozdíly jsou dány především rozdíly ve skladbě obyvatelstva podle vzdělání, rodinného stavu, socioekonomického postavení a národnosti (nadprůměrnou úmrtnost mají Romové). Velký vliv má rychlost lékařské péče (důležitá u náhlých srdečních a mozkových příhod, které jsou stále zdaleka nejčastější příčinou úmrtí v ČR) a také kvalita životního prostředí.

ČR je v rámci EU zatím stále **národnostně velmi homogenní**, nejpočetnější slovenská národnost (po české a moravské) čítala podle SLDB 2001 jen 1,9 % obyvatel. O romské národnosti, která je v ČR demograficky i sociálně nejvíce odlišná od většinové populace, však není dostatek statistických dat. Systematicky se totiž nesleduje a SLDB 2001 zjistilo jen část Romů (necelých 12 tisíc), kteří se tak sami deklarovali. Na narůstající problém sociální exkluze upozornil např. průzkum agentury GAC v září 2006 – podle něj v cca 300 problematických lokalitách v ČR žilo 60 – 80 tisíc převážně Romů.

Cizinci s legálním pobytem v ČR tvořili cca 4,0 % obyvatelstva (k 31. 12. 2010). ČR tak patří mezi země s relativně nízkým podílem cizinců, i když jejich absolutní počet po roce 1989 převážně rostl a kulminoval v roce 2008 počtem 438 tis. osob. V roce 2009 klesl na 433 tisíce a v roce 2010 dále na 425 tisíc vč. žadatelů o azyl. Mezi cizinci celkem bylo 42 % žen. 45 % z cizinců mělo v ČR trvalý pobyt. Největší skupinou cizích státních příslušníků byli Ukrajinci (29 %), Slováci (17 %), Vietnamci (14 %), Rusové (8 %) a Poláci (4 %) – v podílech nepatrně rostou Rusové a Vietnamci, Ukrajinci stagnují. Demograficky se cizinci od tuzemské populace liší hlavně převahou osob v produktivním věku. Počty žadatelů o azyl v ČR klesají od rekordního roku 2001 (18 tis. osob), v roce 2009 jich bylo jen 1 258 (nejpočetnější národnostní skupinou mezi nimi byli Ukrajinci a Mongolové), počet udělených azylů byl pouze 75.

Regionálně koreluje podíl cizinců na celkové populaci se zaměstnaností v průmyslu – v roce 2010 byl vyšší podíl hlavně v severní polovině Čech, ve velkých městech a v okresech sousedících s Německem, na Moravě pouze na Brněnsku a Ostravsku. Nejvyšší podíl cizinců na populaci kraje měla Praha (11,8 %), což představovalo více než třetinu (34,2 %) ze všech cizinců v ČR, následoval Karlovarský kraj (6,4 %) a Středočeský kraj s 4,6 % podílem na své populaci (zejména okresy Mladá Boleslav, Mělník, Praha-západ a východ – kolem 7 %).

TRH PRÁCE

Nabídka pracovních sil závisí na vývoji počtu obyvatel a jejich věkové struktury. Ekonomicky aktivní populace (pracovní síla) jsou osoby ve věku 15 a více, splňující podle Výběrového šetření pracovních sil (dále VŠPS) požadavky pro zaměstnatelnost. Zahrnuje osoby zaměstnané¹⁴ a nezaměstnané¹⁵.

Od roku 1993, kdy se v ČR zavedlo VŠPS podle metodiky ILO¹⁶, **počet zaměstnaných** osob nejdříve klesal (-142 tis. 1993-2000), v prvních letech po roce 2000 stagnoval, ale od roku 2004 počet

¹³ Průměrný počet umělých přerušení těhotenství připadajících na jednu ženu ve věku 15 – 49 let.

¹⁴ Patří sem osoby s jedním nebo více souběžnými pracovními poměry, bez ohledu na jejich charakter a trvání, vč. osob v ozbrojených silách. Nejsou zde ale zahrnuty osoby na další mateřské (rodičovské) dovolené.

¹⁵ Nezaměstnaní jsou podle metodiky ILO osoby 15leté a starší, které nejsou zaměstnané, hledají aktivně práci a jsou připraveny k nástupu do práce. Mezi nezaměstnané se nepočítají osoby na další rodičovské dovolené. Vedle této obecné míry nezaměstnanosti se používá ještě registrovaná - podle údajů úřadů práce MPSV. Míra registrované nezaměstnanosti má od 30. 6. 2004 upravenou metodiku výpočtu.

¹⁶ Mezinárodní organizace práce

zaměstnaných v ČR rekordně rostl (mezi roky 2004-2008 o 296 tis. osob) na 5 002 tis. osob, v roce 2009 však již poklesl na 4 934 tis. osob a v roce 2010 dále na 4 885 tis. osob. Rostl především počet zaměstnanců a také počet pracujících na vlastní účet. Rostl průměrný věk zaměstnané osoby (od roku 2000 více než o rok, zaměstnané ženy jsou přitom starší než muži).

Odvětvová skladba zaměstnanosti¹⁷ se po roce 2000 vyvíjela klidněji než v 90. letech. V roce 2009 dokonce ještě pokračoval nepatrný pokles v primárním sektoru (na 3,2 %). Počet pracujících v sekundárním sektoru (průmysl a stavebnictví) po poklesu v 90. letech stagnoval, v letech 2005 až 2008 však výrazně rostl (o 148 tis. osob 2005-8 na 40,5 % v roce 2008); tento přírůstek byl dokonce vyšší než v terciárním sektoru. Během pouhého roku 2009 došlo v zaměstnanosti v sekundéru k zásadnímu zvratu, když poklesla o 124 tis. osob, tj. na 38,6 % celkové zaměstnanosti; tento pokles byl přitom zmírněn nárůstem počtu pracujících ve stavebnictví o 51 tis. osob. V roce 2010 pokračoval pokles sekundéru ještě na 37,0 %. Podíl zaměstnanosti v sekundárním sektoru je v ČR nejvyšší v EU, podobný je jen na Slovensku. To je na úkor zaměstnanosti ve službách, v němž je v ČR výrazně poddimenzován zejména obor zdravotní a sociální péče.

Zásadní změny v ekonomice se projevily v krajích velmi odlišně. Výrazný pokles počtu zaměstnaných v 90. letech nastal v krajích s těžkým průmyslem, zvláště v Ústeckém (-51 tis. osob v letech 1993-2000) a všech krajích Moravy (nejvíce v Moravskoslezském -44 tis. osob). Zbývající kraje vč. Vysočiny vykázaly změny jen v řádu jednotek tisíců, malý nárůst měla Praha (+11 tis.). V letech 2002-2008, kdy se projevily vstup silných ročníků do produktivního věku a také nastalo oživení ekonomiky, přibývalo v ČR 5,0 % (+238 tis.) zaměstnaných. Největší nárůst byl ve Středočeském kraji (+51 tis.), v Praze (+37 tis.) a dále v Moravskoslezském (+32 tis.) a Jihomoravském (+28 tis.). V ostatních krajích počet rostl nevýznamně nebo i klesl (kraj Liberecký). Přes celkový růst zaměstnanosti vč. rozsáhlého zapojení cizích státních příslušníků se stal po roce 2000 limitujícím faktorem strukturální a lokální nedostatek pracovních sil. Zlom přinesla až ekonomická recese od konce roku 2008. Kromě Prahy a Středočeského kraje zaznamenaly všechny kraje v roce 2009 úbytek počtů zaměstnaných, nejvíce kraj Moravskoslezský (-11 tis. osob) a Pardubický (-10 tis. osob). V roce 2010 pokračoval úbytek ve všech krajích s výjimkou kraje Libereckého, Jihomoravského, Středočeského a nepatrně i Karlovarského, přičemž dvě třetiny celkového úbytku (-49 tis. osob) se odehrály v krajích Olomouckém, Moravskoslezském a Zlínském.

Míra zaměstnanosti (podíl pracujících na obyvatelstvu starším 15 let) ukazuje intenzitu zapojení do práce. Pokles počtu nezaměstnaných v letech 2000 - 2007 a razantní přírůstek počtu pracujících (vč. prodloužení věku odchodu do starobního důchodu) byl kompenzován mimořádným růstem počtu studentů a také růstem počtu žen na mateřské dovolené – výsledkem byl jen mírný nárůst zaměstnanosti z 55,1 % v roce 2000 na 55,9 % v roce 2008, v roce 2009 došlo však opět k poklesu na 54,8 % a v roce 2010 dále na 54,2 %.

Míra zaměstnanosti je dlouhodobě nejnižší v Moravskoslezském kraji (50,9 % v roce 2010) spolu s Ústeckým (51,1 %), v roce 2010 se však na nejnižší míru dostal Olomoucký kraj s 50,6 %. Nejvyšší je tradičně v Praze (59,9 %) a ve Středočeském kraji (56,6 %). V roce 2010 klesla míra proti předchozímu roku ve všech krajích s výjimkou Libereckého a Jihomoravského. Počet zaměstnaných cizinců v evidencích klesá od maxima ke konci roku 2008 (362 tisíc osob) druhým rokem na 306 tisíc (konec 2010), narůstá ale mezi nimi počet registrovaných živnostníků.

Úroveň míry zaměstnanosti v ČR zaostává za většinou zemí EU, hlavně u žen. Obyvatelé ČR pracují ale (v hlavním zaměstnání) větší počet hodin než je průměr EU. Také podíl pracujících na částečný úvazek zůstává hluboce pod průměrem EU.

Míra nezaměstnanosti je hlavním ukazatelem stavu ekonomiky. Vyjadřuje podíl nezaměstnaných na celkové pracovní síle a používá se mj. k vymezení regionů pro soustředěnou podporu státu. Míra nezaměstnanosti obecná (podle ILO) i registrovaná (podle MPSV) se poněkud rozcházejí v důsledku různé metodiky; od roku 2000 je obecná míra mírně nižší než registrovaná¹⁸, sezónně očištěný trend je však společný. **Obecná** míra nezaměstnanosti v ČR rostla od poloviny 90. let z úrovně kolem 4 % až na

¹⁷ podle klasifikace CZ-NACE

¹⁸ Diference je typická pro období zvýšené nezaměstnanosti, kdy řada oficiálně registrovaných uchazečů o práci pracuje příležitostně a výběrové šetření pracovních sil je zachytí jako de facto zaměstnané. Rozdíl mezi oběma mírami je obvyklý a zpravidla i větší ve všech národních statistikách.

9,4 % v roce 1999, druhé maximum v roce 2004 dosáhlo 8,3 %, od té doby klesala až na 4,4 % v roce 2008, ale v roce 2009 se opět zvýšila na 6,7 % a v roce 2010 na 7,3 % (průměr EU-27 byl 9,7 % v roce 2010). Také míra **registrované** nezaměstnanosti (tzv. dosažitelných uchazečů) klesala v ČR až do poloviny roku 2008 na hodnotu 5,0 %, pak se ale projevila recese v podstatě setrvalým růstem na 6,0 % ke konci roku 2008 (stejná hodnota byla dosažena i ke konci roku 2007) a dále akcelerovala na 9,2 % ke konci roku 2009. Za rok 2010 rostla již mírněji na 9,6 %.

Problémem zůstává i délka nezaměstnanosti – počet osob v evidenci úřadů práce v délce nad 12 měsíců kulminoval v roce 2004 na 220 tisících, pak klesal až na 102 tis. osob koncem roku 2008, ale pak expandoval zpět na 178 tis. osob (2010).

Zásadní jsou rozdíly v nezaměstnanosti podle regionů (viz kartogram 2). Dlouhodobě nejvyšší úroveň i výkyvy má nezaměstnanost (registrovaná) ve dvou strukturálně postižených oblastech – v kraji Ústeckém (ke konci roku 2010 byla 13,9 %) s Karlovarským (11,4 %) a Libereckým (10,5 %) a v kraji Moravskoslezském (12,4 %), který již byl předstížen Olomouckým (12,5 %). Tradičně nejnižší je nezaměstnanost v Praze (4,1 %) a Středočeském kraji (7,7 %). Ostatní dosud nejmenované české kraje mají míru pod 10 %, zatímco moravské nad 10 % (kraj Vysočina má 10,7 %).

Podle okresů dosáhla reg. nezaměstnanost maxima v okresech Jeseník (19,7 %) a Bruntál (17,9 %) a dále v okresech Most (16,5 %), Hodonín (16,4 %), Děčín 15,7 %, Znojmo (14,7 %) a Karviná (14,3 %). Míru nezaměstnanosti v roce 2010 celé ČR (9,6 %) přesáhlo celkem 49 okresů a 9 krajů.

Mzdy měly přírůstky rozkolísané podle ekonomické situace. Průměrné reálné hrubé měsíční mzdy zaznamenaly nejvyšší meziroční přírůstky (kolem 8 %) do roku 1996 a vyrovnávaly tak propad reálných příjmů před rokem 1993. Růst se zastavil v roce 1997 a v roce 1998 došlo k propadu o 1,4 %, pak se roční růst mezd opět stabilizoval kolem 3 – 4 % s maximem v letech 2002-3 (kolem 6 %). V letech 2006-7 dosáhl růst mezd kolem 4 %, v následujícím roce se propadl na 1,4 %. V roce 2009 se vrátil na úroveň 2,3 %, v roce 2010 ale dostal na nejnižší meziroční růst vůbec, a sice 0,4 %. V roce 2010 dosáhl medián hrubé měsíční mzdy zaměstnanců v ČR 22 608 Kč, nejvíce v Praze (28 392 Kč) a nejméně v Karlovarském (20 110 Kč) a Jihočeském kraji (20 479 Kč) – velký odstup Prahy od zbytku republiky je dán strukturou zaměstnanosti v hlavním městě, je zde také největší diference mezd měřená variačním koeficientem.

V ČR přetrvávají nižší mzdy žen proti mužům – největší rozdíly byly v roce 2009 ve věkové skupině 30-49. Rozdíly mezi dobře a špatně placenými zaměstnanci (měřené variačním koeficientem) po stagnaci až mírném poklesu v letech 2002-2005 vzrostly v roce 2006 a v roce 2009 expandovaly o 11 p.b. na 96,78 %. Obecně ale ČR patří stále mezi země s relativně nízkou diferenciací mezd a také nízkou mírou chudoby. Jinými slovy, větší jsou rozdíly v produktivitě práce mezi vyspělými a zaostávajícími kraji a okresy než rozdíly mezi těmito regiony v úrovni mezd. Nejvíce zaměstnanců pobíralo v roce 2010 hrubou mzdu 24 – 28 tisíc Kč/měs. (14,0 %). Stále poměrně malé rozdíly mezd jsou např. mezi podnikatelským a nepodnikatelským sektorem i podle odvětví s několika výjimkami, jako jsou odvětví peněžnictví (47 575 Kč), ICT (45 393 Kč) nebo v letecké dopravě, které mají nejvyšší dynamiku růstu. Velká diference mezd je ovšem podle postavení v zaměstnání.

Výše plných starobních důchodů v ČR trvale roste, růst se zrychlil po roce 2002 a dosáhl v roce 2010 výše 10 123 Kč. Výše důchodů je regionálně dosti nivelizována, nejvyšší průměrné měsíční starobní důchody jsou v těch okresech, kde dominoval těžký průmysl a těžba, a nyní již také ve velkých městech. V roce 2010 byla na čele druhým rokem Praha (10 817 Kč), následovaly okresy Karviná (10 537 Kč), dále Praha-západ, Ostrava-město, Brno-město, Mladá Boleslav, Most, Plzeň-město, ale také okres Hradec Králové atd. Nejnižší důchody setrvávají v okrese Znojmo (9 392 Kč) a Jeseník (9 581 Kč) a další z Olomouckého kraje, celkově jsou nejslabší okresy pohraniční a také z kraje Vysočina.

PŘÍJMY A VÝDAJE DOMÁCNOSTÍ

Údaje o příjmové a výdajové situaci domácností v ČR se opírají o výběrové šetření statistiky rodinných účtů. To nabylo na významu liberalizací ekonomiky po roce 1990, který znamenal také počátek rozsáhlých změn v úrovni a struktuře příjmů, výdajů a spotřeby domácností.

Čistý peněžní příjem na jednoho člena všech domácností ze statistiky rodinných účtů se např. mezi roky 2006 a 2010 zvýšil na 125 %, čistá vydání na 121 %. Ve struktuře spotřebních vydání nejvíce poklesla skupina bytového zařízení (úspory vlivem recese), poštovní služby (elektronizace), dále ještě potraviny + nealko nápoje (z 20,1 % v roce 2006 na 19,3 % v roce 2010; dlouhodobý trend poklesu), podíl výdajů na rekreaci a kulturu stagnoval. Obecně nejvíce rostl podíl vydání za služby – nejvíce na vzdělání a na zdraví. Výdaje na bydlení vzrostly za uvedených 5 let jen z 20,7 % na 21,7 %. Růst životní úrovně domácností v ČR lze dokumentovat např. podílem domácností vybavených osobním počítačem (30 %) a vysokorychlostním internetem (5 %) v roce 2005, v roce 2010 byly tyto podíly 59 % a 51 %, v rámci EU-27 však ČR v těchto ukazatelích poměrně výrazně zaostává.

Regionální data o příjmech, výdajích nebo vybavenosti domácností jsou omezená z důvodu malého rozsahu výběrových šetření. Proto se nepřímou konstruuje různé indexy kupní síly obyvatelstva, z nichž vyplývá nejvyšší životní úroveň v Praze a okolí, v Plzni a dalších velkých městech, naopak nejnižší úroveň na Vysočině a v periferních oblastech Moravy. Vybavenost domácností automobily již ztrácí vypovídací schopnost, mj. neodráží jejich kvalitu. Podle očekávání byla vybavenost v roce 2008 nejvyšší ve Středočeském kraji a dále také v Jihočeském a Plzeňském kraji (shodně kolem 71 %), nejvíce ale na Vysočině (73 %), nejméně pak v Moravskoslezském a Ústeckém kraji (kolem 56 %).

TVORBA HDP

Celková výkonnost ekonomiky se měří pomocí řady souhrnných ukazatelů, z nichž nejčastěji se uvádí tvorba hrubého domácího produktu. Příznivý vývoj reálné tvorby HDP v ČR byl v letech 1997-1998 zastaven poklesem, od roku 1999 se růst (kromě let 2001 a 2002) obnovil a kulminoval v roce 2006, kdy meziroční růst HDP (ve stálých cenách roku 2005) dosáhl 7,0 %. V druhé polovině roku 2007 však ekonomika ČR začala zpomalovat (růst za celý rok byl ještě 5,7 %), v roce 2008 růst objemu HDP propadl na 3,1 %, v roce 2009 meziročně poklesl o -4,7% a v roce 2010 se růst zotavil na 2,7 %.

HDP na obyvatele v paritě kupní síly vzrostl mezi roky 2006-2009 ze 77 na 82 % průměru zemí EU-27, v roce 2010 poklesl na 80 %. V roce 2010 se proti roku 2009 zpomalilo zhoršování veřejných rozpočtů, především se snížil deficit vládního sektoru. Dlouhodobé narůstání státního dluhu se ke konci roku 2010 zpomalilo a dosáhlo 1,3 bilionu Kč, což odpovídalo 36,6 % HDP.

V reálné tvorbě HDP v jednotlivých krajích v roce 2010 dominovala Praha se čtvrtinovým podílem na ČR (25,8 %). Další tři kraje zajistily každý kolem 10 % (Středočeský 10,7 %, Jihomoravský 10,3 % a Moravskoslezský 9,8 %). Nejmenší podíl měl Karlovarský kraj (2,1 %). Ze 14 krajů svůj podíl meziročně posílily jen Praha a Středočeský, 5 krajů stagnovalo (vč. Moravskoslezského nebo Jihočeského) a podíl 7 krajů klesl (nejvíce Karlovarský a Pardubický). Srovnání tvorby HDP na 1 obyvatele kraje je zkráceno Prahou, v roce 2010 dosáhla 216 % úrovně celé ČR (777 tis. Kč v b.c. proti 359 tis. Kč), Jihomoravský kraj se jediný blížil úrovni ČR (94 %), nejslabší Karlovarský kraj meziročně oslabil a dosáhl 72 % hodnoty ČR.

BYTOVÁ VÝSTAVBA

Dobře odráží regionální rozdíly v životní úrovni a také migrační preference. V první polovině 90. let nastal výrazný propad bytové výstavby zejména v bytových domech. Dokončovaly se převážně byty zahájené před rokem 1990 a „dno“ v počtu dokončených bytů v roce 1995 (12 tis. bytů) se dokonce přiblížilo úrovni z roku 1948 (11 tis. bytů na území ČR). Od té doby ale počet dokončených bytů v podstatě pravidelně stoupal, a to až do maxima v roce 2007 na 41,6 tisíce bytů. V roce 2008 se již ohlásila ekonomická recese poklesem o 7,8 % na 38,4 tis. zkolaudovaných bytů. Stejná úroveň se udržela i v roce 2009 (38,5 tis. bytů), v roce 2010 zaznamenal další pokles o 5,3 % na 36,4 tis. bytů.

Počty zahájených a rozestavěných bytů měly stále rostoucí trend. Nové byty byly převážně v rodinných domech (s podílem 41 % z nových bytů z let 1997-2005), méně v bytových domech (29 %), ale významně také v přístavbách, nástavbách a přestavbách stávajících domů (26 %). Konečně nezanedbatelnou část bytů pořídily obce v domovech pro seniory (v ČR bezmála 10 tisíc, tj. 4 % z úhrnu bytové výstavby 1997-2005).

V úhrnu bytové výstavby za 10 let od roku 2001 předstihl Středočeský kraj (61,2 tis. dokončených bytů) hl. m. Prahu (58,5 tis.) a s odstupem následoval další kraj s výrazným suburbanizačním efektem - Jihomoravský s 41,3 tis. bytů a Moravskoslezský (22,2 tis.) a Jihočeský (20,3 tis.); ostatní kraje nepřesáhly 20 tis. bytů. Proces suburbanizace ukazuje i pohled na menší územní jednotky. Intenzita výstavby (dokončené byty v desetiletí 2001-2010 na 1000 obyv. průměrně ročně) byla největší podle

očekávání v okresech Praha-západ (14,4) a -východ (13,8), dále v okresech Brno-venkov (6,1), Praha (5,0), Jihlava (4,9) s Berounem (4,9) a další okresy s velkými městy (České Budějovice 4,5) a v širším zázemí Prahy, Brna, Plzně atd. Tyto intenzity ještě rostou, naopak např. okresy kolem Plzně již tempo ztrácejí. Vysoké hodnoty (kolem 3 – 4 bytů na 1000 obyv.) nalézáme také v periferních okresech, např. Domažlice (4,0), dále Prachatice, Klatovy, Tachov, Znojmo aj., kde zřejmě šlo o kompenzační efekt dřívější podinvestovanosti a také o vliv zaměstnanosti za hranicí ČR; tyto okresy ale také tempo výstavby zeslabují. Nejnižší intenzity byly v severočeské pánvi vč. okresu Česká Lípa a na Ostravsku (všechny pod 2,0 dok. bytů na 1000 obyv.), tedy v okresech s relativním dostatkem bytů z doby před rokem 1990, vyšší nezaměstnaností a většinou zápornými migračními saldy. Patří sem ale i periferní okresy Rakovník, Louny nebo Šumperk.

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Základní zdroj pro hodnocení, poslední dostupná Zpráva o životním prostředí ČR 2009 (MŽP-CENIA), formuluje přehledně klíčové otázky a odpovědi a vyhodnocuje i trendy, a to již podle 39 vybraných indikátorů.

Celkově lze konstatovat, že stav životního prostředí ČR se v hlavních ukazatelích zlepšuje. Výrazné zlepšení během 90. let přešlo ke stagnaci a kolísání trendů po roce 2000, ale od roku 2006 se pozitivní trendy vesměs obnovily, mj. díky zpomalení hospodářského růstu. Energetická náročnost hospodářství ČR zůstává velmi vysoká kvůli vysokému podílu průmyslu na HDP a jeho struktuře (v EU nejvyšší za Estonskem), přestože od 90. let 20. století klesla cca o 20% díky "odlehčování" struktury průmyslu. Podle konečné spotřeby energie na obyvatele je ČR blízko průměru EU; absolutně klesá počínaje rokem 2007, v roce 2009 výrazně o 6,6 % díky poklesu průmyslové výroby, v roce 2010 podle předběžných údajů ale vzrostla o 8,3 %. V roce 2009 klesla spotřeba energie ve všech formách - vedle elektřiny a tepla nejvíce u paliv o 9,5 %. Objem emisí znečišťujících látek se po roce 1990 zásadně snížil a zmenšilo se území, kde jsou překračovány imisní limity. Po stagnaci kolem roku 2000 klesají od roku 2007 emise skleníkových plynů i oxyselujících látek výrazně zejména v souvislosti s ekonomickou recesí, zejména poklesem výroby elektřiny v uhelných elektrárnách, ale i modernizací zdrojů a také obnovou parku vozidel. V měrném vyjádření na obyvatele zůstává však ČR nad průměrem zemí EU. Kjótský protokol ke kontrolnímu období 2008–2012 ČR plní s rezervou.

Přes pokračující pokles emisí od roku 2000 koncentrace znečišťujících látek v ovzduší neklesají, trendy imisní zátěže jsou po roce 2000 nejednoznačné (svůj vliv mělo i zpřesňování modelů šíření škodlivin). Závažným a narůstajícím problémem je zejména výskyt vysokých koncentrací jemného prachu PM₁₀, v roce 2009 byly imisní limity PM₁₀ překročeny na více stanicích než v roce 2008. Nelepší se situace u NO₂ v dopravně zatížených lokalitách. Překračování limitů pro BaP¹⁹ je podobně koncentrováno v sídelních aglomeracích, i když podíl populace exponované BaP od roku 2007 klesá. V letech 2007-2009 se výrazně zvětšilo území, kde se nepřekračovaly imisní limity pro přízemní ozon (na 53% území státu) a zlepšila se situace u CO a těžkých kovů.

Pozitivně lze hodnotit vysoký a dále mírně rostoucí podíl zásobování obyvatel z veřejných vodovodů (93,1 % k roku 2010, v roce 2005 to bylo 91,6 %) při klesajících odběrech vody a ztrátách v sítích, i když pozvolněji než v 90. letech. Od 90. let se zásadně zlepšila kvalita povrchových vod, a to díky změnám v národním hospodářství a investicím do čistíren odpadních vod. Od roku 2003 probíhá další zlepšování již pozvolně výstavbou čistíren v menších obcích. V roce 2010 bylo připojeno na kanalizaci s čištěním 81,9 % obyvatel ČR, v roce 2005 to bylo 79,1 %.

Celková produkce podnikových odpadů v ČR je kolísavá, v letech 2007-2010 klesla o 5,7 % na 22,2 mil. tun (ovšem v kategorii nebezpečných odpadů vzrostla o 4,6 % na 1,4 mil. tun). Celková produkce komunálního odpadu vzrostla mezi lety 2005-2010 o 12,9 % na 3,3 mil. tun. V rámci EU je ČR v evidované produkci celkových i komunálních odpadů na obyvatele výrazně pod průměrem. Klesá produkce smíšeného komunálního odpadu při zvyšující se úrovni třídění plastů, papíru, skla apod. Skládkování však představuje stále nejčastější způsob nakládání s komunálním odpadem (v roce 2009 to bylo 91 %).

¹⁹ benzo(a)pyren, karcinogenní produkt nedokonalého spalování, hlavně v lokálních topeništích a ve spalovacích motorech

Krajina ČR se vyznačuje vysokým zorněním, má nízkou retenční schopnost, 22% zemědělské půdy v ČR je ohroženo vodní a 8 % větrnou erozí, špatný je zdravotní stav i skladba lesů a dále klesá biodiverzita. V roce 2009 se podíl ekologicky obhospodařované půdy na zemědělském půdním fondu zvýšil na 9,4 % (v rámci EU patří ČR vysoko nad průměr), počet ekofarem se meziročně zvýšil o 38% na 2 689, ovšem za cenu expandujících vyplacených dotací.

Spotřeba průmyslových hnojiv a přípravků na ochranu rostlin po roce 1990 klesala, v letech 2000-2008 měla kolísavý, avšak celkově rostoucí trend, v hospodářském roce 2008/2009 došlo k výraznému propadu proti předchozímu roku u minerálních hnojiv o 13 %. V následujícím roce 2009/2010 opět nepatrně vzrostla. Roste podíl zastavěných ploch, zvyšuje se fragmentace krajiny, nedaří se zásadněji řešit problém tzv. brownfieldů (průmyslových, ale i zemědělských a vojenských).

Regionální rozdíly v kvalitě životního prostředí korelují se strukturou průmyslu a mírou urbanizace v krajích. Obecně nejhorší situace je v ostravské aglomeraci a ve velkých městech, zejména v Praze a Brně, kde je vysoké znečištění ovzduší prachem, benzo(a)pyrenem, přízemním ozónem a stále roste hluková zátěž obyvatel. V měrných emisích hlavních škodlivin (na 1 km²) podle registru zdrojů REZZO 1-4 dominují Moravskoslezský kraj (tuhé látky a CO) a Ústecký kraj a také okresy Sokolov a Pardubice (SO₂ a NO_x). Nejnižší míra připojení k vodovodu je v kraji Plzeňském (82,6 % obyv. v roce 2010) a Středočeském (83,8 %), ke kanalizaci vůbec nejnižší v Libereckém kraji (68,2 % obyv.), který se propadl v roce 2010 za Středočeský (68,7 %), a dále v Pardubickém (71,8 %). V krajích s největšími problémy byly také soustředěny největší investice do životního prostředí.

Tab. 1.1 Regionální rozdíly základních makroekonomických ukazatelů - souhrnný pohled^{*)}

ČR, kraje (NUTS 3), regiony soudrž- nosti (NUTS 2)	Hrubý domácí produkt (HDP) na 1 obyvatele									Hr. příd. hodnota na zaměstnanou os. ¹⁾			Tvorba HPH v odvětví NH (% skup. CZ-NACE) ²⁾			
	(v tis., b.c.)						v PPS, EU27=100			celkem (tis. Kč)		ČR=100	A	C-F	G-I	J-L
	2005	ČR=100	2009	ČR=100	2010	ČR=100	2008	2009	2010	2005	2010					
	2005	2005	2010	2005	2010	2005	2005	2010	2005	2010	2010	2010	2010	2010		
ČR celkem	304,5	100	356,4	100	359,0	100	81	82	80	673,6	100	100	1,7	37,5	19,3	16,7
ČR bez Prahy	261,0	86	302,0	85	302,5	84	68	70	67	607,2	91	90	2,2	44,4	18,8	11,6
Praha	639,5	210	760,9	213	777,0	216	175	175	172	983,3	145	146	0,3	17,9	20,6	31,5
Středočeský	277,1	91	319,1	90	322,8	90	75	74	72	651,0	99	97	2,0	44,0	24,8	11,2
Jihočeský	275,9	91	306,4	86	306,8	85	68	71	68	596,2	92	89	3,8	42,1	19,9	10,8
Plzeňský	288,5	95	309,1	87	306,6	85	69	71	68	570,5	89	85	2,8	41,8	18,6	11,8
Karlovarský	237,5	78	263,7	74	259,6	72	58	61	58	508,4	76	75	2,2	40,4	19,4	10,5
Ústecký	250,4	82	299,4	84	299,4	83	65	69	66	653,5	94	97	1,2	48,9	16,2	11,1
Liberecký	252,8	83	265,4	74	268,5	75	61	61	60	529,0	85	79	1,4	46,9	15,6	11,8
Královéhradecký	264,9	87	309,6	87	308,9	86	69	71	69	591,4	88	88	2,8	43,4	17,3	12,1
Pardubický	249,8	82	287,9	81	283,7	79	66	66	63	569,9	84	85	3,0	45,1	17,3	13,8
Vysočina	254,9	84	293,2	82	292,7	82	65	68	65	597,2	91	89	4,0	52,0	15,9	9,8
Jihomoravský	274,8	90	336,9	95	336,0	94	76	78	75	629,7	93	93	1,8	37,8	19,6	14,9
Olomoucký	229,1	75	268,3	75	271,0	75	60	62	60	569,2	83	84	2,5	39,8	19,6	10,7
Zlínský	245,3	81	305,9	86	301,4	84	69	71	67	613,1	87	91	1,6	52,5	15,7	10,1
Moravskoslezský	258,6	85	293,3	82	297,2	83	69	68	66	634,0	97	94	1,0	46,2	17,4	10,4
Praha	639,5	210	760,9	213	777,0	216	175	175	172	983,3	145	146	0,3	17,9	20,6	31,5
Střední Čechy	277,1	91	319,1	90	322,8	90	75	74	72	651,0	99	97	2,0	44,0	24,8	11,2
Jihozápad	281,8	93	307,7	86	306,7	85	68	71	68	583,8	91	87	3,4	42,0	19,3	11,3
Severozápad	246,9	81	289,8	81	288,7	80	63	67	64	611,3	88	91	1,4	46,9	16,9	10,9
Severovýchod	256,2	84	289,3	81	288,5	80	65	67	64	566,1	86	84	2,5	44,9	16,9	12,6
Jihovýchod	268,6	88	323,4	91	322,6	90	73	75	72	620,2	92	92	2,4	41,8	18,6	13,5
Střední Morava	236,9	78	286,3	80	285,6	80	64	66	63	590,6	85	88	2,0	46,2	17,6	10,4
Moravskoslezsko	258,6	85	293,3	82	297,2	83	69	68	66	634,0	97	94	1,0	46,2	17,4	10,4

^{*)} předběžné údaje (vyjma roku 2005), všechny údaje jsou po mimořádné revizi národních účtů zveřejněné ČSÚ na podzim 2011

¹⁾ zaměstnané osoby celkem = pracující celkem v hlavním pracovním poměru (včetně sebezaměstnaných) dle místa pracoviště

²⁾ NACE A: zahrnuje zemědělství, lesnictví a rybníkářství

NACE B-F: zahrnuje průmysl a stavebnictví

NACE G-I: Obchod; opravy a údržba motorových vozidel; Doprava, skladování; Ubytování, stravování a pohostinství

OKEČ J-L: Informační a komunikační činnosti; Peněžnictví a pojišťovnictví; Činnosti v oblasti nemovitosti

Tab. 1.2 Regionální rozdíly základ. ukazatelů vědy, výzkumu a informační společnosti – souhr. pohled^{*)}

ČR, kraje	Zaměstnanci ve vědě a výzkumu (přep.os.)						Celkové výdaje na VaV dle sektorů provádění (mil. Kč)				Výdaje na VaV jako % z HDP v regionu ¹⁾		Podíl obyvatel ve věku 16 a více let využívajících vybrané IT (%) ³⁾					
	celkem		z toho				podnikatels. sektor ¹⁾		vládní sektor a VOŠ+VŠ ¹⁾		2010	tre- nd ²⁾	osobní počítač		internet		internet k elektr. nákup.	
	2005	2010	v podnikatel- ském sektoru		v technických věděch		2010	2009 =100	2010	2009 =100			2006- 2008	2009- 2011	2006- 2008	2009- 2011	2006- 2008	2009- 2011
	2005	2010	2005	2010	2005	2010	2010	2009 =100	2010	2009 =100	2010	tre- nd ²⁾	2006- 2008	2009- 2011	2006- 2008	2009- 2011	2006- 2008	2009- 2011
ČR celkem	43 370	52 290	21 782	26 998	20 570	26 379	36 623	110	22 085	101	1,56	↑	52,5	63,5	46,7	61,1	16,0	25,1
ČR bez Prahy	25 786	32 327	15 937	20 695	14 560	19 052	28 812	112	9 100	105	1,36	↑
Praha	17 584	19 963	5 845	6 304	6 010	7 327	7 812	104	12 985	98	2,16	↓	64,8	72,9	60,9	69,4	26,4	30,1
Středočeský	4 513	5 325	3 434	4 260	2 393	3 656	10 843	121	1 056	98	2,93	↑	55,7	66,2	49,9	63,1	16,4	26,3
Jihočeský	1 644	2 121	693	970	592	884	1 039	97	1 041	103	1,08	↑	51,9	63,2	45,1	57,6	16,7	26,7
Plzeňský	1 432	1 933	717	1 138	1 018	1 298	1 780	152	515	120	1,31	↑	50,5	65,2	44,5	63,0	13,2	23,3
Karlovarský	70	94	63	91	40	60	104	115	1	94	0,13	↔	53,4	64,2	44,3	62,3	11,7	23,9
Ústecký	697	769	544	548	236	278	531	104	165	117	0,28	↔	44,3	56,5	38,3	54,3	15,4	24,9
Liberecký	1 295	1 338	856	989	1 044	1 180	1 181	108	266	113	1,23	↔	44,7	55,9	38,6	54,1	10,8	17,0
Královéhrad.	1 365	1 807	809	1 454	623	999	1 167	99	386	81	0,92	↑	53,4	67,9	47,7	65,7	14,0	27,2
Pardubický	1 936	2 160	1 704	1 886	1 440	1 351	1 979	117	248	103	1,52	↑	52,5	63,5	47,3	59,5	16,8	22,0
Vysočina	699	692	675	672	417	549	731	115	12	109	0,49	↔	51,1	64,5	46,4	61,7	19,6	28,4
Jihomoravský	6 036	8 732	2 694	4 068	2 816	4 066	4 565	99	3 802	109	2,17	↑	54,1	67,2	47,9	65,0	15,0	23,9
Olomoucký	2 058	2 110	1 129	1 090	868	716	854	88	722	113	0,92	↔	45,8	61,0	39,2	57,9	11,2	23,5
Zlínský	1 665	1 785	1 248	1 586	1 350	1 383	1 665	119	144	78	1,02	↔	49,0	64,8	43,5	60,8	11,9	23,5
Moravskoslez.	2 376	3 459	1 370	1 944	1 722	2 631	2 371	103	741	103	0,84	↔	50,5	63,4	44,3	60,3	14,1	23,9

^{*)} podle sídla zpravodajské jednotky

¹⁾ výdaje jsou uvedeny v cenách běžného roku

²⁾ vyjádřeno proti průměru z předchozích 5 let (2005-2009), relativní růst / stagnace / pokles

³⁾ Z důvodu vyšší reprezentativnosti jsou údaje v ČR a krajském členění publikovány jako vážený aritmetický průměr tříletých období

Tab. 1.3 Regionální rozdíly základních ukazatelů vybraných ekonomických odvětví - souhrnný pohled

Zdroj: MF (ceny nemovitostí), MD (přeprava zboží a osob), MPO (stavební práce), (ČSÚ (ostatní údaje)

ČR, kraje	Souhrn. zeměděls. účet (mil.Kč, b.c.), dle typu produkce				Tržby v průměru na 1 zaměstnance ¹⁾ (tis. Kč, b.c.)		Stav. práce dle dodavat. smluv na obyv., tis.Kč,b.c				Průměrné kupní ceny (v běžných cenách)				Přeprava v rámci kraje z toho druh dopravy				Počet přenocování hostů v HUZ ³⁾ na obyv.	
	rostlinné		živočišné				celken ²⁾		výstavba, moderniz., rekonstr. byt. budov ²⁾		rodinných domů		bytů		nákladní silniční		osobní železniční			
	abs.	index	abs.	index	2010	2009=100			2010	2009=100	2009	2010	2009	2010	2010	2009=100	2010	2009=100	2010	2009=100
	2010	2009=100	2010	2009=100	2010	2009=100	2010	2009=100	2010	2009=100	2009	2010	2009	2010	2010	2009=100	2010	2009=100	2010	2009=100
	2010	2009=100	2010	2009=100	2010	2009=100	2010	2009=100	2010	2009=100	kč/m ³	tis. Kč/m ²	mil t	index	mil. os	index	2010	2009=100	2010	2009=100
ČR celkem	56 951	111	40 958	97	3 534	116	25,7	88	3,2	78	2513	2562	21,8	20,2	230,8	88	123,9	100	3,51	↓
ČR bez Prahy	3 455	118	22,9	88	2,7	93	2480	2527	18,9	17,8	213,5	88	99,6	100	2,68	↓
Praha	12 162	111	6 180	103	4 257	98	46,2	86	6,5	52	7632	8013	47,4	46,0	17,2	95	24,2	103	9,68	↔
Středočeský	5 028	112	5 419	99	5 314	115	19,6	73	3,2	94	3533	3666	23,1	22,5	40,1	98	8,5	94	1,34	↓
Jihočeský	3 936	116	3 955	97	2 398	108	27,3	88	2,6	94	2352	2311	16,1	16,8	14,7	88	4,3	94	4,25	↓
Plzeňský	887	126	662	115	3 365	114	23,1	92	2,7	92	2188	2248	19,9	19,4	15,1	92	7,0	103	2,42	↓
Karlovarský	4 097	108	1 096	80	1 666	105	36,2	96	3,4	110	2215	2297	14,6	13,4	9,6	87	3,0	102	13,72	↓
Ústecký	950	104	849	97	5 459	127	27,4	88	2,2	119	2149	2157	10,7	8,5	22,3	104	8,1	102	1,05	↓
Liberecký	4 056	114	3 304	98	2 752	113	19,6	96	1,1	92	2611	2620	18,4	15,4	8,6	114	3,9	95	5,02	↓
Královéhradec.	3 721	108	3 411	97	2 245	123	17,6	77	1,3	54	2374	2294	20,7	19,9	8,9	70	6,0	95	5,65	↓
Pardubický	5 337	111	5 653	102	4 654	123	17,9	83	2,2	89	2052	2077	20,4	19,1	10,3	81	5,0	100	1,86	↓
Vysočina	7 670	114	3 997	85	2 283	114	17,2	78	2,1	83	1771	1792	16,6	16,2	11,7	74	2,8	98	1,66	↓
Jihomoravský	4 008	107	2 389	94	2 596	115	26,5	92	3,8	87	2437	2418	26,5	26,0	22,0	84	21,5	98	1,77	↓
Olomoucký	2 265	118	1 830	91	2 115	107	19,9	94	2,9	82	1941	1996	19,6	17,7	13,2	72	8,7	100	2,21	↓
Zlínský	2 835	107	2 212	93	2 992	111	20,7	99	2,7	94	2088	2143	20,3	18,7	9,1	94	5,7	100	2,66	↓
Moravskoslez.					3 592	129	24,9	97	3,1	115	2386	2294	16,1	15,0	27,8	83	14,9	107	1,39	↓

¹⁾ zahrnuje tržby za prodej vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy podle kraje sídla podniku, zahrnutý jen podniky se 100 a více zaměstnanci (fyz. osoby)

²⁾ zahrnuje stavební práce v tuzemsku podle místa stavby (podniky s 20 a více zaměstnanci, ve fyzických osobách)

³⁾ porovnáno proti průměru z předchozích 3 let (2007-2009), relativní růst / stagnace / pokles; HUZ= hromadná ubytovací zařízení

Tab. 1.4 Regionální rozdíly základních demografických ukazatelů - souhrnný pohled

Zdroj: Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie Ministerstva vnitra ČR (cizinci), ČSÚ (ostatní data)

ČR, kraje, velikostní skupiny obcí	Počet obyvatel	Přírůstek na 1 000 obyvatel				Úhrnná plodnost	Naděje dožití při narození (roky) ²⁾		Rozvody na 100 sňatků		Potraty na 100 narozených		Index stáří ³⁾	Index ekonom. zatížení ⁴⁾	Bydlící cizinci ⁵⁾		z toho s trval. pobytem			
		přiroz. měnou		vnitřní migrací			2009-2010	muži	ženy	2009	trend ¹⁾	2010			trend ¹⁾	31.12.2010	abs. (v tis.)	index 2009=100	abs. (v tis.)	index 2009=100
		2010	trend ¹⁾	2010	trend ¹⁾															
		31.12. 2010	2010	2010	2010		2010	2010	2010	2010	2010	2010			2010	2010	2010	2010	2010	2010
ČR celkem	10 532 770	1,0	↔	x	x	1,49	74,3	80,4	65,9	↑	33,4	↓	107,8	42,7	425,3	98	190,0	105		
Praha	1 257 158	2,0	↑	-3,2	↓	1,39	76,3	81,2	58,9	↑	29,9	↓	127,6	41,3	148,8	100	57,2	107		
Středočeský	1 264 978	2,2	↑	9,9	↔	1,58	74,3	80,2	72,1	↑	32,0	↓	94,8	43,5	57,8	99	24,3	107		
Jihočeský	638 706	0,8	↔	0,7	↔	1,49	74,8	80,4	64,4	↑	33,4	↔	106,8	42,9	15,1	98	7,7	105		
Plzeňský	572 045	0,7	↔	-1,7	↓	1,49	74,9	80,1	63,9	↑	38,8	↓	113,4	43,2	25,2	91	10,7	104		
Karlovarský	307 444	0,7	↔	-3,4	↑	1,49	72,7	79,3	80,3	↑	42,7	↓	98,1	41,0	19,6	100	11,6	100		
Ústecký	836 045	0,4	↔	-2,1	↔	1,55	72,3	78,6	70,1	↑	46,5	↔	91,2	41,5	30,7	96	15,8	102		
Liberecký	439 942	2,0	↔	-0,3	↔	1,58	74,4	80,1	70,1	↑	37,9	↓	97,1	42,3	16,8	97	8,6	104		
Královéhradec.	554 803	0,8	↔	0,2	↑	1,53	75,2	80,8	66,0	↑	36,1	↓	113,4	44,9	14,9	97	7,1	103		
Pardubický	517 164	0,8	↔	0,2	↔	1,52	74,8	80,5	59,1	↑	27,7	↓	107,1	43,8	12,1	101	4,5	107		
Vysočina	514 569	0,5	↔	-1,5	↔	1,45	75,1	81,1	59,9	↑	29,6	↓	109,6	43,7	8,0	93	3,8	107		
Jihomoravský	1 154 654	1,3	↑	-0,1	↔	1,49	74,7	81,1	69,6	↑	28,5	↓	114,8	43,4	36,1	97	16,2	106		
Olomoucký	641 681	0,3	↔	-1,1	↔	1,47	74,0	80,3	68,1	↑	28,9	↓	110,3	43,0	9,5	100	5,4	103		
Zlínský	590 361	0,1	↔	-1,1	↔	1,41	73,5	80,9	57,4	↔	31,1	↔	115,7	43,3	8,0	99	4,6	102		
Moravskoslez.	1 243 220	-0,2	↔	-2,4	↔	1,47	72,6	79,7	65,2	↔	34,5	↓	105,8	41,9	22,6	95	12,6	101		
Velikostní skupiny obcí																				
do 499	835 076	0,1	↑	9,2	↔	1,57			57,2	↑	25,7	↓	105,5	44,0	15,8					
500 - 999	953 015	0,8	↔	8,0	↔	1,53	73,64	80,14	63,8	↑	27,7	↓	94,5	42,8	19,3					
1 000 - 1 999	1 009 475	1,4	↔	8,0	↔	1,53			64,5	↑	28,5	↓	91,6	42,5	22,0					
2 000 - 4 999	1 219 378	0,8	↔	2,9	↔	1,50			65,2	↑	31,2	↓	96,6	43,0	31,5					
5 000 - 9 999	960 042	0,9	↔	-0,9	↔	1,52			67,8	↑	34,3	↓	104,2	43,7	25,4					
10 000 - 19 999	967 742	1,0	↔	-3,4	↔	1,47	74,52	80,44	71,8	↑	40,3	↓	107,3	42,5	32,7					
20 000 - 49 999	1 181 739	0,7	↔	-6,0	↔	1,46			69,2	↔	40,2	↓	109,7	41,6	39,8					
50 000 - 99 999	1 103 259	0,7	↔	-4,4	↑	1,48			69,3	↑	42,0	↓	117,2	43,3	38,6					
100 000 a více	2 303 044	1,6	↑	-4,6	↓	1,45			63,9	↑	31,5	↓	126,4	42,3	200,2					

¹⁾ vyjádřeno proti 5-letému průměru (2005-2009)

²⁾ průměr za dvouleté období

³⁾ počet obyvatel ve věku 65 a více let na 100 obyvatel mladších 15-ti let

⁴⁾ součet počtu obyvatel ve věku 65 a více let a mladších 15-ti let na 100 obyvatel ve věku 15-64 let

⁵⁾ bez azylantů

Tab. 1.5 Regionální rozdíly základních ukazatelů trhu práce - souhrnný pohled

Zdroj: MPSV (nezaměstnanost, rekvalifikace, zaměstnanost cizinců), ČSÚ (ostatní údaje - Vyběrové šetření pracovních sil)

ČR, kraje	Míra ekonomické aktivity obyvatel v roce 2010				% ze všech zaměstna- ných osob v roce 2010		OSVČ a zaměstna- vatelé na 100 zaměstna- ných osob		Míra (%) registrované nezaměst- nanosti		Nezaměst- naní na 1 volné prac. místo		Registrovaní nezaměst- naní > 1 rok (%)		Absolventi rekvali- fikací ²⁾		Zaměstnaní cizinci ³⁾ k 31.12.2010	
	ve věku 20-64 let		ve věku 55-64 let		v třídě KZAM 1-3 ¹⁾	v třídě KZAM 8-9 ¹⁾			31.12 2009	31.12 2010	31.12 2009	31.12 2010	31.12 2009	31.12 2010	2009	2010	absol- lutně (v tis.)	Index 31.12. 2009 = 100
	muži	ženy	muži	ženy			2009	2010										
ČR celkem	84,9	66,4	62,5	38,0	40,7	20,0	16,2	17,1	9,2	9,6	17,4	18,2	23,0	31,8	35 014	62 005	306,4	96,2
ČR bez Prahy	84,5	65,9	60,7	35,8	37,4	21,7	15,3	16,3	10,1	10,4	22,7	21,1	23,6	32,5	34 168	60 194	205,8	97,6
Praha	88,0	69,6	76,0	53,0	62,0	8,6	21,9	22,2	3,7	4,1	3,5	5,8	11,5	20,8	846	1 811	100,5	93,5
Středočeský	86,5	66,7	65,1	39,6	39,8	20,4	18,3	19,1	7,0	7,7	14,9	15,2	18,1	26,8	2 188	3 867	42,9	86,0
Jihočeský	85,1	65,8	62,3	35,1	36,1	22,7	13,7	16,2	7,8	8,5	18,2	16,0	16,3	23,3	1 911	4 124	10,6	100,6
Plzeňský	85,1	67,5	63,1	38,7	35,7	22,2	14,9	15,5	8,2	8,2	12,9	12,6	19,6	28,5	1 240	3 340	21,8	96,0
Karlovarský	85,8	70,7	63,2	43,3	30,2	26,4	13,9	14,1	11,1	11,4	23,3	26,6	27,6	36,3	845	1 827	9,7	97,9
Ústecký	84,0	62,7	59,3	29,7	33,5	25,1	13,0	14,6	13,6	13,9	34,8	27,7	32,1	38,9	3 524	6 523	14,4	101,9
Liberecký	85,0	63,5	61,0	36,0	36,8	21,7	16,6	17,4	11,2	10,5	21,9	18,1	22,8	33,5	1 749	3 251	11,6	100,9
Královéhradecký	84,3	66,7	60,8	35,8	41,1	21,0	17,7	18,2	8,0	8,4	17,5	18,1	14,4	22,5	2 078	3 263	11,9	99,2
Pardubický	84,3	66,1	57,6	38,7	37,0	22,1	13,6	16,0	9,6	9,9	14,8	12,6	20,5	28,5	1 072	2 572	11,7	101,3
Vysočina	85,2	66,8	60,4	33,7	31,8	24,2	13,7	14,9	10,3	10,7	37,5	32,1	21,8	31,0	2 925	4 104	5,9	99,4
Jihomoravský	84,3	67,9	63,5	39,9	43,3	17,1	16,5	17,9	10,6	10,9	21,7	23,5	24,1	32,9	5 566	7 924	34,3	103,4
Olomoucký	82,4	64,1	58,1	32,3	34,4	22,7	16,4	16,2	12,2	12,5	50,1	34,8	20,2	33,1	1 879	4 651	5,7	103,9
Zlínský	83,5	66,1	59,4	35,6	36,9	22,7	16,0	16,6	10,8	10,7	27,0	26,8	22,6	34,7	2 585	4 261	7,2	104,3
Moravskoslez.	83,2	64,7	55,1	31,4	37,8	21,8	12,8	13,4	12,1	12,4	29,2	25,9	30,1	38,0	6 606	10 487	18,2	105,5

¹⁾ KZAM 1-3: Zákodníci, vedoucí a řídicí pracovníci; Vědečtí a odborní duševní pracovníci; Techničtí, zdravot. a pedagog. prac. (vč. příbuz. oborů)

KZAM 8-9: Obsluha strojů a zařízení; Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci

²⁾ jde o registrované uchazeče o zaměstnání kteří v průběhu roku úspěšně dokončili rekvalifikaci

³⁾ Zaměstnaní cizinci v evidenci úřadů práce (především cizinci v postavení zaměstnanců) a cizinci s platným živnostenským oprávněním

Tab. 1.6 Regionální rozdíly základních ukazatelů sociální soudržnosti - souhrnný pohled

Zdroj: MPSV (důchody, podpora v nezaměstnanosti, státní sociální podpora), ČSÚ (ostatní data)

ČR, kraje	Čistý disponibilní důchod domácností na 1 obyvatele				Čistý provoz. přebytek a smíšený důchod na 1 obyv. ¹⁾		Náhrady zaměst- nancům na 1 obyv. ²⁾		Prů- měrný starob. důchod (v Kč) ³⁾	Prům. podpo- ra v ne- zaměst- nanosti (v Kč) ⁴⁾	Vyplacené sociální příplatky (Kč/obyv.) ⁵⁾		Vyplacené příspěvky na bydlení (Kč/obyv.) ⁵⁾		% domácn. dle vztahu příjmu k ŽM v r.2009 ⁶⁾		% domácn. vycháze- jících se svým příjmem s obtížemi ⁷⁾	
	absolutně		index		ČR=100		ČR=100				ČR=100	ČR=100	ČR=100	ČR=100	< 1,5 nás. ŽM	< 2,5 nás. ŽM		
	2005	2010	2005	2010	2005	2010	2005	2010			2010	2010	2005	2010	2005	2010	2005	2010
ČR celkem	153,8	187,7	100	100	100	100	100	100	10 123	5 720	100	100	100	100	7,1	25,1	29,5	27,6
ČR bez Prahy	147,3	179,8	96	96	96	95	94	95	10 028	5 616	107	109	107	101	7,2	26,2	29,5	28,1
Praha	204,0	246,1	133	131	132	141	145	140	10 817	7 203	44	37	43	95	6,2	17,7	29,6	24,2
Středočeský	164,3	198,6	107	106	115	110	105	107	10 184	6 056	80	71	62	45	5,6	21,2	31,8	25,8
Jihočeský	148,9	177,2	97	94	95	93	97	94	10 014	5 576	91	91	81	74	5,4	22,9	20,8	23,5
Plzeňský	153,5	185,2	100	99	95	92	102	102	10 075	5 854	74	74	66	54	2,6	19,1	30,3	33,5
Karlovarský	140,4	174,2	91	93	91	87	91	96	9 925	5 431	124	152	126	145	6,2	26,4	30,4	25,9
Ústecký	136,5	170,7	89	91	77	81	91	92	10 047	5 504	157	179	183	182	10,9	33,5	30,9	30,1
Liberecký	145,7	178,5	95	95	96	98	93	90	10 056	5 786	107	121	91	122	8,6	27,8	33,6	31,4
Královéhradecký	150,3	181,2	98	97	104	104	92	91	10 003	5 462	94	96	83	76	5,1	21,5	28,0	22,8
Pardubický	146,8	173,6	95	93	98	92	93	89	9 909	5 504	108	98	97	72	6,9	28,1	23,6	33,7
Vysočina	144,3	178,7	94	95	95	92	90	94	9 847	5 659	100	89	92	61	2,9	16,8	25,0	22,0
Jihomoravský	150,7	185,4	98	99	103	103	94	95	10 003	5 670	103	96	104	106	8,0	29,2	31,2	26,1
Olomoucký	139,7	169,2	91	90	94	92	86	85	9 829	5 463	115	115	114	93	8,3	29,5	26,9	30,2
Zlínský	145,0	175,3	94	93	105	101	85	87	9 900	5 402	98	89	89	75	7,4	25,6	26,4	29,3
Moravskoslezský	139,6	172,3	91	92	79	79	93	94	10 194	5 452	131	144	162	170	10,4	31,7	34,6	31,1

¹⁾ jde o zisky podnikatel. subjektů, vč. drobných podnikatelů, které jsou souhrnem důchodu z podnikání (zisku) a důchodu z prac. činnosti (mzdy) pro vlastní podnik

²⁾ zahrnují především platy a mzdy vyplacené zaměstnavateli

³⁾ vyjadřuje stav v prosinci 2010

⁴⁾ vyjadřuje stav 31.12. 2010

⁵⁾ v rámci systému státní sociální podpory (včetně zpětně vyplacených dávek), jsou přiznávány domácnostem s nízkými příjmy

⁶⁾ průměrné ŽM na domácnost v r. 2009 bylo v ČR 6 493 Kč (max: Vysočina 6 776, min: Praha 5 878 Kč), příjem se rozumí čistý příjem po odečtení nákladů na bydlení

⁷⁾ % ze všech odpovědí domácností (domácnost uvedla, že se svými příjmy vychází s velkými obtížemi, nebo s obtížemi)

Tab. 1.7: Regionální rozdíly základních ukazatelů životního prostředí - souhrnný pohled

Zdroj: Český hydrometeorologický ústav (emise), ČSÚ (ostatní data)

ČR, kraje	Měrné emise hlavních znečišťujících látek v t/km ² (REZZO 1-4) ¹⁾								Podíl (%) čistěných odpad. vod z vypoušt. ³⁾		Obyvat. (%) napojení na veřej. vodo- vod veřej. kanal. s ČOV		Ztráty vody v síti (%) ⁴⁾		Produkované odpady/obyt. ⁵⁾		Nakládání s odpady ^{5,6)} (%; 2008-10)		Pořízené investice na ochranu ŽP (Kč / obyt.) ⁷⁾	
	tuhé látky		SO ₂		NO _x		CO		2010	trends ²⁾	2010	2010	2009	trends ²⁾	v t 2010	v kg 2010	recy-klace	sklá-dkování	2005-2007	2008-2010
	2009	trends ²⁾	2009	trends ²⁾	2009	trends ²⁾	2009	trends ²⁾												
	2009	trends ²⁾	2009	trends ²⁾	2009	trends ²⁾	2009	trends ²⁾	2010	trends ²⁾	2010	2010	2009	trends ²⁾	2010	2010				
ČR celkem	0,78	↔	2,21	↓	3,20	↓	5,31	↓	96,2	↑	93,1	77,0	19,7	↔	1,94	317	17,0	15,8	1 968	2 112
ČR bez Prahy	0,75	↔	2,21	↓	3,11	↓	5,11	↓	95,4	↑	92,1	74,0	19,3	↔	1,44	320	18,0	17,3	1 987	2 174
Praha	4,36	↓	3,40	↓	16,34	↓	36,98	↓	100,0	↔	100,0	99,2	21,8	↓	5,68	297	13,9	11,2	1 826	1 647
Středočeský	0,99	↔	1,95	↓	3,36	↓	5,26	↓	99,8	↔	83,8	68,3	18,3	↓	1,19	416	10,2	22,7	3 395	2 342
Jihočeský	0,49	↔	0,98	↔	1,34	↔	2,52	↔	94,8	↔	91,1	78,9	19,8	↓	1,80	342	16,1	7,6	1 094	2 271
Plzeňský	0,59	↔	1,43	↔	1,64	↔	2,89	↔	94,2	↑	82,6	70,7	16,6	↔	1,85	239	20,8	20,1	2 185	3 583
Karlovarský	0,61	↔	2,76	↓	3,32	↔	2,80	↔	99,6	↔	98,3	90,6	17,5	↑	0,56	301	6,2	26,9	1 717	1 517
Ústecký	0,93	↔	11,69	↓	11,77	↓	4,80	↓	99,7	↑	95,6	77,6	25,7	↑	1,74	307	7,5	12,6	2 298	2 070
Liberecký	0,66	↔	0,90	↓	1,44	↓	3,63	↓	99,7	↑	88,6	66,2	24,7	↔	0,66	282	4,0	18,3	1 228	2 719
Královéhrad.	0,77	↔	1,25	↓	1,81	↓	3,76	↓	92,8	↔	92,3	66,9	23,7	↑	0,90	267	11,6	33,7	1 629	1 889
Pardubický	0,73	↔	2,59	↓	3,57	↓	3,69	↓	96,5	↑	95,8	67,5	18,7	↑	0,71	342	11,1	33,8	2 132	1 987
Vysočina	0,75	↔	0,40	↔	1,96	↔	3,47	↓	85,7	↑	94,2	70,6	16,1	↔	0,64	302	3,1	44,1	2 145	1 440
Jihomoravský	0,73	↔	0,55	↔	2,61	↔	4,45	↔	96,9	↑	94,9	82,8	17,6	↔	2,01	296	23,7	13,4	1 762	2 551
Olomoucký	0,66	↔	0,87	↓	2,09	↓	3,47	↓	96,8	↑	90,9	72,3	18,3	↓	0,85	307	15,4	18,3	1 400	1 158
Zlínský	0,61	↔	1,39	↓	2,00	↓	3,33	↓	93,4	↔	91,9	75,7	19,1	↔	1,67	298	10,5	22,6	1 468	1 993
Moravskoslez.	1,20	↔	4,06	↓	4,95	↓	23,49	↓	90,6	↓	98,4	74,1	15,5	↔	2,13	335	33,5	12,9	1 937	2 122

¹⁾ zahrnuje velké, střední, malé i mobilní zdroje (v poslední kategorii jde především o emise z dopravy); data za rok 2009 jsou předběžná

²⁾ vyjádřeno proti průměru z předchozích 5 let

³⁾ odpadní vody zahrnují splaškové, průmyslové a ostatní vody, nezahrnují naopak srážkovou (balastní) vodu (ta tvoří 40 % veškeré čišťené vody)

⁴⁾ vyjadřuje podíl nefakturované vody (z důvodu ztrát v trubní síti) na celkové vyrobené vodě určené k realizaci

⁵⁾ dle sídla podniku

⁶⁾ započítány jen podnikové odpady se kterými bylo v daném roce nakládáno, tj. vyprodukované, odebrané ze skladu a dovezené ze zahraničí

⁷⁾ údaj představuje roční průměr (z cen běžného roku), územní zatřídění je provedeno podle kraje místa investice

Tab. 1.8 Regionální rozdíly ukazatelů charakterizujících vnější vztahy regionu - souhrnný pohled

Zdroj: ČNB (zahraniční investice), ČSÚ (ostatní data)

ČR, kraje	Stav PZI ¹⁾ (tis.Kč, b.c. na obyt., k 31.12.)		Podíl (%) aktivních podniků pod zahraniční kontrolou v odvětví ²⁾ (k 31.12.)				Vývoz zboží z kraje do zahraničí ³⁾						Složení vývozu v r. 2010 dle zemí (%)			Zahranič hosté v hromad. ubyt. zařízeních (v tis.)			
	2004	2009	průmysl		tržní služby		2008		2009		2010		EU-27	Ně- mě-cko	Slo- ven-sko	celkem		z toho z Německa	
			2005	2010	2005	2010	(mld Kč, b.c.)	v %	(mld Kč, b.c.)	v %	(mld Kč, b.c.)	v %				2010	2009 =100	2010	2009 =100
	2004	2009	2005	2010	2005	2010	(mld Kč, b.c.)	v %	(mld Kč, b.c.)	v %	(mld Kč, b.c.)	v %	EU-27	Ně- mě-cko	Slo- ven-sko	2010	2009 =100	2010	2009 =100
ČR celkem	125,3	220,0	22,3	28,9	18,3	25,2	2 474	100	2 139	100	2 516	100	83,8	31,9	8,8	6 334	105,0	1 348	96,8
ČR bez Prahy	75,4	121,6	22,2	28,8	11,1	16,8	2 351	95,0	2 028	94,8	2 393	95,1	83,7	31,8	8,3	2 217	99,7	745	92,0
Praha	511,4	949,0	23,2	29,8	32,0	39,3	123	5,0	111	5,2	123	4,9	86,8	33,3	18,4	4 117	108,1	603	103,5
Středočeský	112,4	219,5	24,2	32,0	17,0	23,4	481	19,5	429	20,1	487	19,4	86,4	31,0	5,0	143	96,2	42	109,7
Jihočeský	66,3	130,4	33,4	38,8	13,2	18,4	101	4,1	86	4,0	93	3,7	88,6	40,7	4,4	288	101,6	60	83,9
Plzeňský	86,0	124,9	38,9	47,0	14,0	19,7	234	9,5	200	9,3	203	8,1	92,4	56,4	2,6	154	106,8	67	97,0
Karlovarský	50,7	72,1	30,4	41,3	16,0	19,7	51	2,1	42	1,9	52	2,1	89,2	56,8	3,7	458	100,4	246	92,1
Ústecký	92,2	124,2	28,4	36,0	8,8	16,2	159	6,4	130	6,1	152	6,0	88,8	41,2	7,9	98	93,4	50	90,8
Liberecký	102,0	133,0	21,4	26,5	7,3	11,9	90	3,6	79	3,7	89	3,5	84,1	42,8	5,0	148	89,6	78	86,8
Královéhradecký	47,2	65,1	19,4	25,7	6,4	11,0	99	4,0	83	3,9	103	4,1	72,4	33,0	4,9	208	92,9	96	86,2
Pardubický	68,7	76,6	14,0	22,5	6,9	13,6	189	7,6	175	8,2	236	9,4	83,7	22,1	3,6	46	97,9	12	102,8
Vysočina	64,7	113,2	18,4	25,1	9,7	13,2	100	4,1	77	3,6	94	3,7	84,0	38,1	5,9	47	97,7	14	104,9
Jihomoravský	81,0	115,9	20,0	26,1	14,3	19,6	174	7,0	155	7,2	167	6,7	80,7	25,6	11,1	380	109,1	43	100,9
Olomoucký	53,2	52,0	16,0	21,5	7,1	12,3	97	3,9	72	3,3	79	3,1	81,7	28,5	9,8	89	108,6	13	93,5
Zlínský	48,9	66,9	17,0	19,4	10,2	12,9	118	4,8	98	4,6	115	4,6	81,9	36,5	10,2	58	97,8	10	92,0
Moravskoslezský	65,2	138,4	14,0	22,5	5,4	13,4	260	10,5	226	10,6	277	11,0	85,8	22,3	11,1	101	89,4	13	90,9

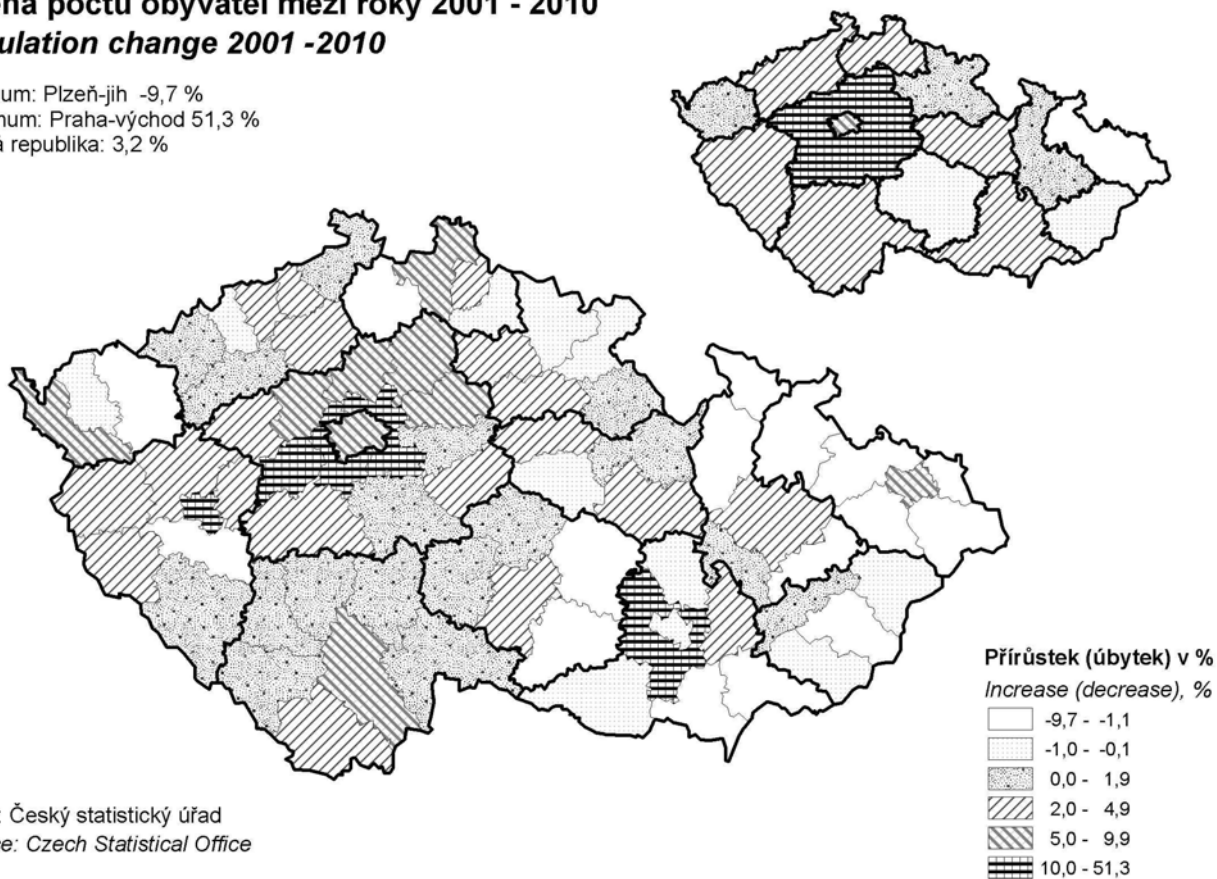
¹⁾ PZI = přímé zahraniční investice

²⁾ jsou zahrnuty jen podniky s 20 a více zaměstnanci se sídlem v kraji. Tržní služby = OKEČ G-K (nezahrnují mj. školství, zdravotnictví a veř. správu)

³⁾ údaje jsou vypočteny podle kraje původu zboží, část vývozu nebylo možno územně specifikovat, v r. 2008 (8,0 %), 2009 (8,2 %) a 2010 (9,8 %)

Změna počtu obyvatel mezi roky 2001 - 2010 Population change 2001 -2010

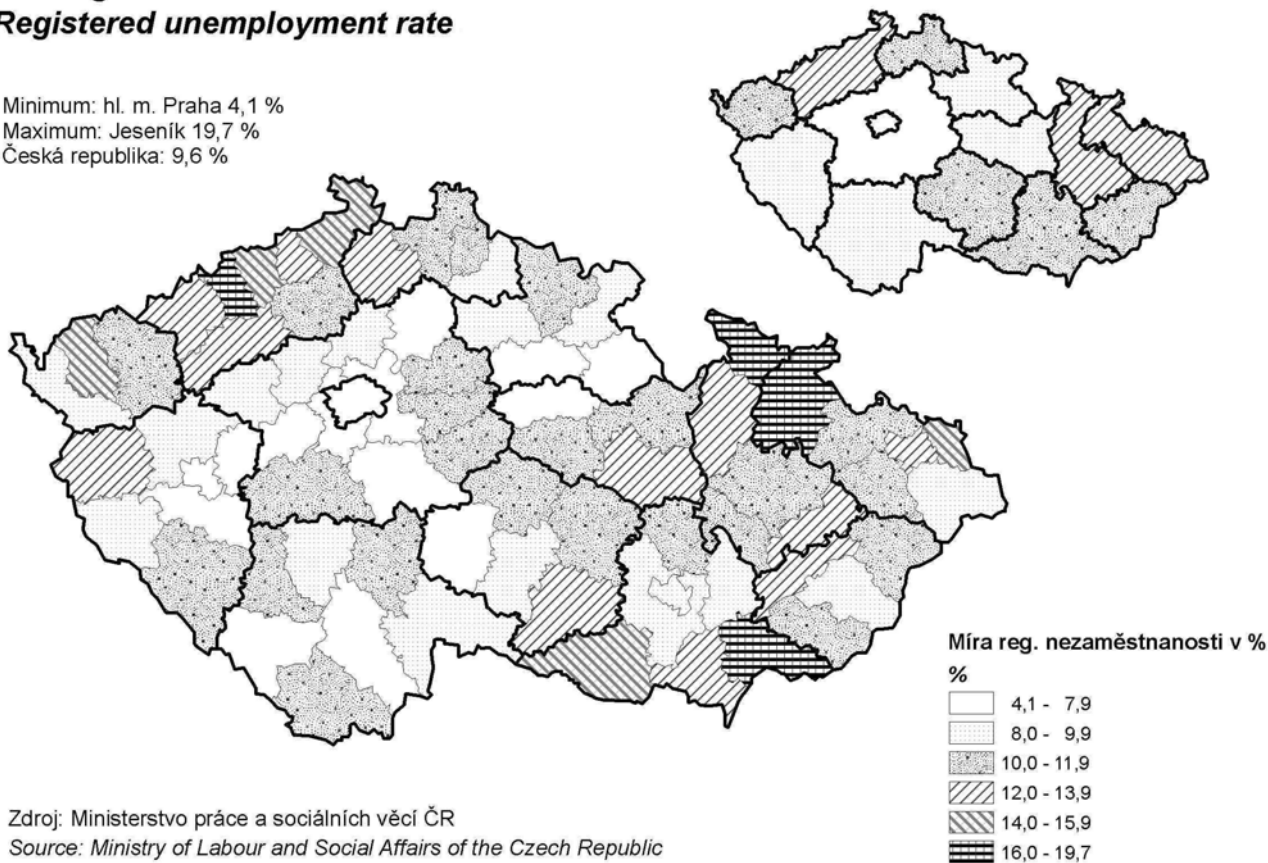
Minimum: Plzeň-jih -9,7 %
Maximum: Praha-východ 51,3 %
Česká republika: 3,2 %

Zdroj: Český statistický úřad
Source: Czech Statistical Office

Míra reg. nezaměstnanosti k 31. 12. 2010 Registered unemployment rate

Minimum: hl. m. Praha 4,1 %
Maximum: Jeseník 19,7 %
Česká republika: 9,6 %

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR
Source: Ministry of Labour and Social Affairs of the Czech Republic

Analysis of regional differences in the Czech Republic

I – SYNTHETIC PART

INTRODUCTION

Issues of regional differentiation are rather complex and there is no generally accepted theory thereof so far. Concerning this it is in a position similar to economics. In the Czech Republic neoliberal management of certain ministries clashes with the socialist cohesion policy of the EU and this is reflected in the Czech Republic regional politics. The level of regions responds to impulses with a substantial inertia, nevertheless, there are critical thresholds of both growth and decline cumulative factors.

One of issues of the selection of regional difference indices is the question what is the objective of the regional development or criterion of the region success, respectively. Is it GDP formation, consumption structure, level of municipality utilities and amenities, stability of the region population, high quality environment, or sustainability of the development? The real differentiation in regions is also modified by subjective perception – what is perceived is rather relative difference than absolute level of phenomena. The level of the region “backwardness” is relative both compared among states and within the Czech Republic; it is necessary to carry out comparison over the whole set of units. Not in every case it is possible to establish even an optimum target level of an index in a simple way. What clearly holds is that more developed states have their basic indices less differentiated. The term of regional differentiation must be therefore always bound to the difference bearing factor and to suitable indices. It follows from the aforementioned that vague and non-specified claims, that the regional differentiation has been growing in the Czech Republic, must be refused.

The Czech Republic as a rather small country has been still homogeneous in extraordinary way – after 40 years of redistribution and averaging out, following the secession of Slovakia, and that of Carpathian Ruthenia (Sub-Carpathia) even before. The factors of the settlement structure, public infrastructure, and transport accessibility may be taken as the basic factors for the differentiation of the socio-economic system of the Czech Republic. These have their objective hierarchy which cannot be simply averaged. The general trend is the Prague metropolis and other large centres have been becoming more influential; majority of the country is located within one-hour isochronous line around them. What has been noticed is the centres have been becoming more different from certain unfavourable outskirts of the Czech Republic. Partial factors are the population age structure and educational attainment in the broad sense.

The goal of this introductory chapter is to briefly describe general trends and regional differentiation of the socio-economic phenomena in the Czech Republic. Due to practical reasons, the regional aspect is simplified to 14 regions of the CR; only exceptionally we refer to smaller units. The set of the Czech Republic regions is small and heterogeneous (the Vysočina Region along with the Karlovarský Region represent a different level in the settlement system) and these facts should be taken into consideration when doing a deeper interpretation of differences among regions. The position of the Hl. m. Praha Region (i.e. the City of Prague, hereinafter only as Prague) is specific among regions. In this introductory chapter we stick to a narrow selection of traditional indices. Their overview is given in Tables 1.1 to 1.8, mostly showing data for 2010. Readers may find further data in the CZSO data publications, especially in the Statistical Yearbook of the Czech Republic and Statistical Bulletins, as well as in analytical publications of individual regions available on the CZSO website at www.czso.cz, under the link “Regions, Towns, Municipalities”.

SETTLEMENT AND DEMOGRAPHY

The topic of “baby-boom”, dominating the media until recently, hopefully has faded out finally. The issue of stress namely in capacities of nursery schools and of basic schools appears on locations with intensive

housing construction where self-governments have underestimated preparations of public utilities and amenities. The spotlight of attention was captured, for a certain time, by the sensitive issues of retirement reform and soon arriving growth of demands for social and health services has been still standing aside. Reasons of the issues have been covered by the broader theme of the CR state budget indebtedness on the background of financial troubles of the whole EMU zone and expected deep recession. The demographic essence of pension system troubles consists in strong generations of 1945-57, which have been entering the retirement age now. The life expectancy after 2000 will prolong in a negligible way only. The European theme of foreign migration and migration policy has not been much discussed in highly homogeneous and tolerant the Czech Republic; issues related to so-called socially excluded locations have been of episodic nature so far, as well as political extremism. The size of potential troubles was exposed for a short period in 2001 in the Šluknov micro-region. Tolerance to regional differences has been relatively high in the Czech Republic due to overall stable unemployment rate and the traditional willingness to commute to work. What has been growing is sensitivity to regional environmental issues (Ostrava Region). The reduction of public transport and slow modernising of overall very dense traffic networks, have been more pronounced in contrast to stealing of public budget finances. Local transport deficiencies, as missing bypasses of settlements, faulty railway crossings, or neglected maintenance of roads and railways, have been criticised. Results of the latest road transport census have proven that intensity fell in numerous relations and therefore it is necessary to evaluate ambitions and demands of regional administrations for massive investments into transport infrastructure constructions in an objective manner.

Trends in selected indicators of the current demographic statistics in the Czech Republic

The **total change of the population** in the CR after the years 2007 and 2008 of extraordinary increments in 2009 dropped to a lower (roughly a half one) level of increment of +39.3 thousand inhabitants and in 2010 declined further to +26.3 thousand inhabitants. (Till 2002 the CR population was *de iure* decreasing and the following increments were rising just slowly.) Positive balance of foreign **migration** reached the record-breaking²⁰ 83.9 thousand in 2007 and then 71.8 thousand in 2008, yet in 2009 it was mere 28.3 thousand, and in 2010 the decrease continued to 15.6 thousand persons. This was undoubtedly due to economic recession in the Czech Republic. According to citizenship of the immigrants the dominating source states were Ukraine, Slovakia, Vietnam, and Russia. The **natural change** balance moved a bit above zero after 13 years (since 1993) as late as in 2006. In 2008, 2009, and 2010 the surplus of births to deaths was slightly descending, from 14.6 thousand to 10.9 thousand and to 10.3 thousand persons.

The **gross birth rate**²¹ in the CR declined from the record-breaking year 1974 (19.4 per mille, in total 194 thousand live born babies) to 1999 (8.7 per mille and 89 thousand babies in total). Since then the trend was increasing till the “record-breaking” 11.5 per mille, i.e. 119.6 thousand live born babies in 2008. The ratio of births in 1974 and in 2008 was therefore 100 to 62. The year 2009 already indicated an expected drop in natality (118.3 thousand) and the year 2010 confirmed the decline (117.2 thousand). One of marked demographic changes after 1991 was a continuous growth in the average age of mothers, for instance those having the first child from 22.4 years in 1991 to 27.6 years in 2010. The share of children born to unmarried women has also significantly increased to 40% in 2010 (from 9% in 1990). Since the half of the 1990s the main growing category was right children born to unmarried primiparae. In 2010 46% 1st birth order children (decline), 39% 2nd birth order (stagnation), and 15% in the following birth orders were born. The trend in the share of live born children with citizenship other than Czech Republic is moderately accelerating – in 1995 they accounted for 0.7%, in 2009 they formed already 2.6% (3 104 children), yet in 2010 it was already stagnating at 2.6% (3 034 children) of which the majority were Vietnamese (28%, a decrease), but an increment was still recorded for children born to the Ukrainians.

²⁰ The official number of immigrants of 104.4 thousand in 2007 was, simultaneously, the highest number thereof since the period of great people transfers following the World War II. But the registration of migrants is also affected by the fact the Czech Republic expatriates do not cancel their permanent residence after moving out and remain included in balances.

²¹ The number of live births per 1000 permanent residents.

The **total fertility rate of women**²² in the CR analogically declined from 2.43 (1974), first of all step-wise, and then in the 1980s steadily, and after 1990 step-wise again down to the minimum of 1.13 (1999). This was the lowest figure in roughly one-hundred-year-long of this statistics in the Czech Republic and the country occupied one of the latest ranks in Europe (and in the world *de facto*). Since 2000 the indicator was slowly increasing to the value of 1.50 in 2008. Yet the following years 2009 and 2010 have confirmed the stagnation (1.49). The drop in the 1990s was deepened, inter alia, by the aforementioned postponing of maternity to a higher age of women.

The **abortion rate** in the CR decreased substantially in the number of induced abortions (from 111 thousand in 1990 to the level of 25 thousand in 2006 - 2008, and then stagnated). In 2009 as well 2010 the favourable decrease in abortion rate indicators recovered – there were 39 273 abortions in total in 2010, which represented 25% of all gravidities (it was 39% in 1995). 61% of the total number of abortions were induced ones. Their share was decreasing (the share of spontaneous abortions was increasing) but it has been stagnating in the latest four years.

The **mortality rate** also recorded improvement after 1990. This has been documented by standardized indicators adjusted for effects of “ageing” ages structure. In between the years of 1991 and 2010 life expectancy at birth was prolonged by 6.2 years in males (to 74.4 years, a moderate increase) and by 4.9 years in females (to 80.6 years, following a certain stagnation the year 2010 brought a prolongation by 0.5 year). The prolongation was overall longer in males, who suffered excessive mortality rate in our country in the 1980s and their life expectancy was even getting reduced that time. Differences in the number of the dead by sex can also be documented this way as follows: in 2010 over a half (55.5%) dead women were older than 80 years of age while in men this number did not account for even one third (30.0%) in the Czech Republic.

In the Czech Republic there are exceptionally low the perinatal²³ as well as infant²⁴ mortalities compared to the world. The infant mortality rate decreased to a historical minimum of 2.7 per mille in 2010 from 10.4 per mille in 1991. In between the years 1991 and 2010 the level of the total standardized mortality rate in both the sexes was reduced by over one third, slightly more in males than in females. The main area, in which mortality decreased in both the sexes, was circulatory system diseases, significant decrease was also recorded for mortality due to external causes, namely in females. In five recent years the rate of the mortality rate reduction has been slowing down.

The gross mortality rate²⁵ dropped from 12.5 per mille (1990) to 10.2 per mille (2010). According to causes of death both males and females are dominated by circulatory system diseases over a long term (in 2010 it accounted for 44.6% in males and 55.9% in females) and neoplasms (29.3% in males and 23.4% in females).

The **age structure** of the Czech Republic population is determined by the demographic development in the last 100 years. Its irregularities reflect effects of external conditions on the population climate while the influence of migration has not been too significant. Uneven shape of the age pyramid for 2010 was caused by both the World Wars, economic recession in the 1930s, society transformation in the 1990s, and subsequent periods of increased (revived) birth rate brought effects in opposite direction. The most numerous one-year age groups are 30 – 38, i.e. those born in 1972 – 80, each represented by over 160 thousand persons. The impact of subsequent higher birth rate on the age pyramid base after 2000 is clear yet very moderate compared to “dents” due to high birth rate in the 1970s and after the World War II. What is striking is a lower share of males at the age of 55+ years compared to women, which is due to higher mortality level in men of this age.

²² The average number of live born children per woman, on condition that during her reproduction age (15-49 years) the fertility rates of women by age would remain the same for the whole period as in the given year. If the total fertility attains the value of approximately 2.1, fertility provides for a simple reproduction of the population. If it falls below this value the population number heads towards a long-term decrease due to a natural change.

²³ Stillborn and dead children within 7 days after the birth per 1000 births.

²⁴ Dead within 1 year of age per 1000 live births.

²⁵ The total number of deaths per 1000 inhabitants of the mid-year population.

In 2006 the old age index²⁶ exceeded the value of 100 for the first time and in 2010 it reached the value of 107.8. It was due to a low birth rate in the 1990s and, at the same time, to the transition of the stronger generations from the World War II period and, especially, the period immediately after the WWII, to the senior age category (65+ years). The most significant change in the age structure of the whole population was the reduction in size of the group of children (age 0–14 years) to 71.6% in between 1991 and 2010. The number of the productive age group increased by 7.3% (but in 2009 and 2010 it was rather significantly decreasing, since the age of 15 years has been attained by small-size age groups from the middle of the 1990s). Finally, the number of seniors (attained age of 65+) increased in between 1991 and 2009 by 24.4% and it will grow dramatically, since the strong generations from the period of the compensating birth rate after the World War II are just close before the attaining of 65 years of age. The age median between 1991 and 2009 increased from 35.6 to 39.6 years.

Population ageing is a phenomenon, which will bring a more dramatic change than potential losses or increments in the number of the population. These will probably be only at units of per cent (depending on the development of foreign migration). The share of the age group 65+years (15.5% in 2010) will be doubled most probably around 2040 and will be nearing to one third of the population.

The **population structure by family status** features a growing share of single and divorced persons over the last 20 years – the marriage is entered into at higher age, the divorce rate intensity is increasing and so-called co-habitation status is increasingly accepted, too. Thanks to longer life expectancy of women compared to men there is a prevailing majority of widows in the population pyramid at the age 50+ years. Therefore the number of households of single persons in the population has been increasing, yet this holds not merely to widowed persons but also to young people, especially in large cities.

After 1991 **nuptiality** reached its minimum in 2003 when less than 50 thousand marriages were registered in the CR for the first time ever. Since then the number of marriages has been fluctuating slightly above 50 thousand up to 57.2 thousand marriages registered in 2007. However, a decline in 2009 down to 47 862 thousand marriages and in 2010 to 46 746 thousand marriages represented the minimum since 1918 (on the territory of the current Czech Republic) and the expected trend is a continuing decline. The share of both single fiancés (64.4% in 2009) got stabilised. The age median²⁷ of the first marriage for men substantially increased from 23.9 to 40.5 years and for women from 21.0 to 33.0 in between 1991 and 2010. In 2010 the total of 4 324 marriages was concluded (9.2% of all marriages), in which at least one of the fiancés was not the Czech national. These figures have been rather stable over the recent years.

After 2002 the **divorce rate** stabilized at around 31 thousand divorces per year, but in 2009 the total of 29 133 approved divorces was a drop, yet the trend was reversed in 2010 with 30 783 divorces. The total divorce rate (ratio of marriages ending in a divorce) increased to 50% in 2010 from 47% in 2009. Since 2003 the share of marriages divorced after 10+ years has been maintained at 60% yet the share of marriages divorced after 20+ years has been increasing to reach 27.7% in 2010. The share of marriages with minors has been decreasing (from 71.7% in 1991 and after 2005 slowly descending to 57.3% in 2010).

Regional differences of demographic indicators

Major differences at the level of regions consists in their migration attractiveness and hence also in the total balance of the population. Variability of partial indicators is determined mainly by the difference in the age structure of the population in regions. If we convert indicators to a standard age structure, variability is not that notable but even here one can observe regional regularities – for instance, gradient in the direction Northwest to Southeast of the CR is of frequent incidence.

²⁶ The number of persons of 65+ years per 100 children 0–14 years of age.

²⁷ The value of the middle element in an ordered set; in this case by age of groom or bride.

Since 1991 dynamics of differences between regions increased in the **total change in the population** mainly after 2001²⁸. Until then only Prague showed minor differences from other regions because it became lose the permanently residing (“*de iure*”) population²⁹ since 1994 at expense of its surroundings (i.e. the Středočeský Region) and permanent loss was recorded also in the Plzeňský Region, including the City of Plzeň³⁰. Since 2002 the trend observed for Prague has been reversed and the Prague population started to grow again and since 2008 it has exceeded its original size (1 257 thousand inhabitants in 2010 compared to 1 217 thousand in 1991). The Středočeský Region differentiated most from other regions by its permanent growth dynamics rate showed – in 1991 – 2001 it grew by mere 1% but until the end of 2010 it then increased by 14% to reach 1 265 thousand inhabitants. Increments and loses in the population since 1991 in other regions fall between +1 and –1% and the growth dynamic intensified after 2006, when the whole population growth in the Czech Republic recovered. Yet the Vysočina Region and regions of Moravia, but the Jihomoravský Region, has not reached the original size of their populations yet. Compared to the years 2007 and 2008 when the population growth was recorded in all regions, in 2009 regions in Moravia, except for the Jihomoravský Region, the Vysočina Region and also Karlovarský Region suffered losses. Although in 2010 there was a positive result of natural change in all regions (but a decrease in the Moravskoslezský Region) the major factor of total decrements in regions went to negative balance of migration.

Variability by smaller units is much more significant; see Cartogram 1 broken by districts, for example. Extreme values were recorded for districts in Prague surroundings (Praha-západ District recorded the population growth by 63% from 74.2 thousand to 121.0 thousand inhabitants in 1991-2010). Similarly, the Praha-východ District increased by 44%, followed by the Nymburk District by 15%, Brno-venkov District by 14%, Beroun District by 13%, and the Mladá Boleslav District by 11%, etc. The growth was mostly contributed to by migration increments to new dwellings in the process of so-called **suburbanization**, that means the urban sprawl in the outskirts and surroundings, which is by far most marked in the wider suburban area of the City of Prague. The new housing construction accelerated after 2000 when mortgages became easier to obtain and the birth rate increased temporarily as well. Districts with high employment and income growth (Mladá Boleslav) and also Český Krumlov, Cheb, and Tachov, where the trans-boundary growth factors were synergised by a younger age structure of the population and therefore higher natural population increases, fell among dynamic districts as well.

The main urbanized areas essentially changed their internal structure and functioning and in total increased their importance in the settlement system, which was shown, for instance, by an increase of commutation to work to majority of centres between the Population and Housing Censuses in 1991 and 2001 (for example, Prague recorded the growth from 92 thousand to 134 thousand commuters). In the Czech Republic the size and specific forms of the second (recreational) housing were maintained, however, its use was changed and cottages have been reconstructed (converted) into permanent housing in attractive localities.

On the other hand, permanent emigration indicates troubles of many other regions – as a result of their remote location from the main transport axes, weak public infrastructure, and thus low attractiveness to investors as well as inhabitants. This ends in so-called selective emigration of the younger and more educated part of the population. This applies to a part of the border-close areas (parts of districts of Bruntál, Jeseník, Šumperk, Vsetín, Zlín, Hodonín, and Karlovy Vary) and regions that suffer from structural issues (districts of Karviná, Most, and Přerov). But large cities as Brno, Ostrava, Plzeň, and also Kladno were also affected by population decreases and stopped them as late as in recent years. Decreases

²⁸ The 2001 Population and Housing Census included the foreigners with long-term residence permit in the total population for the first time and the year-on-year balance was adjusted according to results of the Census taken as at 1 March 2001. However, these influences had no major impact on the population development in regions.

²⁹ Real population, unlike *de iure* population, is not recorded statistically and can be estimated only. The Prague population was probably in fact permanently growing.

³⁰ Large cities (above 10 thousand inhabitants) have been still dominated by those recoding a decrease in the number of inhabitants since 2001. The large cities growing were, besides Prague (107% in 2001-2010), also Liberec (103%), Cheb (105%), Kolín (102%), and a number of smaller cities with even higher increments in the Prague surroundings (Brandýs n.L., Říčany, Beroun, etc.), or the Brno surroundings (Kuřim).

also continue in so-called internal outskirts on the limits of big centres influence, for instance on the boundary of the Středočeský, Jihočeský, and Vysočina Regions, in Podkrkonoší (The Giant Mountains foothill region) and elsewhere – these regions with remote and diffuse rural population, which suffer by emigration and the population ageing most of all.

The **age structure** differs most in Prague, which has a high and in the last four years gradually accelerating share of seniors over 65 years of age (16.4% as at 31 December 2010) among the regions and, at the same time, the smallest share of children under 15 years of age (12.8%). These shares in the Czech Republic were 15.5% and 14.4%, respectively. The highest share of seniors has been newly attained in the Královéhradecký Region (16.5%). It is furthermore high in the Jihomoravský, Zlínský, and Plzeňský Regions. The highest share of children has been traditionally registered in the Ústecký and Liberecký Regions, which were, however, surpassed by the Středočeský Region, yet differences in the share are smaller than 1 percentage point. Overall it can be stated that the eastern half of the Czech Republic is somewhat older.

“Younger” districts, besides those of a strong suburbanisation effect, are traditionally, for instance, Tachov, Český Krumlov, Sokolov, and the strip of districts running from Bruntál southward to Znojmo. These are often regions with a higher share of the Roma population or districts with a massive construction of blocks of flats in the 1980s (as the Česká Lípa District, for example). The strip of the “oldest” districts can be found running from Jičín, through Prague, to Klatovy.

The **standard nuptiality rate** of men and women shows insignificant regional differences, but has been slightly growing. The lowest nuptiality rate is traditionally in the Karlovarský, Ústecký Regions and in Prague as well, a higher rate is in the Moravian regions and in the Vysočina and Jihočeský Regions. This also holds for the share of marriages of single fiancés (bachelors and spinsters), which is the lowest in the Karlovarský Region with 53.6% and the highest in the Vysočina Region with 73.1%. Prague differs in a higher age of fiancés at their first marriage, by contrast the lowest age had fiancés in the Vysočina and Pardubický Regions, but inter-regional differences are not significant.

The **divorce rate** is differentiated in rather more significant manner and fluctuates in time. It is permanently higher in Northwest and Central Bohemia where over a half of marriages ends up by divorce. While in Northwest Bohemia the divorce rate dropped in 2010, in the Středočeský Region an abrupt increase in it was observed to a many-year maximum of 61.2%. In 2010 the lowest divorce rate was maintained in the Zlínský, Vysočina, and Pardubický Region (around 44%) where people are more religious and their life style is more traditional. Yet Prague has also been keeping below the average divorce rate in the CR even though it increased to 47.4% in 2010 there.

Differences in the **total fertility rate**³¹ are not big (in 2010 the total fertility rate stagnated at 1.49 compared to 1.50 in 2008 in the CR). The rate fell in the range from 1.39 (Prague) and 1.41 (the Zlínský Region) to 1.58 (the Středočeský and Liberecký Regions) and 1.55 (the Ústecký Region). It holds in general that formerly traditional regions with higher fertility in the East of the Czech Republic have moved to Northeast Bohemia (both the latter regions were joined by the Středočeský and Královéhradecký Regions). The Středočeský Region also recorded the highest increase in fertility rate from the minimum of 1.16 in 2001 to 1.60 in 2008. On the other hand, the traditional territorial distribution is kept in the **average age of primipara** (28.1 years in the CR in 2010): in Prague their average age exceeded 30 years (30.2) for the second consecutive year, while, on the contrary, the lowest average age of primipara remained in the Ústecký Region (26.7 years), Karlovarský Region (26.9 years), and the Moravskoslezský Region (27.1). What is typical for the aforementioned regions is above-average fertility of very young women (up to the age of 21-22). The trend of postponing deliveries of children to a higher age can be seen in all regions.

The **share of live births outside marriage** shows the highest regional variability and upward trend in time – in 2010 more than one half of children in the Karlovarský Region (58.5%) and in the Ústecký

³¹ The average number of live births per woman aged 15-49 provided that intensities of fertility are kept by age from the relevant year.

Region (54.4%) were born outside marriage; further regions with an above-average share were the Liberecký Region (45.5%) and the Moravskoslezský Region (44.2%). The Zlínský Region (31.9%) and the Vysočina Region (33.7%) remained at the position of the opposite end of the scale. The whole the Czech Republic recorded the share of 40.3%.

Similarly high regional variability can be observed in the **abortion rate**; in 2010 the total induced abortion rate³² in the Ústecký Region (0.47) and in the Karlovarský Region (0.43) was roughly twice the rate in the Pardubický Region and the Vysočina Region (both 0.22), or in the Zlínský Region (0.24). The total abortion rate demonstrates a similar structure. Indicators of the abortion rate have dropped down roughly to a half over the last 17 years while the share of induced abortions has been decreasing and the share of spontaneous abortion has been slightly increasing. In between 2009 and 2010 the number of all abortions fell again, this time in all regions, yet the number of induced abortions negligibly increased in 6 regions.

Differences in the level of **mortality** in regions are quite stable in time. The basic axis of the improvement is again roughly Northwest – Southeast of the CR. Life expectancy at birth has been still slightly prolonging in males yet it has been rather stagnating in the last years after 2006 in females. The year 2010 brought a more significant increase by 0.5 year. According to mortality tables for 2008 and 2009 the variation range among regions was 4.17 years for males and 2.33 years for females (a range decrease was registered mainly in women). The worst data were still reported for the Ústecký Region with 72.3 years for males and 78.6 years for females, followed by the Karlovarský and Moravskoslezský Regions. The best results were reported for Prague with 76.3 years for males and 81.2 years for females. Values in years for the whole Czech Republic were 74.4 (males) and 80.6 (females). Regional differences in mortality are determined, first of all, by differences in the population structure by education, family status, socio-economic status, and nationality (above average mortality was measured in the Roma people). Timeliness of medical care providing (important in the cases of heart attacks and strokes, which are still by far the most frequent causes of death in the CR) and quality of the environment have a great influence here.

The CR has been so far **very nationally homogeneous** within the EU. The most numerous nationality (after the Czechs and the Moravians) are the Slovaks who account for mere 1.9% of the population according to the 2001 Population and Housing Census. However, there is not enough statistical data on the Roma nationality, which is the most demographically and socially different from the majority of the population in the CR. The reason is it is not systematically measured and the 2001 Census determined only a part of the Roma people (less than 12 thousand), who declared themselves to be the Roma. The growing issue of the social exclusion was pointed out, for instance, in the survey of GAC agency carried out in September 2006. According to this survey approximately 300 troubled localities in the CR were inhabited by 60-80 thousand people, mostly the Roma.

Foreigners with the residence permit in the CR accounted for approx. 4.0% of the population (as at 31 December 2010). Therefore the Czech Republic belongs to the countries with a relatively low share of aliens, although their absolute number was growing for most of the time after 1989 and culminated in 2008 when 438 thousand aliens were registered. In 2009 the number fell to 433 thousand persons and in 2010 further to 425 thousand persons, including asylum seekers. There were 42% of women in aliens. 45% of aliens had permanent residence in the CR. The largest group of aliens were the Ukrainians (29%), followed by the Slovaks (17%), Vietnamese (14%), Russians (8%), and the Poles (4%). The shares of the Russians and Vietnamese have been growing a little, that of the Ukrainians has been stagnating. Demographically aliens differ from the domestic population mainly by the dominance of persons in the productive age. The number of asylum seekers in the Czech Republic has been decreasing since the record-breaking year of 2001 (18 thousand persons); in 2009 there were only 1 258 persons seeking asylum in the Czech Republic (the largest nationality in the number was the Ukrainians and the Mongols). Mere 75 asylums were granted.

³² The average number of induced abortions per woman of the age group 15-49.

Concerning the regions the share of foreigners in the whole population correlates with the employment rate in industry – in 2010 the share of foreigners was higher mainly in the northern half of Bohemia, in large cities, and in districts neighbouring with Germany. In Moravia it was higher only in the metropolitan areas of Brno and Ostrava. The highest share of foreigners was recorded in Prague (11.8%), which represented over one third (34.2%) of all aliens in the Czech Republic. It was followed by the Karlovarský Region (6.4%) and the Středočeský Region (4.6%) in the aliens share in the region population (namely in districts of Mladá Boleslav, Mělník, Praha-západ, and Praha-východ – around 7%).

LABOUR MARKET

Labour force offer depends on the development in the number of the population and its age structure. The economically active population (labour force) shall mean persons of 15+ years of age that comply with requirements for being employed according to the Labour Force Sample Survey (hereinafter as the LFSS). It includes both the employed³³ and the unemployed³⁴.

Since 1993, when the LFSS according to the ILO³⁵ methodology was introduced in the CR, the **number of the employed** originally decreased (-142 thousand persons in 1993-2000). In the first years after 2000 it stagnated but since 2004 the number of the employed in the CR reached its record (by 296 thousand persons between 2004 and 2008) to 5 002 thousand persons, yet in 2009 it dropped to 4 934 thousand persons and in 2010 it dropped further to 4 885 thousand persons. The number of employees and also the number of the own-account workers were growing mainly. The average age of the employed was growing (since 2000 by more than a year, while the employed women are older than men).

Employment broken by economic activity³⁶ developed in rather calm way after 2000 compared to the 1990s. In 2009 the primary sector recorded even a continuing negligible decrease (to 3.2%). The number of the employed in the secondary sector (industry and construction) stagnated after the drop in the 1990s, yet in 2005 to 2008 it was growing substantially (by 148 thousand persons in 2005-2008 to reach 40.5% in 2008). This increment was even higher than that in the tertiary sector. During the mere year 2009 employment in the secondary sector underwent a principal turn when it dropped by 124 thousand persons to 38.6% of the total employment. This drop was, however, mitigated by an increase in the number of the employed in construction by 51 thousand persons. In 2010 the decrease in employment in the secondary sector continued to 37.0%. The share of employment in the secondary sector in the Czech Republic is the highest in the EU, similar one can be found in Slovakia only. This is at expense of employment in services in which especially fields of health and social care are significantly undersized in the Czech Republic.

Essential changes to the economy were reflected in a very different way in the regions. A significant decrease in the number of the employed in the 1990s was recorded in the regions with heavy industry, especially in the Ústecký Region (-51 thousand persons in 1993-2000) and in all regions of Moravia (most in the Moravskoslezský Region by -44 thousand persons). Remaining regions, including Vysočina, reported changes amounting to thousands, a small growth was recorded in Prague (+11 thousand). In 2002-2008, when the strong one-year age groups reached their productive age, the economy recovered and the number of the employed increased by 5.0% (+238 thousand) in the CR. The highest increase was observed in the Středočeský Region (+51 thousand), in Prague (+37 thousand), and further in the Moravskoslezský Region (+32 thousand) and the Jihomoravský Region (+28 thousand). In other regions the growth was insignificant or the number even dropped (in the Liberecký Region). Despite the overall growth in employment, including a wide involvement of foreign nationals, the structural and local

³³ These involve persons with one or more simultaneous employment contracts irrespectively their character or duration, including persons in armed forces. Yet these do not involve persons on a further maternity (paternity) leave.

³⁴ The unemployed according to the ILO methodology are persons aged 15+ years, who are not employed, are seeking job in active manner and are ready to join a job. The unemployed do not involve persons on a further maternity leave. Besides this general unemployment rate there is also the registered unemployment rate in use – according to data of labour offices of the Ministry of Labour and Social Affairs of the CR. The registered unemployment rate calculation methodology has been modified since 30 June 2004.

³⁵ ILO – International Labour Organisation.

³⁶ According to the Classification of Economic Activities (CZ-NACE).

lack of workforce became a limiting factor after 2000. A turning point happened with the economic recession since the end of 2008. Except for Prague and the Středočeský Region all regions registered a drop in the number of the employed in 2009, the highest declines were in the Moravskoslezský Region (-11 thousand persons) and the Pardubický Region (-10 thousand persons). In 2010 the decline continued in all regions but Liberecký, Jihomoravský, and Středočeský Regions. The Karlovarský Region recorded a negligible drop and two thirds of the total decrement (-49 thousand persons) goes to Olomoucký, Moravskoslezský, and Zlínský Regions.

The **employment rate** (share of the employed in the total population aged 15+ years) shows intensity of the participation in labour. The drop in the number of the unemployed in 2000-2007 and an abrupt increase in the number of the employed (including the prolongation of the old-age pension limit) was offset by an extraordinary increase in the number of students and also by an increase in the number of women on the maternity leave. As a result, there was only a slight growth in the employment rate from 55.1% in 2000 to 55.9% in 2008. Yet In 2009 a drop to 54.8% occurred again and in 2010 it fell further to 54.2%.

For a long time, the lowest employment rate has been registered in the Moravskoslezský Region (50.9% in 2010) along with the Ústecký Region (51.1%). In 2010 the lowest employment rate was registered in the Olomoucký Region with 50.6%. The highest employment rate is traditionally in Prague (59.9%) and in the Středočeský Region (56.6%). In 2010 the employment rate decreased in all regions but the Liberecký and Jihomoravský Regions. The number of employed foreigners registered has been declining since its maximum at the end of 2008 (362 thousand persons) for the second year to 306 thousand persons (as at the end of 2010), yet the number of registered trade licence bearers has been increasing among them.

The level of employment rate, however, falls behind that in the majority of the EU Member States, mainly for women. The CR population work (in one (main) job) for more hours than the average work hours in the EU. The share of part-time employees in has been deeply below the EU average as well.

The **unemployment rate** is a main indicator of the economy state. It expresses the share of the unemployed in the total labour force and is used, inter alia, to define regions targeted for a concentrated support of the state. The general unemployment rate (according to the ILO) somewhat differ from the registered unemployment rate (according to the Ministry of Labour and Social Affairs of the CR) as a result of a different methodology. Since 2000 the general unemployment rate has been a bit lower than the registered one³⁷, seasonally adjusted trend is, however, common to both. The **general unemployment rate** in the CR grew since the middle of the 1990s from about 4% up to 9.4% in 1999, the second maximum was registered in the amount of 8.3% in 2004, and since that time it was decreasing to 4.4% in 2008, but in 2009 it grew again to 6.7% and in 2010 to 7.3% (average of EU27 was 9.7% in 2010). Also the **registered unemployment rate** in the CR was decreasing until the middle of 2008 down to 5.0%, after that, however, the recession demonstrated its effects in a basically constant growth to 6.0% at the end of 2008 (the same value was attained at the end of 2007), and then it further accelerated to 9.2% at the end of 2009. In 2010 it grew at slower pace to 9.6%.

The length of unemployment has remained an issue still. The number of persons kept in records of labour offices for more than 12 months culminated at 220 thousand in 2004; since then it was decreasing down to 102 thousand persons at the end of 2008 and thereafter it has expanded back to 178 thousand persons in 2010.

There are essential differences in unemployment by region (see Cartogram 2). In the long-term the highest level of and fluctuations in the unemployment rate (registered) is in the two structurally affected areas – in the Ústecký Region (it was 13.9% as at the end of 2010) with Karlovarský Region (11.4%) and Liberecký Region (10.5%) and in the Moravskoslezský Region (12.4%), which was, however, surpassed by the

³⁷ The difference is typical for a period of an increased unemployment, when many of the officially registered job seekers are occasionally working and the LFSS captures them as the employed de facto. The difference between the two rates is usual and, as a rule, even bigger in all national statistics.

Olomoucký Region (12.5%). The lowest unemployment rate has been traditionally in Prague (4.1%) and in the Středočeský Region (7.7%). Other, so far not aforementioned regions of Bohemia have the unemployment rate below 10% while other Moravian regions have it above 10% (the Vysočina Region has 10.7%).

Taken by district the unemployment reached maximum values in the districts of Jeseník (19.7%) and Bruntál (17.9%), and then in districts of Most (16.5%), Hodonín (16.4%), Děčín 15.7%, Znojmo (14.7%), and Karviná (14.3%). An unemployment rate higher than the CR average one (9.6%) was attained in total of 49 districts and 9 regions.

Increments of **wages** were fluctuating depending on the development of economic conditions. Average monthly real gross wages were recording the highest year-on-year increments (about 8%) until 1996 and thus balanced the fall of the real income before 1993. The growth stopped in 1997 and in 1998 there was a fall by 1.4%; then the annual growth of wages stabilized again at about 3-4% with the maximum in 2002-2003 (around 6%). In 2006-2007 the wage growth attained about 4% and in the following year fell to 1.4%. In 2009 it returned back to the level of 2.3% but in 2010 it was at the lowest year-on-year growth even of 0.4%. In 2010 the gross average wage median (for employees) in the CR accounted for CZK 22 608, the highest one (CZK 28 392) was in Prague and the lowest ones were in the Karlovarský Region (CZK 20 110) and the Jihočeský Region (CZK 20 479). The far distance of Prague from the rest of the country is determined by the employment structure in the capital city. There is also the highest differentiation in wages measured by the coefficient of variation there.

What is persisting in the CR are lower wages of women against men – in 2009 the biggest differences were at the age group 30-49 years. The difference between well and poorly paid employees (measured by coefficient of variation) after a stagnation up to a moderate decline in 2002-2005, then in 2006 grew and expanded by 11 p.p. to 96.78% in 2009. Yet generally, the CR belongs still among countries with a relatively low wage differentiation and with a low poverty rate as well. In other words, the differences in the labour productivity in between the advanced regions and districts and the backward ones are higher than differences in the aforementioned regions in the wage level. In 2010 most employees received a gross wage of CZK 24–28 thousand per month (14.0%). There are still relatively small wage differences between the business sector and the non-business one and also by industry, with a few exceptions as the financial sector (CZK 47 575), ICT (CZK 45 393), or air transport, which demonstrate the highest dynamics of growth. There is, however, a great wage differentiation, of course, by the position in employment.

The amount of the full old-age pension in the CR has been permanently growing. The growth accelerated after 2002 and reached CZK 10 123 in 2010. The pension amount has been rather levelled by region, the highest average old-age pensions are in districts, which were dominated by heavy industry and mining and, nowadays, also in large cities. The year 2010 was the second year when Prague was leading (CZK 10 817), followed by districts of Karviná (CZK 10 537), Praha-západ, Ostrava-město, Brno-město, Mladá Boleslav, Most, and Plzeň-město, but also the District of Hradec Králové, etc. The lowest pensions have remained in districts of Znojmo (CZK 9 392) and Jeseník (CZK 9 581) and in the other districts of the Olomoucký Region. Overall the weakest pensions are in border districts and also in districts of the Vysočina Region.

INCOME AND EXPENDITURE OF HOUSEHOLDS

Data on income and expenditure conditions of households in the CR are measured by a sample survey of the family budgets statistics. This survey gained importance by liberalization of the economy after 1990, which was also the beginning of huge changes in the level and structure of income, expenditure, and consumption of households.

The net money income per one member of all households from a sample survey of the family budgets statistics in between 2006 and 2010 increased to 125%, expenditure rose to 121%. In the structure of basic

expenditure by kind the group of dwelling equipment dropped most (savings due to the recession), followed by postal services (implementation of electronic communication), and then by food and non-alcoholic beverages (from 20.1% in 2006 down to 19.3% in 2010; this is a long-term decreasing trend). The share of expenditure on recreation and culture stagnated. In general expenditure for services increased the most, mainly for education and health. Expenditure for dwelling increased merely from 20.7% to 21.7% over the given five years. The growing standard of living in households of the Czech Republic can be documented by, for instance, the share of households equipped with a personal computer (30%) and with a broadband Internet connection (5%) in 2005 and in 2010 these shares were 59% and 51%, respectively. The Czech Republic, however, has been relatively markedly falling behind in these indicators within the EU27.

Regional data on income, expenditure, or equipment of households are limited due to a small size of the sample surveys. Hence, different indices of the population purchasing power are constructed indirectly and they revealed that the highest standard of living is in Prague and its surroundings, also in Plzeň, and in other large cities and, on the contrary, the lowest standard of living is in the Vysočina Region and in remote areas of Moravia. The availability of cars in households has already lost its information value, *inter alia*, because it does not reflect their quality. The level of availability with cars is the highest in the Středočeský Region, as expected, and also in the Jihočeský and Plzeňský Regions (equally about 71%), but the maximum was in Vysočina (73%), and the minimum then in the Moravskoslezský and Ústecký Regions (about 56%).

GDP FORMATION

The total performance of the economy is measured by many summary indicators, of which gross domestic product formation is given most often. A favourable development of real GDP formation in the CR in 1997-1998 was stopped by a decrease, since 1999 the growth (but in 2001 and 2002) recovered and culminated in 2006, when the year-on-year GDP growth (at constant prices of 2005) reached 7.0%. In the second half of 2007, however, the Czech economy started to slow down (the growth for the whole year was still 5.7%) and in 2008 the GDP growth dropped to 3.1%. In 2009 GDP recorded a drop by -4.7% year-on-year, and in 2010 the GDP growth recovered to 2.7%.

GDP per capita in purchasing power parity increased in between 2006 and 2009 from 77% to 82% of the EU27 average, but in 2010 dropped to 80%. In 2010, compared to 2009, the general government budgets worsening was decelerated and first of all deficit of the government sector was reduced. The long-term growth in state debts was slowed down by the end of 2010 and reached CZK 1 300 billions, which was 36.6% GDP.

The real GDP formation in respective regions in 2010 was dominated by Prague with a one-quarter share in the CR (25.8%). The next three regions contributed by about 10% each (the Středočeský Region by 10.7%, Jihomoravský Region by 10.3%, and Moravskoslezský Region by 9.8%). The least share was contributed by the Karlovarský Region with 2.1%. Of 14 regions Prague and the Středočeský Region increased their shares year-on-year, five regions were stagnating (including the Moravskoslezský Region or the Jihočeský Region), and shares of seven regions declined (most Karlovarský and Pardubický Regions). The comparison of the GDP formation per capita of the region is distorted by the region of Prague, in 2010, it was 216% of the whole Czech Republic level (CZK 777 thousand at current prices compared to CZK 359 thousand). The Jihomoravský Region was the only one close to the Czech Republic level (94%), the weakest Karlovarský Region recorded lose year-on-year and attained the value of 72% of the Czech Republic value.

HOUSING CONSTRUCTION

The housing construction reflects well regional differences in the standard of living and also migration preferences. In the first half of the 1990s, there was a deep fall in the housing construction, especially in

multi-dwelling buildings. Dwellings completed were mostly those which were started before 1990 and the “bottom” in the number of completed dwellings in 1995 (12 thousand dwellings) even converged to the level of 1948 (11 thousand dwellings on the territory of the CR). Since then, however, the number of completed dwellings was basically increasing on a regular basis, up to the maximum of 41.6 thousand dwellings in 2007. In 2008, however, the economic recession arrived with a decrease by 7.8% down to 38.4 thousand completed and approved dwellings. The same level was maintained in 2009 (38.5 thousand dwellings) as well and in 2010 a further decline by 5.3% to 36.4 thousand dwellings was recorded.

The numbers of started and unfinished dwellings showed permanently an upward trend. New dwellings were mainly in family houses (with the share of 41% of new dwellings in 1997–2005), less were in new multi-dwelling buildings (29%), but markedly also in various types of extensions to current buildings and houses (26%). Finally, an appreciable proportion of dwellings was acquired by municipalities as retirement homes (almost 10 thousand, that is 4% of the total housing construction in 1997 – 2005 in the CR).

Concerning the total housing construction in 10 years since 2001 the Středočeský Region (61.2 thousand of completed dwellings) passed Prague (58.5 thousand) followed at a substantial distance by another region with a significant suburbanization effect of the Jihomoravský Region (41.3 thousand), then the Moravskoslezský Region (22.2 thousand) and the Jihočeský Region (20.3 thousand). In other regions the housing construction did not exceed 20 thousand dwellings. The view of smaller territorial units indicates the suburbanisation process as well. The housing construction intensity (completed dwellings in the decade 2001-2010 per 1000 inhabitants, annual average) was the highest, as expected, in districts of Praha-západ (14.4) and Praha-východ (13.8), and then in districts Brno-venkov (6.1), City of Prague (5.0), and Jihlava and Beroun (both 4.9), and in other districts including large cities (České Budějovice 4.5), and in surroundings of Prague, Brno, Plzeň, etc. These intensities have been further growing and, by contrast, districts around Plzeň, for instance, have been losing the pace. High values (about 3-4 dwellings per 1000 inhabitants) can also be found in border districts as, for example, Domažlice (4.0), and further Prachatic, Klatovy, Tachov, Znojmo, etc., where it is obviously a compensation effect of the former under-investments and also the influence of employment beyond the CR borders. The pace of housing construction in these districts has, however, been declining. The lowest housing construction intensity was recorded in North Bohemia Basin districts, including the Česká Lípa District, and in districts of the Ostrava metropolitan area (all below 2.0 completed dwellings per 1000 inhabitants). That means in districts with a relative abundance of dwellings from the period before 1990, higher unemployment, and with, potentially, a negative balance of migration. But remote districts of Rakovník, Louny, or Šumperk also belong to this category.

THE ENVIRONMENT

The basic source for the assessment, the latest available Report on the Environment of the CR 2009 (Ministry of the Environment of the CR, CENIA) formulates the crucial questions and answers clearly and evaluates trends using 39 selected indicators.

In general, it can be stated that state of the environment in the CR have been improving in main indicators. The significant improvement during the 1990s turned into stagnation and fluctuation in trends after 2000, but after 2006 positive trends were mostly restored thanks to, among others, the economic growth slowdown. The energy intensity of the CR economy remains very high due to a high share of industry in the GDP formation (the highest share in the EU but Estonia) and the industry structure although the energy intensity has dropped by approx. 20% because of the “losing weight” of the industry structure since the 1990s. According to the end consumption of energy per capita the Czech Republic is close to the EU average, in absolute figures the consumption has been decreasing since 2007 and in 2009 dropped in a substantial way by 6.6% due to a decline in the industrial production. In 2010 it increased by 8.3% according to preliminary data. In 2009 the energy consumption dropped in all forms of energy, besides electricity and heat the major drop was in fuels by 9.5%. After 1990 the volume of pollutants emissions essentially plummeted and the area where immission limit values are exceeded has been reduced.

Following the stagnation in around 2000 emissions of greenhouse gases as well as acidifying compounds have been falling substantially since 2007 in relation to economic recession, namely the drop in electricity generation in coal-fired power plants, yet also in connection with retrofitting of energy sources and renewal of fleet. If it is expressed in emissions per capita the Czech Republic, however, remains above the EU average. The Czech Republic is compliant with the Kyoto Protocol limits of the checking period 2008 – 2012 with a great margin.

Although the decline in emissions has been continuing since 2000 concentrations of air pollutants have not been decreasing. Trends in the immission load are not unambiguous after 2000 (they are also affected by making the pollutant diffusion models more accurate). A serious and ever growing trouble is namely occurrence of high concentrations of fine particulate matter, fraction PM₁₀. In 2009 the immission limit values for particulate matter, fraction PM₁₀ were exceeded at more stations than in 2008. Concentrations of NO₂ at locations with a traffic load have not been improving. Exceedances of benzo[*a*]pyrene³⁸ are similarly concentrated in settlement agglomerations although the share of the population exposed to benzo[*a*]pyrene has been decreasing since 2007. In 2007-2009 the area where the ground-level ozone immission limit values were not exceeded expanded substantially (onto 53% of the country territory) and conditions in CO and heavy metals improved as well.

The high and still slightly growing share of deliveries of drinking water by means of public water supply systems (93.1% as at 2010; it was 91.6% in 2005) can be positively evaluated, while the water consumption and water losses in distribution systems have been decreasing yet slowly than in the 1990s. Since the 1990s the surface water quality has improved essentially due to changes in the national economy and investments into wastewater treatment plants. Since 2003 further improvements have been performed slowly through the construction of wastewater treatment plants in smaller municipalities. In 2010 81.9% of the CR population were connected to sewerage systems with wastewater treatment; it was 79.1% in 2005.

The total generation of business waste in the Czech Republic has been fluctuating. In 2007–2010 the waste generation dropped by 5.7% to 22.2 million tonnes (it, however, increased in hazardous waste by 4.6% to 1.4 million tonnes). The total production of municipal waste increased by 12.9% to 3.3 million tonnes in between 2005 and 2010. Within the EU, the Czech Republic is significantly below average concerning the registered generation of total waste as well as municipal waste per capita. The generation of mixed municipal waste has been reduced as the extent of sorting of waste plastics, paper and glass, etc. has been expanding. Yet the landfilling is still the most frequent method of the municipal waste management (91% of municipal waste in 2009).

Landscape in the Czech Republic is characteristic for a high proportion of arable land of low retention ability. Agricultural land of the CR is in 22% under threat of water erosion and in 8% of wind erosion, the health state and species composition of forests are bad, and biological diversity has been further declining. In 2009 the share of environmentally-friendly managed land of the agricultural land resources increased to 9.4% (the CR is high above the EU average), the number of organic farms increased by 38%, year-on-year, to 2 689 that all at expense of expanding subsidies paid.

The consumption of mineral fertilizers and plant protection preparations was decreasing after 1900, in 2000-2008 was fluctuating yet with an overall growing trend. In the economic year 2008/2009 there was a substantial drop in mineral fertilisers by 13% compared to the previous year. In the following year 2009/2010 their consumption negligibly grew again. The share of built-up areas has been growing, the landscape fragmentation is increasing, and the issues of so-called brownfields (old industrial, but also agricultural and military sites) has not been solved successfully.

Regional differences in quality of the environment correlate with the industry structure and urbanisation level in regions. In general, the worst conditions are in the Ostrava metropolitan area and in large cities, namely in Prague and Brno, where there is high air pollution with particulate matter, benzo[*a*]pyrene,

³⁸ Benzo[*a*]pyrene is a carcinogenic product of incomplete incineration namely in local fireplaces and in internal combustion engines.

ground-level ozone, and the noise nuisance of the population has been ever increasing. Concerning specific emissions of main pollutants (per 1 km²) according to the Register of Air Pollution Sources (REZZO) 1-4 dominating are the Moravskoslezský and Ústecký Regions, which dominates in particulate matter and CO, and districts of Sokolov and Pardubice, which are leading in SO₂ and NO_x. The lowest share of connections to the water supply system is in the Plzeňský Region (82.6% of inhabitants in 2010) and the Středočeský Region (83.8% of inhabitants); the lowest share of connections to the sewerage system is in the Liberecký Region (68.2% of inhabitants), which fell behind the Středočeský Region (68.7% of inhabitants), and the Pardubický Region (71.8% of inhabitants). The regions with the toughest troubles also concentrated the highest investments in environmental protection.

Tab. 1.1: Main macroeconomic indicators - regional disparities

CR, Regions (NUTS 3), Cohesion Regions (NUTS 2)	Gross domestic product per capita									Gross value added/ person employed ¹⁾			GVA in economic branches (% , NACE) ²⁾			
	(CZK thous., current prices)						PPS, EU27=100			CZK thous.	CR=100		A	C-F	G-I	J-L
	2005	CR=100	2009	CR=100	2010	CR=100	2008	2009	2010		2005	2005				
	2005	2005	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	
Czech Republic	304	100	356	100	359	100	81	82	80	673,6	100	100	1,7	37,5	19,3	16,7
CR excl. Praha	261	86	302	85	302	84	68	70	67	607,2	91	90	2,2	44,4	18,8	11,6
Praha	639	210	761	213	777	216	175	175	172	983,3	145	146	0,3	17,9	20,6	31,5
Středočeský	277	91	319	90	323	90	75	74	72	651,0	99	97	2,0	44,0	24,8	11,2
Jihočeský	276	91	306	86	307	85	68	71	68	596,2	92	89	3,8	42,1	19,9	10,8
Plzeňský	288	95	309	87	307	85	69	71	68	570,5	89	85	2,8	41,8	18,6	11,8
Karlovarský	238	78	264	74	260	72	58	61	58	508,4	76	75	2,2	40,4	19,4	10,5
Ústecký	250	82	299	84	299	83	65	69	66	653,5	94	97	1,2	48,9	16,2	11,1
Liberecký	253	83	265	74	268	75	61	61	60	529,0	85	79	1,4	46,9	15,6	11,8
Královéhradecký	265	87	310	87	309	86	69	71	69	591,4	88	88	2,8	43,4	17,3	12,1
Pardubický	250	82	288	81	284	79	66	66	63	569,9	84	85	3,0	45,1	17,3	13,8
Vysočina	255	84	293	82	293	82	65	68	65	597,2	91	89	4,0	52,0	15,9	9,8
Jihomoravský	275	90	337	95	336	94	76	78	75	629,7	93	93	1,8	37,8	19,6	14,9
Olomoucký	229	75	268	75	271	75	60	62	60	569,2	83	84	2,5	39,8	19,6	10,7
Zlínský	245	81	306	86	301	84	69	71	67	613,1	87	91	1,6	52,5	15,7	10,1
Moravskoslezský	259	85	293	82	297	83	69	68	66	634,0	97	94	1,0	46,2	17,4	10,4
Praha	639	210	761	213	777	216	175	175	172	983,3	145	146	0,3	17,9	20,6	31,5
Střední Čechy	277	91	319	90	323	90	75	74	72	651,0	99	97	2,0	44,0	24,8	11,2
Jihozápad	282	93	308	86	307	85	68	71	68	583,8	91	87	3,4	42,0	19,3	11,3
Severozápad	247	81	290	81	289	80	63	67	64	611,3	88	91	1,4	46,9	16,9	10,9
Severovýchod	256	84	289	81	289	80	65	67	64	566,1	86	84	2,5	44,9	16,9	12,6
Jihovýchod	269	88	323	91	323	90	73	75	72	620,2	92	92	2,4	41,8	18,6	13,5
Střední Morava	237	78	286	80	286	80	64	66	63	590,6	85	88	2,0	46,2	17,6	10,4
Moravskoslezsko	259	85	293	82	297	83	69	68	66	634,0	97	94	1,0	46,2	17,4	10,4

^{*}) data reflect the extraordinary revision of national accounts (in autumn 2011), all data (except the year of 2005) are preliminary

¹⁾ Employed persons = workers on the main employment contract (incl. self-employed) by place of work

²⁾ NACE A: include: agriculture, forestry and fishing

NACE B-F: industry and construction

NACE G-I: Wholesale&retail trade; repair of motor vehicles&motorcycles; Transport&storage; Accommodation and food service activities

NACE J-L: Information and communication; Financial and insurance activities; Real estate activities

Tab. 1.2: Research, development and information society - regional disparities^{*}

CR, Regions	R&D employees (full-time equivalent)						R&D expenditure. (CZK mill.)				R&D expendi- tures as % GDP ¹⁾	Individuals aged 16+ using selected IT (%) ³⁾						
	Total		In business sector only		In engineering, manufacturing & construction		In business sector ¹⁾		In govern- ment, higher education ¹⁾			2010	trend ²⁾	PC		Internet		Internet for e-commerce
	2005	2010	2005	2010	2005	2010	2010	2009 =100	2010	2009 =100	2010			2006- 2008	2009- 2011	2006- 2008	2009- 2011	2006- 2008
	2005	2010	2005	2010	2005	2010	2010	2009 =100	2010	2009 =100	2010	2006- 2008	2009- 2011	2006- 2008	2009- 2011	2006- 2008	2009- 2011	
Czech Republic	43 370	52 290	21 782	26 998	20 570	26 379	36 623	110	22 085	101	1,56	↑	52,5	63,5	46,7	61,1	16,0	25,1
CR excl. Praha	25 786	32 327	15 937	20 695	14 560	19 052	28 812	112	9 100	105	1,36	↑
Praha	17 584	19 963	5 845	6 304	6 010	7 327	7 812	104	12 985	98	2,16	↓	64,8	72,9	60,9	69,4	26,4	30,1
Středočeský	4 513	5 325	3 434	4 260	2 393	3 656	10 843	121	1 056	98	2,93	↑	55,7	66,2	49,9	63,1	16,4	26,3
Jihočeský	1 644	2 121	693	970	592	884	1 039	97	1 041	103	1,08	↑	51,9	63,2	45,1	57,6	16,7	26,7
Plzeňský	1 432	1 933	717	1 138	1 018	1 298	1 780	152	515	120	1,31	↑	50,5	65,2	44,5	63,0	13,2	23,3
Karlovarský	70	94	63	91	40	60	104	115	1	94	0,13	↔	53,4	64,2	44,3	62,3	11,7	23,9
Ústecký	697	769	544	548	236	278	531	104	165	117	0,28	↔	44,3	56,5	38,3	54,3	15,4	24,9
Liberecký	1 295	1 338	856	989	1 044	1 180	1 181	108	266	113	1,23	↔	44,7	55,9	38,6	54,1	10,8	17,0
Královéhrad.	1 365	1 807	809	1 454	623	999	1 167	99	386	81	0,92	↑	53,4	67,9	47,7	65,7	14,0	27,2
Pardubický	1 936	2 160	1 704	1 886	1 440	1 351	1 979	117	248	103	1,52	↑	52,5	63,5	47,3	59,5	16,8	22,0
Vysočina	699	692	675	672	417	549	731	115	12	109	0,49	↔	51,1	64,5	46,4	61,7	19,6	28,4
Jihomoravský	6 036	8 732	2 694	4 068	2 816	4 066	4 565	99	3 802	109	2,17	↑	54,1	67,2	47,9	65,0	15,0	23,9
Olomoucký	2 058	2 110	1 129	1 090	868	716	854	88	722	113	0,92	↔	45,8	61,0	39,2	57,9	11,2	23,5
Zlínský	1 665	1 785	1 248	1 586	1 350	1 383	1 665	119	144	78	1,02	↔	49,0	64,8	43,5	60,8	11,9	23,5
Moravskoslez.	2 376	3 459	1 370	1 944	1 722	2 631	2 371	103	741	103	0,84	↔	50,5	63,4	44,3	60,3	14,1	23,9

^{*}) Regional breakdown by seat (head office) of reporting businesses

¹⁾ Expressed in current prices

²⁾ Compared to 2005-2009 average (relative increase / stagnation / decrease)

³⁾ For representativity reasons data are published as three-year weighted arithmetic mean

Tab. 1.3: Main indicators of selected economic branches - regional disparities

Source: Ministry of Finance of the CR (real estates prices), Ministry of Transport (transport), Ministry of Industry&Trade (construction work), CZSO (remaining data)

CR, Regions	Total output of agriculture (CZK mill, current prices), by production type				Industrial sales per employee ¹⁾ (CZK thous.)		Construction works per capita ²⁾ (CZK thous.)				Avg. prices of selected real estates types (current prices)				Transport within region				Overnight stays of guests in HUZ ³⁾ (per cap.)					
	Crop		Livestock				Total		Residential buildings (re/construction, modernization)		Family houses		Dwellings		Freight		Passenger							
	Abs.	Index	Abs.	Index	CZK / m ³						CZK thous. / m ²		Tonnes, (million)	Index	Passenger (million)	Index	By road		By rail					
	2010	2009=100	2010	2009=100	2010	2009=100	2010	2009=100	2010	2009=100	2009	2010	2009	2010	2010	2009=100	2010	2009=100	2010	2009=100	2010	2009=100	2010	2009=100
	Czech Repub.	56 951	111	40 958	97	3 534	116	25,7	88	3,2	78	2513	2562	21,8	20,2	230,8	88	123,9	100	3,51				
CR excl. Praha					3 455	118	22,9	88	2,7	93	2480	2527	18,9	17,8	213,5	88	99,6	100	2,68					
Praha	12 162	111	6 180	103	4 257	98	46,2	86	6,5	52	7632	8013	47,4	46,0	17,2	95	24,2	103	9,68					
Středočeský	5 028	112	5 419	99	5 314	115	19,6	73	3,2	94	3533	3666	23,1	22,5	40,1	98	8,5	94	1,34					
Jihočeský	3 936	116	3 955	97	2 398	108	27,3	88	2,6	94	2352	2311	16,1	16,8	14,7	88	4,3	94	4,25					
Plzeňský	887	126	662	115	3 365	114	23,1	92	2,7	92	2188	2248	19,9	19,4	15,1	92	7,0	103	2,42					
Karlovarský	4 097	108	1 096	80	1 666	105	36,2	96	3,4	110	2215	2297	14,6	13,4	9,6	87	3,0	102	13,72					
Ústecký	950	104	849	97	5 459	127	27,4	88	2,2	119	2149	2157	10,7	8,5	22,3	104	8,1	102	1,05					
Liberecký	4 056	114	3 304	98	2 752	113	19,6	96	1,1	92	2611	2620	18,4	15,4	8,6	114	3,9	95	5,02					
Královéhradec	3 721	108	3 411	97	2 245	123	17,6	77	1,3	54	2374	2294	20,7	19,9	8,9	70	6,0	95	5,65					
Pardubický	5 337	111	5 653	102	4 654	123	17,9	83	2,2	89	2052	2077	20,4	19,1	10,3	81	5,0	100	1,86					
Vysočina	7 670	114	3 997	85	2 283	114	17,2	78	2,1	83	1771	1792	16,6	16,2	11,7	74	2,8	98	1,66					
Jihomoravský	4 008	107	2 389	94	2 596	115	26,5	92	3,8	87	2437	2418	26,5	26,0	22,0	84	21,5	98	1,77					
Olomoucký	2 265	118	1 830	91	2 115	107	19,9	94	2,9	82	1941	1996	19,6	17,7	13,2	72	8,7	100	2,21					
Zlínský	2 835	107	2 212	93	2 992	111	20,7	99	2,7	94	2088	2143	20,3	18,7	9,1	94	5,7	100	2,66					
Moravskoslez.					3 592	129	24,9	97	3,1	115	2386	2294	16,1	15,0	27,8	83	14,9	107	1,39					

¹⁾ In current prices; Sales of own goods&services incidental to industry, only businesses > 100 employees (actual persons), reg. breakdown by head offices

²⁾ In current prices; Construction works in CR by region of site, by contractors&subcontractors, only businesses > 20 employees (actual persons)

³⁾ Compared to 2007-2009 average (relative increase / stagnation / decrease); HUZ = collective tourist accommodation establishments

Tab. 1.4. Main demographic indicators - regional disparities

Source: Directorate of Alien and Border Police, Ministry of Interior of the CR (foreigners), CZSO (remaining data)

CR, Regions, Size groups of municipalities	Population, total	Population increase (per thous. inhab.)				Total fertility rate	Life expectancy at birth (years) ²⁾		Divorces per 100 marriages	Abortions per 100 births	Old age dependency ³⁾	Economic burden index ⁴⁾	Foreigners (thous.) ⁵⁾		with permanent residen.				
		Natural		Net migrat. (within CR)			2009-2010						Total	Index	Total	Index			
		2010	2009=100	2010	2009=100		2010	2009=100									31.12.2010	31.12.2009=100	31.12.2010
		31.12.2010	2010	trend ¹⁾	2010		trend ¹⁾	2010					male	fem.	2010	trend ¹⁾	2010	trend ¹⁾	31.12.2010
Czech Republic	10 532 770	1,0	↔	x	x	1,49	74,3	80,4	65,9	↑	33,4	↓	107,8	42,7	425,3	98	190,0	105	
Praha	1 257 158	2,0	↑	-3,2	↓	1,39	76,3	81,2	58,9	↑	29,9	↓	127,6	41,3	148,8	100	57,2	107	
Středočeský	1 264 978	2,2	↑	9,9	↔	1,58	74,3	80,2	72,1	↑	32,0	↓	94,8	43,5	57,8	99	24,3	107	
Jihočeský	638 706	0,8	↔	0,7	↔	1,49	74,8	80,4	64,4	↑	33,4	↔	106,8	42,9	15,1	98	7,7	105	
Plzeňský	572 045	0,7	↔	-1,7	↓	1,49	74,9	80,1	63,9	↑	38,8	↓	113,4	43,2	25,2	91	10,7	104	
Karlovarský	307 444	0,7	↔	-3,4	↑	1,49	72,7	79,3	80,3	↑	42,7	↔	98,1	41,0	19,6	100	11,6	100	
Ústecký	836 045	0,4	↔	-2,1	↑	1,55	72,3	78,6	70,1	↑	46,5	↔	91,2	41,5	30,7	96	15,8	102	
Liberecký	439 942	2,0	↔	-0,3	↔	1,58	74,4	80,1	70,1	↑	37,9	↓	97,1	42,3	16,8	97	8,6	104	
Královéhradec	554 803	0,8	↔	0,2	↑	1,53	75,2	80,8	66,0	↑	36,1	↓	113,4	44,9	14,9	97	7,1	103	
Pardubický	517 164	0,8	↔	0,2	↔	1,52	74,8	80,5	59,1	↑	27,7	↓	107,1	43,8	12,1	101	4,5	107	
Vysočina	514 569	0,5	↔	-1,5	↔	1,45	75,1	81,1	59,9	↑	29,6	↓	109,6	43,7	8,0	93	3,8	107	
Jihomoravský	1 154 654	1,3	↑	-0,1	↔	1,49	74,7	81,1	69,6	↑	28,5	↓	114,8	43,4	36,1	97	16,2	106	
Olomoucký	641 681	0,3	↔	-1,1	↔	1,47	74,0	80,3	68,1	↑	28,9	↓	110,3	43,0	9,5	100	5,4	103	
Zlínský	590 361	0,1	↔	-1,1	↔	1,41	73,5	80,9	57,4	↔	31,1	↔	115,7	43,3	8,0	99	4,6	102	
Moravskoslezský	1 243 220	-0,2	↔	-2,4	↔	1,47	72,6	79,7	65,2	↔	34,5	↓	105,8	41,9	22,6	95	12,6	101	
Municipalities by population:																			
up to 499	835 076	0,1	↑	9,2	↔	1,57													
500 - 999	953 015	0,8	↔	8,0	↔	1,53	73,64	80,14	57,2	↑	25,7	↓	105,5	44,0	15,8				
1 000 - 1 999	1 009 475	1,4	↔	8,0	↔	1,53			63,8	↑	27,7	↓	94,5	42,8	19,3				
2 000 - 4 999	1 219 378	0,8	↔	2,9	↔	1,50			64,5	↑	28,5	↓	91,6	42,5	22,0				
5 000 - 9 999	960 042	0,9	↔	-0,9	↔	1,52			65,2	↑	31,2	↓	96,6	43,0	31,5				
10 000 - 19 999	967 742	1,0	↔	-3,4	↔	1,47			67,8	↑	34,3	↓	104,2	43,7	25,4				
20 000 - 49 999	1 181 739	0,7	↔	-6,0	↔	1,46	74,52	80,44	71,8	↑	40,3	↓	107,3	42,5	32,7				
50 000 - 99 999	1 103 259	0,7	↔	-4,4	↑	1,48			69,2	↔	40,2	↓	109,7	41,6	39,8				
100 000+	2 303 044	1,6	↑	-4,6	↓	1,45			69,3	↑	42,0	↓	117,2	43,3	38,6				
									63,9	↑	31,5	↓	126,4	42,3	200,2				

¹⁾ Compared to five-year average (2005-2009)

²⁾ For representativity reasons expressed as a two-year average

³⁾ Sum of population aged 65+ related to population in the age of 0-14 (in %)

⁴⁾ Sum of population aged 65+ plus in the age of 0-14 related to population in the age of 15-64 (in %)

⁵⁾ Excl. persons with valid asylum

Tab. 1.5 Main indicators of labour market - regional disparities

Source: Ministry of Labour and Social Affairs (unemployment, retraining, employed foreigners), CZSO (remaining data - Labour force sample survey)

CR, Regions	Economic activity rate (in 2010) of population				% of total employment (in 2010) by CZ-ISCO-88		Own-account workers & employers (per 100 employed, total)		Registered unemployment rate (%)		Un-employed per vacancy		Unemployed registered > 12 months (%)		Retraining graduates ²⁾		Employed foreigners (thous.) ³⁾	
	aged 20-64		aged 55-64		categ 1-3 ¹⁾	categ 8-9 ¹⁾	2009	2010	31.12 2009	31.12 2010	31.12 2009	31.12 2010	31.12 2009	31.12 2010	2009	2010	Total (31.12. 2010)	Index 31.12. 2009 = 100
	male	fe-male	male	fe-male														
Czech Republic	84,9	66,4	62,5	38,0	40,7	20,0	16,2	17,1	9,2	9,6	17,4	18,2	23,0	31,8	35 014	62 005	306,4	96,2
CR excl. Praha	84,5	65,9	60,7	35,8	37,4	21,7	15,3	16,3	10,1	10,4	22,7	21,1	23,6	32,5	34 168	60 194	205,8	97,6
Praha	88,0	69,6	76,0	53,0	62,0	8,6	21,9	22,2	3,7	4,1	3,5	5,8	11,5	20,8	846	1 811	100,5	93,5
Středočeský	86,5	66,7	65,1	39,6	39,8	20,4	18,3	19,1	7,0	7,7	14,9	15,2	18,1	26,8	2 188	3 867	42,9	86,0
Jihočeský	85,1	65,8	62,3	35,1	36,1	22,7	13,7	16,2	7,8	8,5	18,2	16,0	16,3	23,3	1 911	4 124	10,6	100,6
Plzeňský	85,1	67,5	63,1	38,7	35,7	22,2	14,9	15,5	8,2	8,2	12,9	12,6	19,6	28,5	1 240	3 340	21,8	96,0
Karlovarský	85,8	70,7	63,2	43,3	30,2	26,4	13,9	14,1	11,1	11,4	23,3	26,6	27,6	36,3	845	1 827	9,7	97,9
Ústecký	84,0	62,7	59,3	29,7	33,5	25,1	13,0	14,6	13,6	13,9	34,8	27,7	32,1	38,9	3 524	6 523	14,4	101,9
Liberecký	85,0	63,5	61,0	36,0	36,8	21,7	16,6	17,4	11,2	10,5	21,9	18,1	22,8	33,5	1 749	3 251	11,6	100,9
Královéhradecký	84,3	66,7	60,8	35,8	41,1	21,0	17,7	18,2	8,0	8,4	17,5	18,1	14,4	22,5	2 078	3 263	11,9	99,2
Pardubický	84,3	66,1	57,6	38,7	37,0	22,1	13,6	16,0	9,6	9,9	14,8	12,6	20,5	28,5	1 072	2 572	11,7	101,3
Vysočina	85,2	66,8	60,4	33,7	31,8	24,2	13,7	14,9	10,3	10,7	37,5	32,1	21,8	31,0	2 925	4 104	5,9	99,4
Jihomoravský	84,3	67,9	63,5	39,9	43,3	17,1	16,5	17,9	10,6	10,9	21,7	23,5	24,1	32,9	5 566	7 924	34,3	103,4
Olomoucký	82,4	64,1	58,1	32,3	34,4	22,7	16,4	16,2	12,2	12,5	50,1	34,8	20,2	33,1	1 879	4 651	5,7	103,9
Zlínský	83,5	66,1	59,4	35,6	36,9	22,7	16,0	16,6	10,8	10,7	27,0	26,8	22,6	34,7	2 585	4 261	7,2	104,3
Moravskoslez.	83,2	64,7	55,1	31,4	37,8	21,8	12,8	13,4	12,1	12,4	29,2	25,9	30,1	38,0	6 606	10 487	18,2	105,5

¹⁾ CZ-ISCO 1-3: Legislators, senior officials and managers; Professionals; Technicians and associate professionals

²⁾ CZ-ISCO 8-9: Plant and machine operators and assemblers; Elementary occupation

³⁾ Job applicants (as to 31.12.) who have successfully finished retraining course during this year

³⁾ Include all employed foreigners: registered by Employment offices (esp. Employees) as well as Trade licence holders

Tab. 1.6 Main indicators of social cohesion - regional disparities

Source: Ministry of Labour and Social Affairs (pensions, unemployment benefits, state social support benefits), CZSO (remaining data)

CR, Regions	Net disposable income of households per capita				Net operation surplus and mix. income per capita ¹⁾		Compensation of employees per capita ²⁾		Avg. monthly old-age pension (CZK) ³⁾	Avg. monthly unempl. benefit (CZK) ⁴⁾	Social benefits paid (CZK, per capita) ³⁾		Housing contribut. paid (CZK, per capita) ³⁾		% of households with relation of income to SL, 2009 ⁴⁾		% of households made both ends meet with difficulty ⁵⁾	
	Absolute		Index		CR=100		CR=100				December 2010	CR=100		CR=100		< 1,5 SL	< 2 SL	2005
	2005	2010	2005	2010	2005	2010	2005	2010	2005	2010		2005	2010					
Czech Republic	153,8	187,7	100	100	100	100	100	100	10 123	5 720	100	100	100	100	7,1	25,1	29,5	27,6
CR excl. Praha	147,3	179,8	96	96	96	95	94	95	10 028	5 616	107	109	107	101	7,2	26,2	29,5	28,1
Praha	204,0	246,1	133	131	132	141	145	140	10 817	7 203	44	37	43	95	6,2	17,7	29,6	24,2
Středočeský	164,3	198,6	107	106	115	110	105	107	10 184	6 056	80	71	62	45	5,6	21,2	31,8	25,8
Jihočeský	148,9	177,2	97	94	95	93	97	94	10 014	5 576	91	91	81	74	5,4	22,9	20,8	23,5
Plzeňský	153,5	185,2	100	99	95	92	102	102	10 075	5 854	74	74	66	54	2,6	19,1	30,3	33,5
Karlovarský	140,4	174,2	91	93	91	87	91	96	9 925	5 431	124	152	126	145	6,2	26,4	30,4	25,9
Ústecký	136,5	170,7	89	91	77	81	91	92	10 047	5 504	157	179	183	182	10,9	33,5	30,9	30,1
Liberecký	145,7	178,5	95	95	96	98	93	90	10 056	5 786	107	121	91	122	8,6	27,8	33,6	31,4
Královéhradecký	150,3	181,2	98	97	104	104	92	91	10 003	5 462	94	96	83	76	5,1	21,5	28,0	22,8
Pardubický	146,8	173,6	95	93	98	92	93	89	9 909	5 504	108	98	97	72	6,9	28,1	23,6	33,7
Vysočina	144,3	178,7	94	95	95	92	90	94	9 847	5 659	100	89	92	61	2,9	16,8	25,0	22,0
Jihomoravský	150,7	185,4	98	99	103	103	94	95	10 003	5 670	103	96	104	106	8,0	29,2	31,2	26,1
Olomoucký	139,7	169,2	91	90	94	92	86	85	9 829	5 463	115	115	114	93	8,3	29,5	26,9	30,2
Zlínský	145,0	175,3	94	93	105	101	85	87	9 900	5 402	98	89	89	75	7,4	25,6	26,4	29,3
Moravskoslezský	139,6	172,3	91	92	79	79	93	94	10 194	5 452	131	144	162	170	10,4	31,7	34,6	31,1

¹⁾ Includes profits of enterprises (incl. small entrepreneurs), which are sum of their income from businesses, and from work activities (wages) for own enterprise

²⁾ Includes mainly wages and salaries paid by employers

³⁾ Within the state social support system (incl. benefits paid retroactively), contributions are paid to low-income families

⁴⁾ Avg. subsistence level (SL) per household in 2009 in CR was 6 493 CZK (max: Vysočina 6 776, min: Praha 5 878 CZK). Income = Net income excl. housing costs

⁵⁾ Subjective evaluation of individual households (% of households made both ends meet with: great difficulty or difficulty)

Tab. 1.7: Main indicators of environment - regional disparities

Source: Czech Institute of Hydrometeorology (emissions), CZSO (remaining data)

CR, Regions	Specific emissions of main air pollutants tonnes/km ² (REZZO 1-4) ¹⁾								Share of waste water treated ³⁾		Population (%)		Drinking water lost in supply syst. (%) ⁶⁾		Waste generation / cap.		Waste management ^{7,8)} (% 2008-10)		Fix. assets acquired for envi. protect. (CZK/cap.) ⁹⁾	
	Solids		SO ₂		NO _x		CO		2010	trend ²⁾	Water supplied ⁴⁾	Connected to sewerage ⁵⁾	2010	trend ²⁾	Tonnes	Kg	Recycling	Landfilling	2005-2007	2008-2010
	2009	trend ²⁾	2009	trend ²⁾	2009	trend ²⁾	2009	trend ²⁾												
	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010	2010
Czech Republic	0,78	↔	2,21	↓	3,20	↓	5,31	↓	96,2	↑	93,1	77,0	19,7	↔	1,94	317	17,0	15,8	1 968	2 112
CR excl. Praha	0,75	↔	2,21	↓	3,11	↓	5,11	↓	95,4	↑	92,1	74,0	19,3	↔	1,44	320	18,0	17,3	1 987	2 174
Praha	4,36	↓	3,40	↓	16,34	↓	36,98	↓	100,0	↔	100,0	99,2	21,8	↓	5,68	297	13,9	11,2	1 826	1 647
Středočeský	0,99	↔	1,95	↓	3,36	↓	5,26	↓	99,8	↔	83,8	68,3	18,3	↓	1,19	416	10,2	22,7	3 395	2 342
Jihočeský	0,49	↔	0,98	↔	1,34	↔	2,52	↔	94,8	↔	91,1	78,9	19,8	↓	1,80	342	16,1	7,6	1 094	2 271
Plzeňský	0,59	↔	1,43	↔	1,64	↓	2,89	↓	94,2	↑	82,6	70,7	16,6	↔	1,85	239	20,8	20,1	2 185	3 583
Karlovarský	0,61	↔	2,76	↓	3,32	↔	2,80	↔	99,6	↔	98,3	90,6	17,5	↑	0,56	301	6,2	26,9	1 717	1 517
Ústecký	0,93	↓	11,69	↓	11,77	↓	4,80	↓	99,7	↑	95,6	77,6	25,7	↑	1,74	307	7,5	12,6	2 298	2 070
Liberecký	0,66	↔	0,90	↓	1,44	↓	3,63	↓	99,7	↑	88,6	66,2	24,7	↔	0,66	282	4,0	18,3	1 228	2 719
Královéhrad.	0,77	↔	1,25	↓	1,81	↓	3,76	↓	92,8	↔	92,3	66,9	23,7	↑	0,90	267	11,6	33,7	1 629	1 889
Pardubický	0,73	↔	2,59	↓	3,57	↓	3,69	↓	96,5	↑	95,8	67,5	18,7	↑	0,71	342	11,1	33,8	2 132	1 987
Vysočina	0,75	↔	0,40	↔	1,96	↔	3,47	↓	85,7	↑	94,2	70,6	16,1	↔	0,64	302	3,1	44,1	2 145	1 440
Jihomoravský	0,73	↔	0,55	↔	2,61	↔	4,45	↔	96,9	↑	94,9	82,8	17,6	↔	2,01	296	23,7	13,4	1 762	2 551
Olomoucký	0,66	↔	0,87	↓	2,09	↓	3,47	↓	96,8	↑	90,9	72,3	18,3	↓	0,85	307	15,4	18,3	1 400	1 158
Zlínský	0,61	↔	1,39	↓	2,00	↓	3,33	↓	93,4	↔	91,9	75,7	19,1	↔	1,67	298	10,5	22,6	1 468	1 993
Moravskoslez.	1,20	↓	4,06	↓	4,95	↓	23,49	↓	90,6	↓	98,4	74,1	15,5	↔	2,13	335	33,5	12,9	1 937	2 122

¹⁾ Big, medium, small as well as mobile sources are included (mobile sources are predominantly transport - e.g. cars, aircrafts); data for 2009 are preliminary

²⁾ Compared to five-year average

³⁾ odpadní vody zahrnují splaškové, průmyslové a ostatní vody, nezahrnují naopak srážkovou (balastní) vodu (ta tvoří 40 % veškeré čišťené vody)

⁴⁾ From public water supply systems

⁵⁾ Population living in houses connected to public sewerage systems with waste water treatment plant

⁶⁾ Share of not invoiced drinking water (due to losses in pipeline network) in total drinking water production

⁷⁾ By businesses head office

⁸⁾ Includes only waste managed during the year (i.e. waste generated, waste taken from store and waste imported)

⁹⁾ Three-year average (in current prices), by real location of investment

Tab. 1.8: Main indicators of international relations - regional disparities

Source: Czech National Bank (FDI), CZSO (remaining data)

CR, Regions	FDI ¹⁾ (per cap. CZK thous. to 31.12.)		Share (%) of enterprise-type units under foreign control ²⁾ (as to 31.12.)				Export from region to other countries ³⁾						Export structure in 2010 (%)			Foreign guests in HUZ (in thous.) ⁵⁾			
	2004	2009	In industry		In market services		2008		2009		2010		EU-27	Germany	Slovakia	Total		from Germany	
			2005	2010	2005	2010	CZK, mld, c.p.	%	CZK, mld, c.p.	%	CZK, mld, c.p.	v %				2010	2009 =100	2010	2009 =100
	2004	2009	2005	2010	2005	2010	CZK, mld, c.p.	%	CZK, mld, c.p.	%	CZK, mld, c.p.	v %	EU-27	Germany	Slovakia	2010	2009 =100	2010	2009 =100
Czech Republic	125,3	220,0	22,3	28,9	18,3	25,2	2 474	100	2 139	100	2 516	100	83,8	31,9	8,8	6 334	105,0	1 348	96,8
CR excl. Praha	75,4	121,6	22,2	28,8	11,1	16,8	2 351	95,0	2 028	94,8	2 393	95,1	83,7	31,8	8,3	2 217	99,7	745	92,0
Praha	511,4	949,0	23,2	29,8	32,0	39,3	123	5,0	111	5,2	123	4,9	86,8	33,3	18,4	4 117	108,1	603	103,5
Středočeský	112,4	219,5	24,2	32,0	17,0	23,4	481	19,5	429	20,1	487	19,4	86,4	31,0	5,0	143	96,2	42	109,7
Jihočeský	66,3	130,4	33,4	38,8	13,2	18,4	101	4,1	86	4,0	93	3,7	88,6	40,7	4,4	288	101,6	60	83,9
Plzeňský	86,0	124,9	38,9	47,0	14,0	19,7	234	9,5	200	9,3	203	8,1	92,4	56,4	2,6	154	106,8	67	97,0
Karlovarský	50,7	72,1	30,4	41,3	16,0	19,7	51	2,1	42	1,9	52	2,1	89,2	56,8	3,7	458	100,4	246	92,1
Ústecký	92,2	124,2	28,4	36,0	8,8	16,2	159	6,4	130	6,1	152	6,0	88,8	41,2	7,9	98	93,4	50	90,8
Liberecký	102,0	133,0	21,4	26,5	7,3	11,9	90	3,6	79	3,7	89	3,5	84,1	42,8	5,0	148	89,6	78	86,8
Královéhrad.	47,2	65,1	19,4	25,7	6,4	11,0	99	4,0	83	3,9	103	4,1	72,4	33,0	4,9	208	92,9	96	86,2
Pardubický	68,7	76,6	14,0	22,5	6,9	13,6	189	7,6	175	8,2	236	9,4	83,7	22,1	3,6	46	97,9	12	102,8
Vysočina	64,7	113,2	18,4	25,1	9,7	13,2	100	4,1	77	3,6	94	3,7	84,0	38,1	5,9	47	97,7	14	104,9
Jihomoravský	81,0	115,9	20,0	26,1	14,3	19,6	174	7,0	155	7,2	167	6,7	80,7	25,6	11,1	380	109,1	43	100,9
Olomoucký	53,2	52,0	16,0	21,5	7,1	12,3	97	3,9	72	3,3	79	3,1	81,7	28,5	9,8	89	108,6	13	93,5
Zlínský	48,9	66,9	17,0	19,4	10,2	12,9	118	4,8	98	4,6	115	4,6	81,9	36,5	10,2	58	97,8	10	92,0
Moravskoslez.	65,2	138,4	14,0	22,5	5,4	13,4	260	10,5	226	10,6	277	11,0	85,8	22,3	11,1	101	89,4	13	90,9

¹⁾ FDI = foreign direct investment; in current prices

²⁾ Only enterprises > 20 employees are included (reg. breakdown by head office). Market services = NACE G-K (excl. education, health, public administration)

³⁾ For part of the export the region of origin can not be identified: in 2008 (8,0 %), 2009 (8,2 %) and in 2010 (9,8 %)

2. Nezaměstnanost

Nezaměstnanost je jedním ze základních ukazatelů o stavu trhu práce, a tím i o funkčnosti ekonomiky státu. Je to jev, který přináší negativní důsledky na poli ekonomickém, sociálním, a v neposlední řadě politickém.

V této analýze jsou použita data z úřadů práce (ÚP) a Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV), které evidují základní údaje o nezaměstnanosti (údaje o uchazečích, jejich struktuře, o zaměstnání, o volných pracovních místech, nově vytvořených pracovních místech v rámci aktivní politiky zaměstnanosti, o rekvalifikacích, příspěvcích atd.). Data jsou sledována v měsíční nebo čtvrtletní periodicitě.

Míra nezaměstnanosti

Jednou z nejčastěji používaných charakteristik je míra nezaměstnanosti. Registrovaná míra nezaměstnanosti je podíl, kde čítec zahrnuje počet dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání, jmenovatel pak součet zaměstnaných, pracujících cizinců podle evidence MPSV a dosažitelných neumístěných uchazečů o zaměstnání.

Dosažitelní uchazeči jsou ti, kteří mohou bezprostředně nastoupit do zaměstnání při nabídce vhodného pracovního místa, tj. evidovaní nezaměstnaní, kteří nemají žádnou objektivní překážku pro přijetí zaměstnání. Za dosažitelné se nepovažují uchazeči o zaměstnání ve vazbě, ve výkonu trestu, uchazeči, kteří jsou zařazeni do rekvalifikačních kurzů, uchazeči v pracovní neschopnosti nebo ti, kteří vykonávají krátkodobé zaměstnání, uchazečky pobírající peněžitou pomoc v mateřství nebo kterým je poskytována podpora v nezaměstnanosti po dobu mateřské dovolené

Použita byla průměrná roční míra (roční průměry průměrných měsíčních stavů), která potlačuje sezónní výkyvy (viz tab. 1). Nezaměstnanost silně závisí na výkonnosti ekonomiky: když ekonomika roste, klesá nezaměstnanost, když ekonomika zpomaluje či její výkon klesá, nezaměstnanost roste. Tato obecná zákonitost pochopitelně neplatí pro všechny sektory hospodářství.

Tab. 1 **Roční průměrná míra nezaměstnanosti a míra nezaměstnanosti k 31. 12. v letech 2006 - 2010**

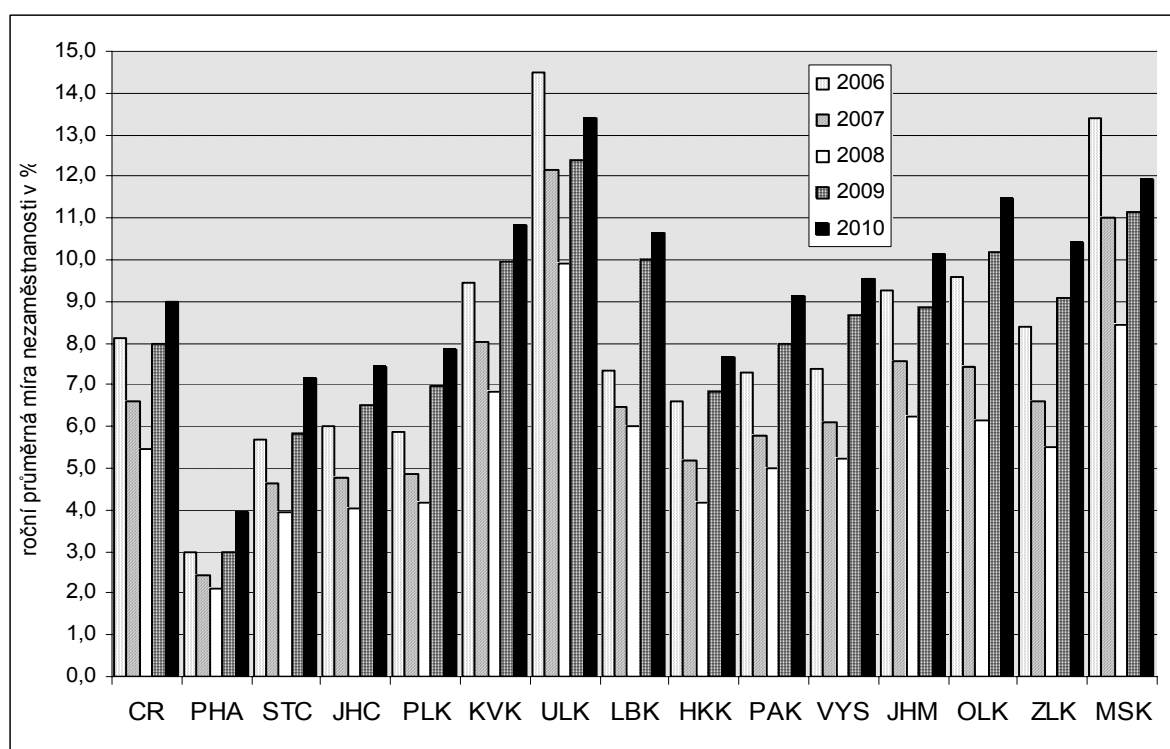
Území	2006		2007		2008		2009		2010	
	roční	k 31.12.	roční	k 31.12.	roční	k 31.12.	roční	k 31.12.	roční	k 31.12.
CR	8,1	7,7	6,6	6,0	5,4	6,0	8,0	9,2	9,0	9,6
PHA	3,0	2,7	2,5	2,2	2,1	2,1	3,0	3,7	3,9	4,1
STC	5,7	5,3	4,6	4,2	4,0	4,5	5,8	7,0	7,1	7,7
JHC	6,0	5,7	4,8	4,5	4,0	4,8	6,5	7,8	7,4	8,5
PLK	5,9	5,6	4,9	4,4	4,2	5,0	7,0	8,2	7,8	8,2
KVK	9,5	9,2	8,0	7,3	6,9	7,6	9,9	11,1	10,8	11,4
ULK	14,5	13,8	12,2	11,0	9,9	10,3	12,4	13,6	13,4	13,9
LBK	7,4	7,0	6,5	6,1	6,0	7,0	10,0	11,2	10,6	10,5
HKK	6,6	6,3	5,2	4,7	4,2	4,8	6,8	8,0	7,7	8,4
PAK	7,3	6,9	5,8	5,4	5,0	6,0	8,0	9,6	9,1	9,9
VYS	7,4	7,1	6,1	5,6	5,2	6,3	8,7	10,3	9,6	10,7
JHM	9,2	8,8	7,6	6,9	6,2	6,8	8,9	10,6	10,2	10,9
OLK	9,6	9,0	7,4	6,7	6,2	6,9	10,2	12,2	11,5	12,5
ZLK	8,4	7,8	6,6	6,0	5,5	6,1	9,1	10,8	10,4	10,7
MSK	13,4	12,6	11,0	9,6	8,4	8,5	11,1	12,1	11,9	12,4

V průběhu sledovaného období (tj. rok 2006 - 2010) vzrostla roční průměrná míra nezaměstnanosti v ČR o 0,9% bodu. Mírný pokles zaznamenaly Ústecký a Moravskoslezský kraj (o 1,1, resp. 1,5% bodu), tyto kraje mají ovšem dlouhodobě nejvyšší míru nezaměstnanosti. Všechny ostatní kraje

zaznamenaly nárůst. Největší Liberecký kraj (o 3,2% bodu), následován kraji Vysočina (2,1% b.) a Zlínským a Plzeňským (o 2,0% bodu). Nejmenší nárůst byl v Jihomoravském kraji (o 0,9% bodu) a v Hl. městě Praha (o 1,0% bodu).

V průběhu let 2007 a 2008 klesla průměrná roční míra nezaměstnanosti ve všech krajích. To souviselo s lepším se stavem ekonomiky. Tento trend se však neudržel a v roce 2009 a 2010 dochází k opětovnému zvýšení průměrné roční míry nezaměstnanosti, a to dosti masivně. V období let 2008 – 2010 je v rámci celé ČR registrován nárůst o 3,6% bodu, což odpovídá i vývoji ve většině krajů (o více než 3,5% bodu). Největší zvýšení pak zaznamenal Olomoucký kraj (o 5,3% bodu). Nejnižší nárůst vykazuje kraj Hl. m. Praha (pouze o 1,9% bodu), který má dlouhodobě nejnižší úroveň nezaměstnanosti mezi kraji. Stav trhu práce zde významnou měrou ovlivňuje také nižší míru nezaměstnanosti ve Středočeském kraji.

Graf 1: Vývoj průměrné roční míry nezaměstnanosti jednotlivých krajů a ČR v letech 2006 až 2010

Pokud jde o členění podle okresů, nejvyšší průměrnou roční míru nezaměstnanosti mělo v roce 2010 následujících pět: Most (16,2%), Jeseník a Bruntál (15,6%), Děčín (15,1%) a Hodonín (14,9%). Dalších 29 okresů má hodnoty průměrné roční míry nezaměstnanosti mezi 10 až 14 %.

Mezi okresy vykazující nejnižší hodnoty patří Hl. m. Praha (3,9%) a okresy v jejím sousedství, a to zejména Praha-východ (3,8%) Praha-západ (4,2%), a dále Mladá Boleslav a Benešov. Nižší míru nezaměstnanosti mají také okresy České Budějovice a Plzeň-město (viz příloha: kartogram 1 a 2).

K 30.11.2011 byla míra registrované nezaměstnanosti ČR 8,0%. Míru stejnou nebo vyšší mělo 43 okresů - nejvyšší okres Most(15,0%) a Bruntál(14,7%), nejnižší okres Praha-východ (3,3%) a Praha-západ(3,9%). Ve stejném období minulého roku tj. k 30.11.2010 byla míra registrované nezaměstnanosti ČR 8,6%. Vyšší nebo stejnou míru mělo 47 okresů – nejvyšší Jeseník (16,5%) a Most (15,9%), nejnižší Praha-východ(3,8%) a Praha- západ(4,0%).

Neumístění uchazeči o zaměstnání a jejich věková struktura

Se vzrůstající nezaměstnaností rostou i absolutní počty uchazečů o zaměstnání. Ve sledovaném období (2006-2010) došlo k nárůstu o 125,2 tis. dosažitelných uchazečů v ČR. Největší nárůst zaznamenaly

kraje Středočeský (o 20,3 tis.) a Jihomoravský (o 16,0 tis.). Naopak v Moravskoslezském kraji se snížil počet dosažitelných uchazečů o 1,1 tis., a praktický stejný zůstal v kraji Ústeckém (nárůst o pouhých 0,3 tis.). Pokud jde o okresy, nejvyšší vzrůst byl v okrese Olomouc (o 4,0 tis.), největší pokles zaznamenaly okres Karviná (o 3,3 tis.) a Most (o 2,8 tis.).

Tab. 2: Neumístění uchazeči o zaměstnání celkem (stav k 31. 12.)

Území	2006		2007		2008		2009		2010	
	celkem	dosažitelní	celkem	dosažitelní	celkem	dosažitelní	celkem	dosažitelní	celkem	dosažitelní
CR	448 545	421 286	354 878	331 696	352 250	335 025	539 136	527 728	561 551	546 484
PHA	21 364	19 603	17 363	15 813	17 433	16 143	29 865	28 947	33 433	32 123
STC	35 498	33 471	29 273	27 490	31 220	29 930	49 144	48 328	54 716	53 764
JHC	20 426	18 803	16 452	15 078	17 505	16 471	27 530	26 595	29 545	28 548
PLK	17 959	16 929	14 516	13 570	16 757	16 087	26 802	26 212	27 267	26 561
KVK	16 221	15 499	12 975	12 357	13 437	12 900	19 337	19 016	19 922	19 515
ULK	63 652	60 245	49 894	46 986	45 657	43 801	59 976	58 732	61 947	60 502
LBK	17 258	15 988	14 566	13 522	16 605	15 709	26 273	25 787	25 653	24 913
HKK	19 298	18 305	14 499	13 681	14 728	14 078	23 373	22 958	24 678	24 048
PAK	19 369	18 381	15 417	14 440	16 998	16 334	26 817	26 446	27 359	26 815
VYS	20 060	18 824	16 202	15 233	17 874	17 082	28 566	27 828	29 410	29 011
JHM	55 230	52 056	44 239	41 658	43 063	41 157	65 944	65 163	69 342	68 099
OLK	31 187	29 299	23 495	21 944	23 470	22 218	41 092	40 026	42 117	40 732
ZLK	25 601	23 505	20 171	18 521	20 048	18 922	33 836	33 136	33 386	32 596
MSK	85 422	80 378	65 816	61 403	57 455	54 193	80 581	78 554	82 776	79 257

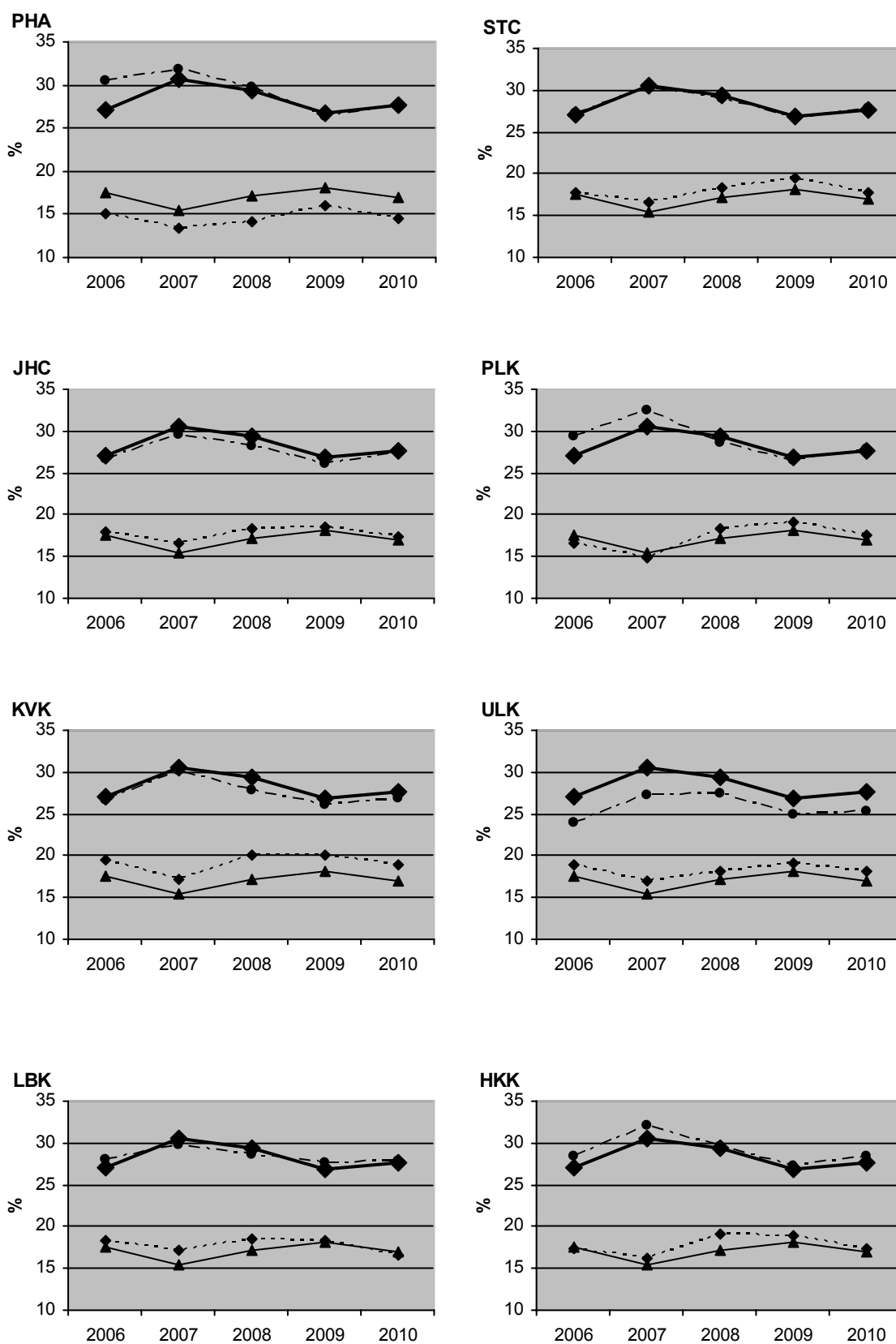
V roce 2007 a 2008 došlo spolu s růstem ekonomiky k poklesu absolutního počtu uchazečů: mezi roky 2006 a 2008 o 86,2 tis. v rámci celé České republiky. Největší pokles zaznamenal Moravskoslezský kraj, kde klesl počet uchazečů o 26,2 tis., a kraj Ústecký (o 16,4 tis.). V roce 2009 došlo k poklesu souhrnné výkonnosti české ekonomiky. To mělo negativní vliv na úroveň celkové zaměstnanosti, a naopak počet nezaměstnaných se meziročně výrazně zvýšil, a to o 192,7 tis. v ČR oproti roku 2008. Z toho nejvíce v kraji Moravskoslezském (o 24,3 tis.) a Ústeckém (o 24,0 tis.), nejméně pak v kraji Karlovarském (o 6,1 tis.) a Královéhradeckém (o 8,9 tis.). V roce 2010 výkonnost ekonomiky lehce vzrostla, ale vzhledem k tomu, že trh práce reaguje na vývoj ekonomiky s určitým zpožděním, byla nezaměstnanost stále ještě vyšší než v roce 2009, a také počet uchazečů o zaměstnání meziročně vzrostl (o 18,8 tis.). Nejvíce v kraji Středočeském (o 5,4 tis.) a v Hl. m. Praze (o 3,1 tis.). V kraji Libereckém a Zlínském počet uchazečů nepatrně poklesl (o 0,9, resp. 0,5 tis.).

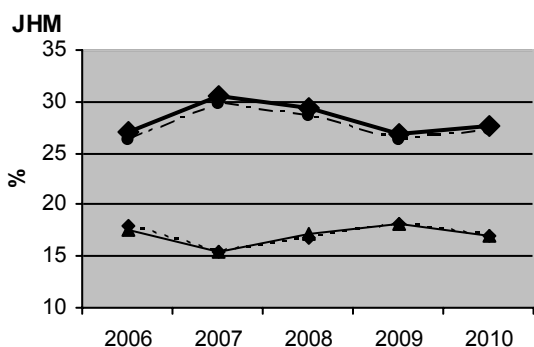
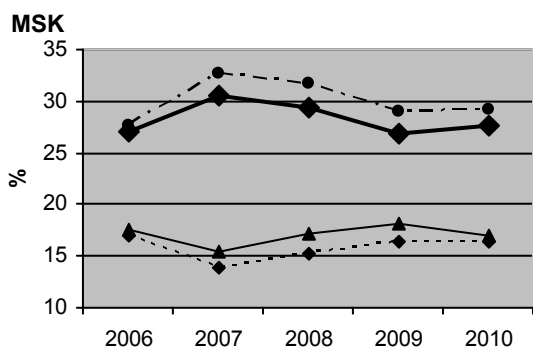
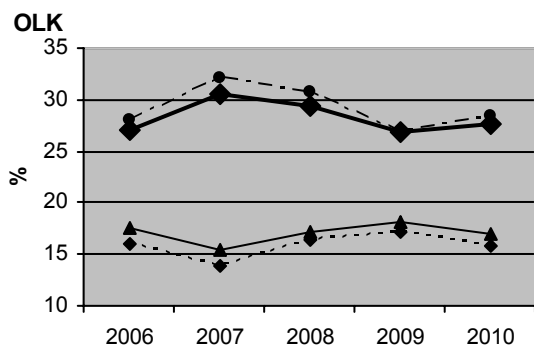
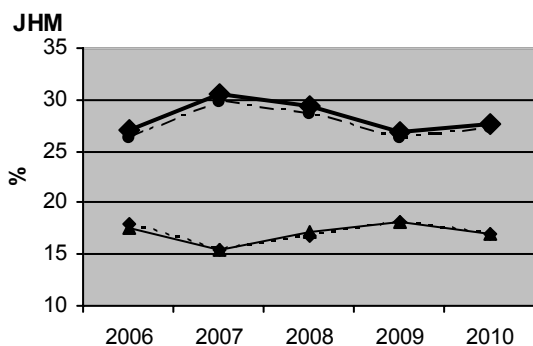
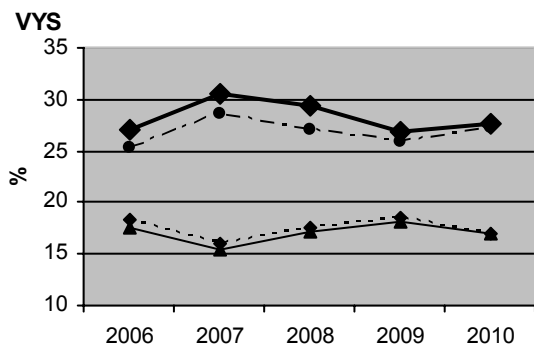
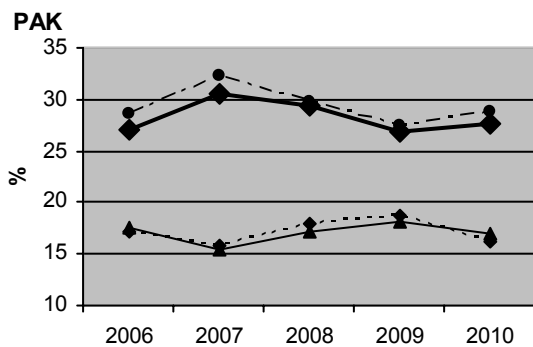
K 30.11. 2011 byl počet uchazečů o zaměstnání 476 404 osob, z toho 456 832 dosažitelných. Jejich počet ve srovnání se stejným obdobím roku 2010 byl nižší o 33 218 osob.

Vzrůstem a poklesem nezaměstnanosti se zvyšují nebo snižují absolutní počty uchazečů o zaměstnání ve všech věkových skupinách. Výjimku tvoří pouze uchazeči starší 60 let, u kterých dochází k pomalému, ale stálému vzrůstu.

Na celkovém počtu neumístěných uchazečů se značnou měrou podíleli lidé nad 50 let, jejichž podíl na celkovém počtu uchazečů ČR se ve sledovaném období (2006-2010) zvýšil o 0,6%.b. na 27,7 %. Druhou skupinou jsou uchazeči do 25 let, jejichž zastoupení kleslo o 0,6% bodu na 16,9%. U této skupiny dochází ke kolísání, což souvisí s demografickým vývojem: mezi ekonomicky aktivní vstupují slabší populační ročníky a více mladých zůstává ekonomicky neaktivní z důvodů studia.

Graf 2: Podíl uchazečů o zaměstnání do 25 let a nad 50 let na celk. počtu uchazečů

---◆--- kraj do 25 let -●- kraj nad 50 let

—▲— ČR do 25 let —◆— ČR nad 50 let

Podíl uchazečů do 25 let byl ve sledovaném období vždy nejnižší v Hl. m. Praha (nejmenší 13,4% byl v roce 2007, největší 16,1% v roce 2009), nejvyšší v kraji Karlovarském (min. 17,2% v roce 2007, max. 20,0% v roce 2009). Tento trend je totožný ve všech krajích, v roce 2007 byl podíl uchazečů do 25 let vždy nejnižší a v roce 2009 nejvyšší.

Podíl uchazečů nad 50 let byl v roce 2006 nejvyšší v Hl. m. Praha (30,4 %). V dalších letech byl nejvyšší vždy v Moravskoslezském kraji (roce 2007 to bylo 32,6% a v roce 2010 se snížil na 29,2%). Nejmenší podíl byl 23,9% v roce 2006 a v roce 2010 25,3% v Ústeckém kraji. Tento kraj má ve sledovaném období vždy nejnižší podíl uchazečů nad 50 let. Přitom to není kraj, který by měl nejnižší podíl obyvatel ve věku 50-65 let. Z tohoto pohledu to byl v roce 2006 kraj Vysočina s podílem obyvatel ve věku 50-65 let 21,4% a v roce 2010 kraj Hl.m. Praha s podílem 21,2%.

Závěr

Z dlouhodobého hlediska je nezaměstnanost největším problémem v kraji Ústeckém a Moravskoslezském. Tam pak v okresech, které byly nejvíce zasaženy strukturálními změnami, zejména ty zaměřené na těžební průmysl (např. Most, Karviná) a v hospodářsky slabých, hlavně příhraničních okresech (např. Bruntál). To, že se situace za celé sledované období prakticky nezměnila svědčí o tom, že se strukturální změny nepodařilo dodnes nijak kompenzovat

Dlouhodobě nejlepší situace je v Hl. městě Praha, který též kladně ovlivňuje nezaměstnanost ve Středočeském kraji, hlavně v sousedních okresech (Praha-východ a Praha-západ).

Velkým problémem je nezaměstnanost osob nad 50 let, která bývá spojena nejčastěji se ztrátou zaměstnání v období, kdy ještě nesplňují podmínky pro přiznání starobního důchodu, ale většina zaměstnavatelů již o ně z nejrůznějších důvodů nemá zájem .

S postupným stárnutím populace toto představuje již dnes jeden z nejzávažnějších strukturálních problémů české ekonomiky, jehož rozsah a dopady se budou postupně ještě zvyšovat. Ač jsou firemními personalisty uváděny nejrůznější důvody pro jejich odmítání (nižší schopnost přizpůsobování dynamice změn v technických inovacích pracovního procesu apod.), ve skutečnosti je zřejmá plošná preference mladších uchazečů.

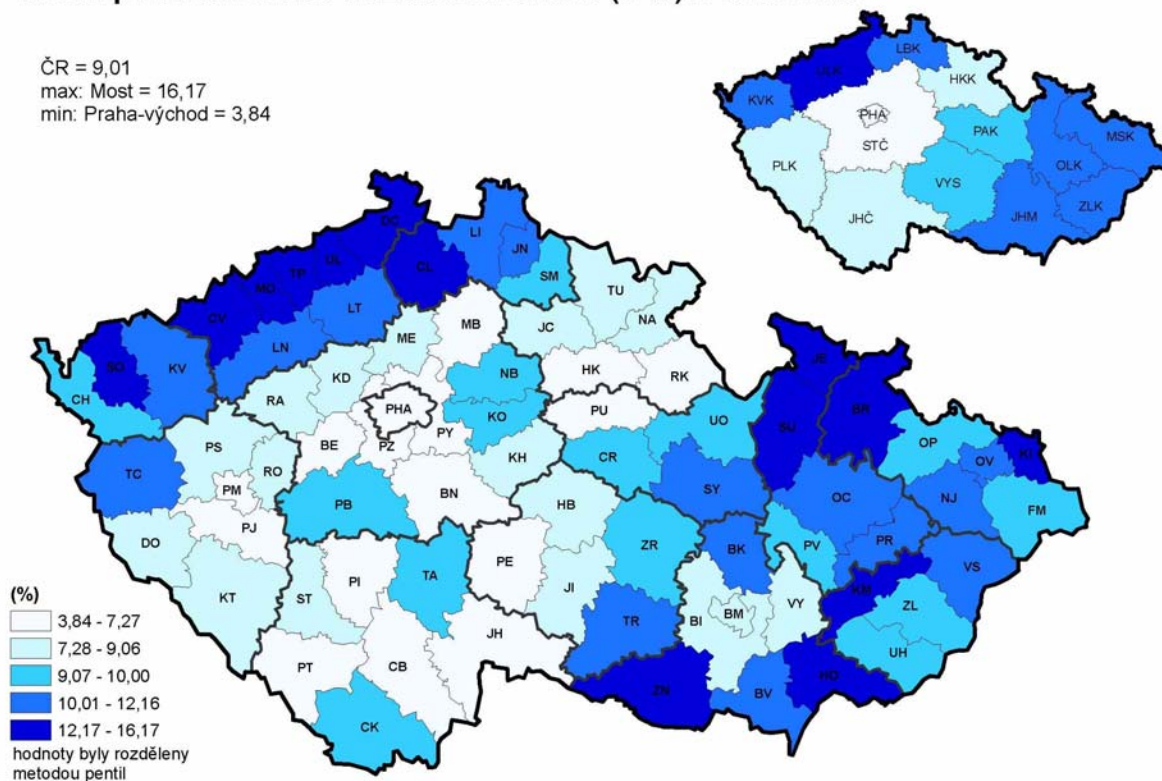
Současně tak dochází k významným ztrátám v důsledku plýtvání cenným kapitálem profesních i životních zkušeností lidí vyšších ročníků, zároveň roste tlak na zvyšování výdajů na sociální systém státu.

Příloha

Kartogram 1 a 2

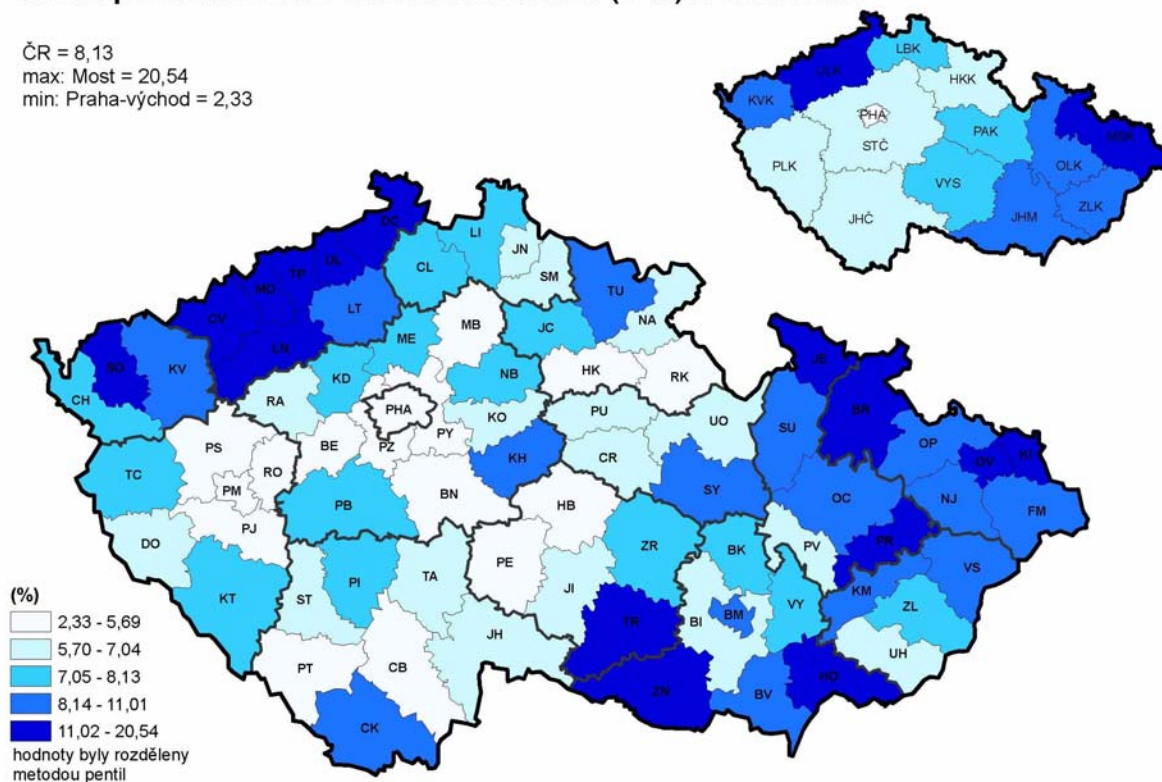
Roční průměrná míra nezaměstnanosti (v %) v roce 2010

ČR = 9,01
max: Most = 16,17
min: Praha-východ = 3,84

Roční průměrná míra nezaměstnanosti (v %) v roce 2006

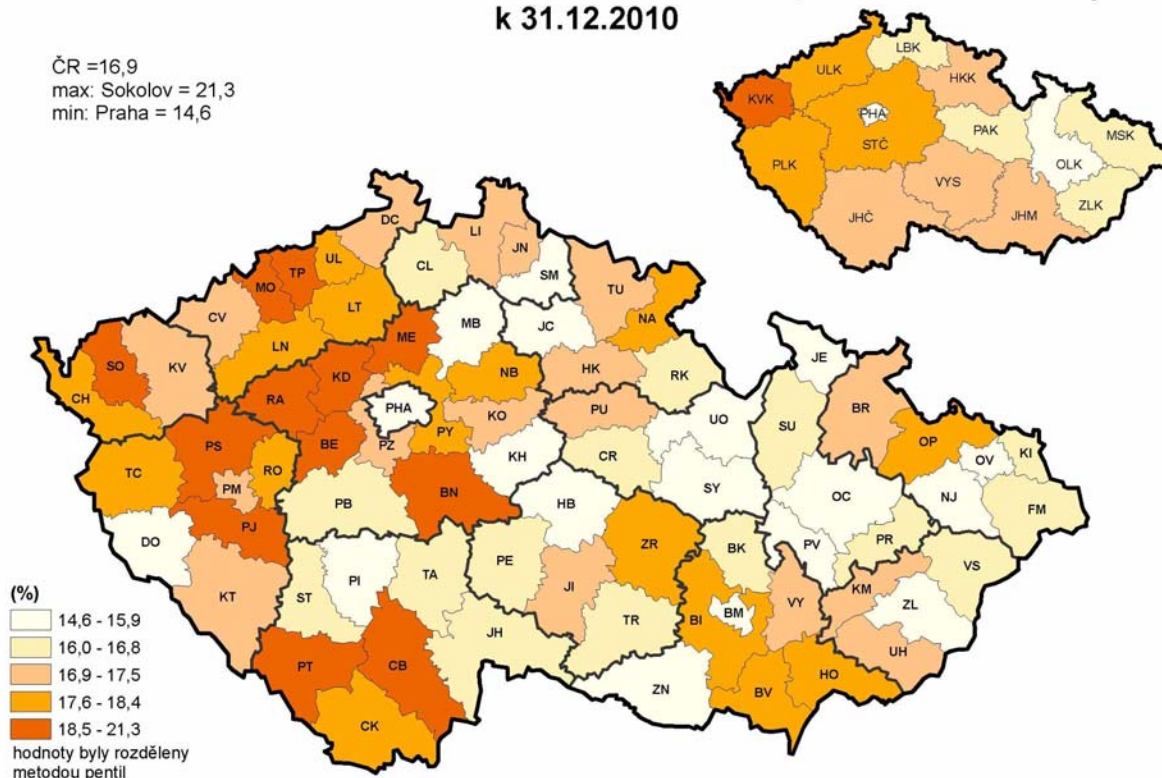
ČR = 8,13
max: Most = 20,54
min: Praha-východ = 2,33

Kartogram 3 a 4

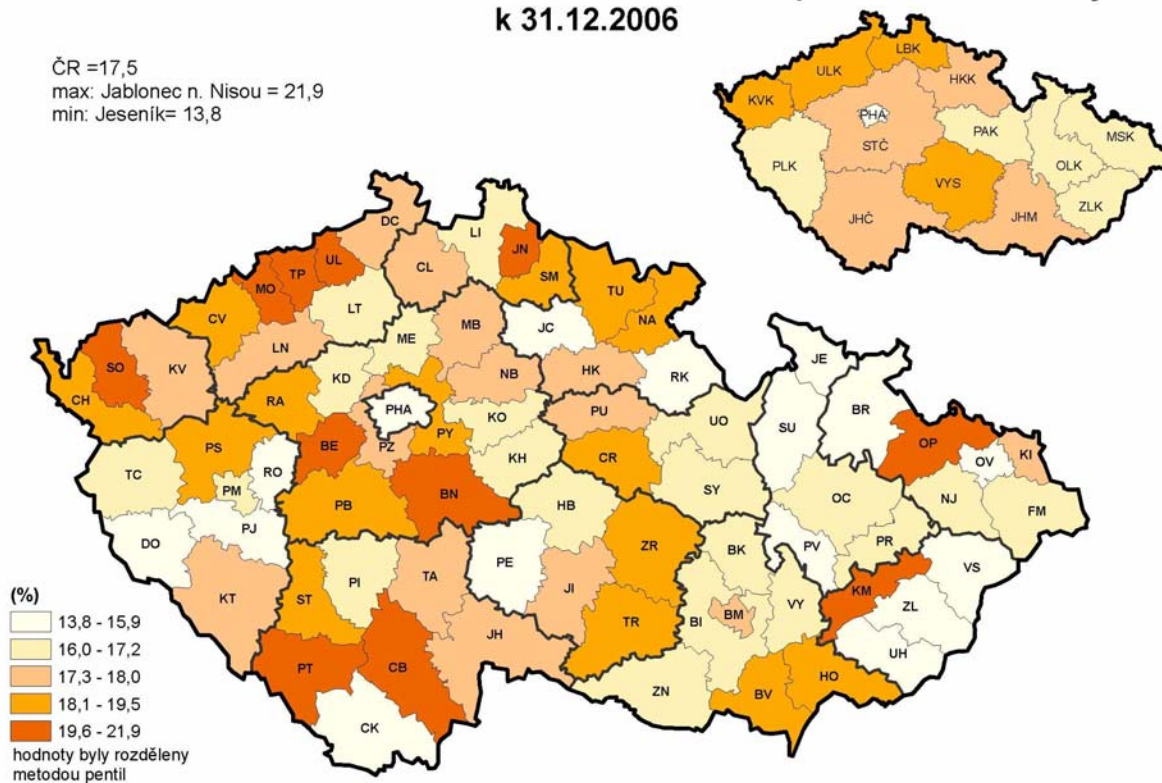
Podíl uchazečů o zaměstnání do 25 let z celkového počtu nezaměstnaných k 31.12.2010

ČR = 16,9
 max: Sokolov = 21,3
 min: Praha = 14,6

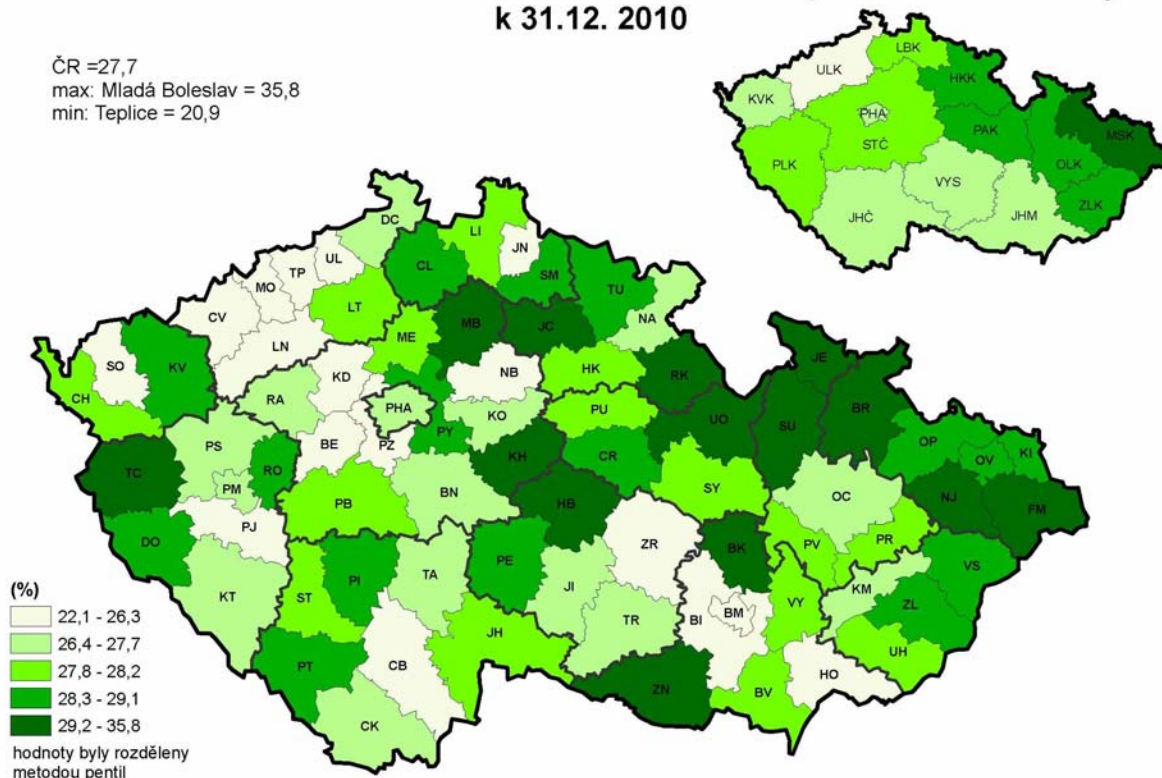
Podíl uchazečů o zaměstnání do 25 let z celkového počtu nezaměstnaných k 31.12.2006

ČR = 17,5
 max: Jablonec n. Nisou = 21,9
 min: Jeseník = 13,8

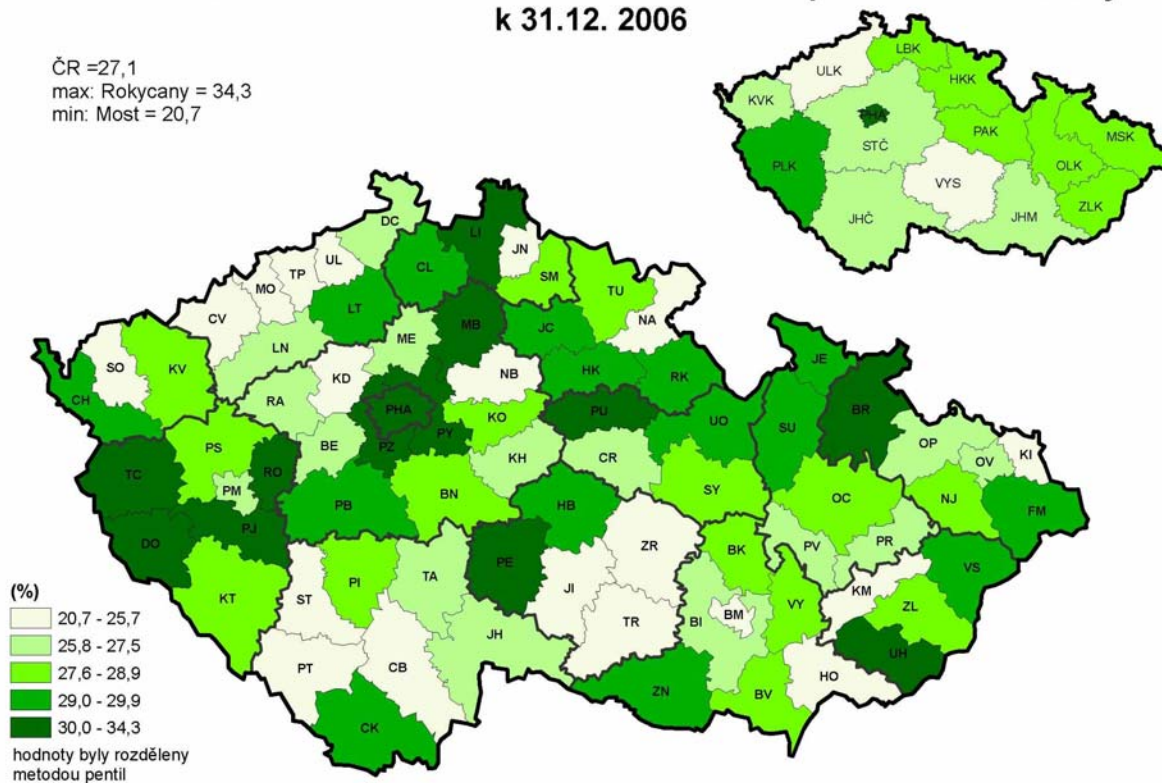
Podíl uchazečů o zaměstnání nad 50 let z celkového počtu nezaměstnaných k 31.12. 2010

ČR = 27,7
 max: Mladá Boleslav = 35,8
 min: Teplice = 20,9

Podíl uchazečů o zaměstnání nad 50 let z celkového počtu nezaměstnaných k 31.12. 2006

ČR = 27,1
 max: Rokycany = 34,3
 min: Most = 20,7

3. Emise

Jednou ze základních složek životního prostředí je ovzduší. Jeho kvalita zcela zásadně ovlivňuje kvalitu lidského života. Kvalitu ovzduší lze sledovat 2 způsoby. Prvním, a statisticky uchopitelnějším, je zaměřit se na emise. Emise představují množství znečišťujících látek dostávajících se z různých zdrojů do ovzduší. Druhým, statisticky méně uchopitelným, je sledovat imise. Imise představují množství znečišťujících látek, které spadne v daném území. V této stati se budeme zabývat emisemi, které jsou z pohledu regionálního hodnocení lépe zpracovatelné.

Zdroje emitující do ovzduší znečišťující látky jsou v ČR sledovány v rámci tzv. Registru emisí a zdrojů znečišťování ovzduší (REZZO). Správou databáze REZZO za celou ČR je pověřen ČHMÚ. Jednotlivé dílčí databáze REZZO 1 až 4, které slouží k archivaci a prezentaci údajů o stacionárních a mobilních zdrojích znečišťování ovzduší, tvoří součást Informačního systému kvality ovzduší (ISKO) provozovaného rovněž ČHMÚ jako jeden ze základních článků soustavy nástrojů pro sledování a hodnocení kvality ovzduší v ČR. Stacionární zdroje znečištění ovzduší (REZZO 1 až 3) jsou členěny podle tepelného výkonu a míry vlivu technologického procesu na znečišťování ovzduší nebo rozsahu znečišťování. Vedle bodově sledovaných stacionárních zdrojů REZZO 1 a 2 jsou v rámci REZZO 3 modelově vypočítávány emise z vytápění domácností, emise VOC (těkavé organické látky) z plošného použití rozpouštědel, emise NH₃ z nesledovaných chovů hospodářských zvířat a z nakládání s chlévskou mrvou. Bilance mobilních zdrojů znečišťování ovzduší (REZZO 4) zahrnuje emise ze silniční, železniční, letecké a vodní dopravy a dále emise z nesilničních zdrojů (zemědělské, lesní a stavební stroje, vozidla armády, údržba zeleně, apod.). Výpočet emisí z dopravy zajišťuje dle vlastní metodiky Centrum dopravního výzkumu Brno.

Článek je zaměřen na zhodnocení rozdílů v emisní situaci ve 14 krajích v časové řadě za roky 2003, 2005, 2007 a 2009 (za tento rok jsou zatím poslední známá data). Přehled podílů jednotlivých druhů emisí, kterými kraje přispívají do celostátního souhrnu emisí, uvádí tabulky 1 a 2. U emisí tuhých znečišťujících látek (TZL) mají dominantní postavení 2 kraje: Středočeský a Moravskoslezský. Jejich společný příspěvek do republikového úhrnu představuje téměř 30 %. Nejmenší podíly pak mají kraje Liberecký, Karlovarský, Zlínský a Hl.m. Praha. Zcela dominantní je postavení Ústeckého kraje v emisích kyslíčnanu siřičitého. Více než třetina SO₂ vypuštěného v ČR do vzduchu pochází z tohoto kraje. Stále se tedy projevuje silný vliv již odsířených tepelných elektráren. Nejmenší podíl na produkci SO₂ má Hl.m. Praha. Zdroje na území Ústeckého kraje produkují prakticky čtvrtinu všech oxidů dusíku v ČR. Vyšší emise těchto plynů jsou i na území regionů Středočeského a Moravskoslezského. Naopak podíl Libereckého kraje na emisích oxidů dusíku je velmi nízký. V emisích CO zcela suverénně vládne kraj Moravskoslezský, jehož podíl na emisích plynu činí více než 30 %. Daleko za ním je kraj Středočeský a žebříček uzavírá kraj Karlovarský. Podíváme-li se na jednotlivé druhy emisí, můžeme říci, že dominantními kraji v jejich produkci jsou kraje Moravskoslezský, Ústecký a Středočeský. Tyto 3 kraje vyprodukují dohromady více než 60 % emisí oxidu siřičitého a více než 50 % emisí oxidů dusíku.

Tab. 1 Podíl emisí TZL a SO₂ v krajích z celkového objemu ČR v letech 2003 až 2009 (v %)

Kraje	Tuhé znečišťující látky				SO ₂			
	2003	2005	2007	2009	2003	2005	2007	2009
ČR	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Hl.m.Praha	4,1	3,9	3,1	3,5	1,0	1,1	0,7	1,0
Středočeský	19,0	17,3	16,8	17,8	12,0	11,4	10,8	12,3
Jihočeský	7,9	7,9	7,8	7,8	5,0	5,1	4,6	5,6
Plzeňský	7,6	7,4	7,1	7,2	5,0	5,4	4,8	6,2
Karlovarský	3,2	3,2	3,5	3,4	7,0	7,6	9,7	5,2
Ústecký	9,1	9,1	8,9	8,5	32,3	33,1	35,2	35,7
Liberecký	3,6	3,3	3,2	3,4	1,9	1,7	1,4	1,6
Královéhradecký	5,2	5,4	5,2	5,9	3,7	3,7	3,6	3,4
Pardubický	5,4	5,4	5,4	5,3	8,8	7,2	6,6	6,7
Vysočina	6,4	8,1	8,0	8,1	1,9	1,5	1,3	1,6
Jihomoravský	6,4	7,5	7,9	8,4	1,7	2,0	2,0	2,3
Olomoucký	5,2	5,7	5,5	5,7	2,9	3,3	2,4	2,6
Zlínský	3,5	3,6	3,5	3,9	3,4	3,4	3,0	3,2
Moravskoslezský	13,4	12,2	14,1	11,0	13,3	13,6	14,0	12,6

Zdroj: ČHMÚ, vlastní výpočty

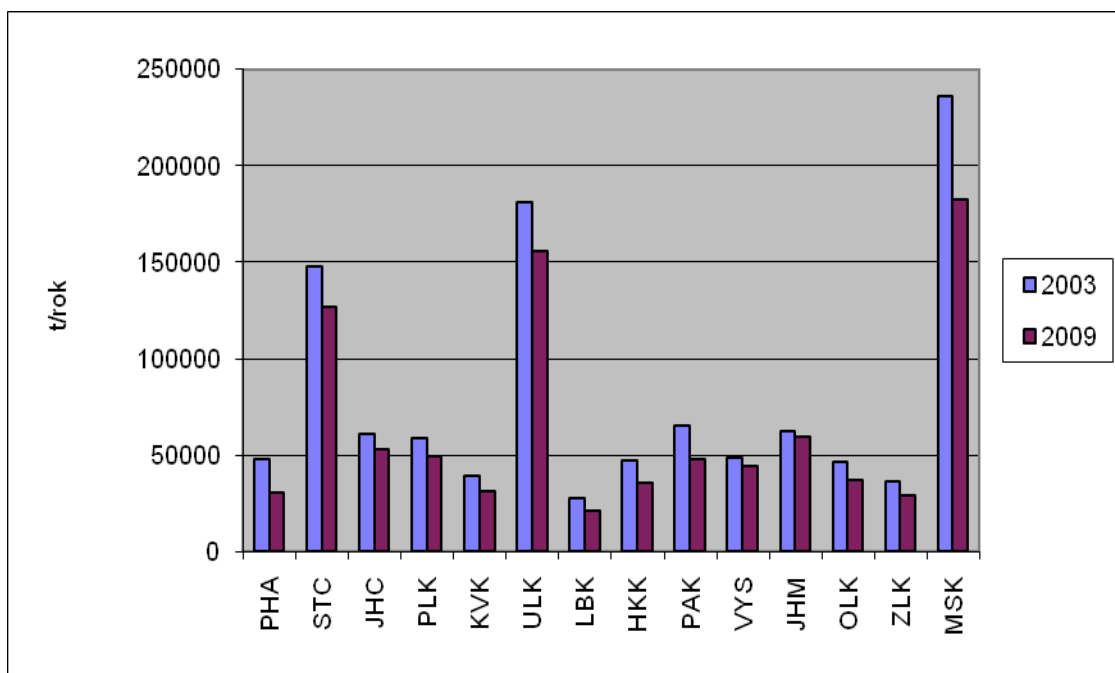
Tab. 2 Podíl emisí NO_x a CO v krajích z celkového objemu ČR v letech 2003 až 2009 (v %)

Kraje	NO _x				CO			
	2003	2005	2007	2009	2003	2005	2007	2009
ČR	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Hl.m.Praha	4,2	3,9	3,2	3,2	5,8	5,3	4,3	4,4
Středočeský	13,9	14,9	15,0	14,7	13,0	14,3	12,5	13,8
Jihočeský	5,1	5,0	5,0	5,3	5,7	5,4	5,6	6,0
Plzeňský	4,9	5,3	5,0	4,9	5,4	5,4	4,9	5,2
Karlovarský	3,9	3,6	4,3	4,4	1,9	2,0	2,1	2,2
Ústecký	24,5	24,0	24,7	24,9	6,1	5,8	5,7	6,1
Liberecký	2,0	1,9	1,8	1,8	2,9	2,8	2,4	2,7
Královéhradecký	3,9	3,5	3,3	3,4	4,6	4,5	3,9	4,3
Pardubický	6,9	6,4	7,3	6,4	4,2	4,1	3,6	4,0
Vysočina	4,6	5,3	5,1	5,3	5,1	5,6	5,1	5,6
Jihomoravský	6,7	6,9	6,8	7,4	6,6	6,8	6,9	7,6
Olomoucký	4,5	4,4	4,2	4,4	4,5	4,3	4,1	4,4
Zlínský	3,2	3,1	3,0	3,2	3,2	3,0	2,9	3,1
Moravskoslezský	11,6	11,7	11,4	10,7	31,0	30,7	36,0	30,4

Zdroj: ČHMÚ, vlastní výpočty

V grafu 1, který zachycuje celkové množství znečišťujících látek uniklých do ovzduší v jednotlivých krajích, je patrné výsadní postavení 3 krajů zmíněných na konci předchozího odstavce. Na opačném pólu pak je kraj Liberecký, kde je emitováno nejméně znečišťujících látek. Ve všech 14 krajích celkové množství vypouštěných škodlivin do vzduchu mezi roky 2003 až 2009 kleslo, a to je bezesporu pozitivní skutečnost.

Graf 1 Celkové množství znečišťujících látek v ovzduší v krajích ČR v letech 2003 a 2009

Zdroj: ČHMÚ, vlastní výpočty

To, jaké jsou absolutní hodnoty emisí podle jednotlivých krajů, je určitě zajímavé, ale lepšího obrázku o emisní situaci toho kterého kraje dosáhneme, když se použijí tzv. měrné emise. Ty vlastně vyjadřují plošnou hustotu emisí, která je vztažena na km^2 příslušného území, v našem případě kraje. Situace v emisním zatížení krajů se pak poněkud změní. U většiny sledovaných položek se dostává, ne-li na první místo, tak do předních pozic Hl.m. Praha, které sice nemá příliš „emisně bohatého“ průmyslu, ale má malou plochu a vysokou koncentraci automobilové dopravy. A tak má Praha nejvyšší měrné emise mezi kraji v tuhých znečišťujících látkách, NO_x i CO . Jen v měrných emisích SO_2 byla překonána na tepelné elektrárny bohatým Ústeckým krajem a Moravskoslezským krajem. O tom, jak výrazné má měrné emise Hl.m. Praha, svědčí i to, že měrné emise tuhých znečišťujících látek a NO_x jsou zde 5x vyšší než je republikový průměr a u měrných emisí CO je republikový průměr dokonce 7x nižší. Je si třeba ale také uvědomit, že Hl.m. Praha je jediným městem mezi všemi kraji, a že kdyby byly zjistitelné měrné emise některých měst např. v Ústeckém či Moravskoslezském kraji, tak by byly extrémní hodnoty Prahy v nejednom případě překonány. Mezi kraje s nejnižšími měrnými emisemi znečišťujících látek patří kraje Jihočeský, Plzeňský, Liberecký, Královéhradecký, Jihomoravský, Olomoucký, Zlínský a Kraj Vysočina. V těchto krajích jsou měrné emise všech složek znečištění ovzduší pod republikovým průměrem. Následující tabulky 3 a 4 zachycují vývoj měrných emisí u 4 hlavních složek znečištění ovzduší podle jednotlivých krajů.

Tab. 3 Měrné emise tuhých znečišťujících látek a SO₂ v krajích ČR v letech 2003 až 2009

Kraje	Tuhé znečišťující látky (t/km ² /rok)				SO ₂ (t/km ² /rok)			
	2003	2005	2007	2009	2003	2005	2007	2009
ČR	0,81	0,79	0,80	0,72	2,82	2,76	2,75	2,21
Hl.m.Praha	5,29	4,85	3,94	3,96	4,34	4,88	2,98	3,40
Středočeský	1,11	0,98	0,96	0,92	2,42	2,25	2,13	1,95
Jihočeský	0,51	0,49	0,49	0,44	1,10	1,09	0,99	0,98
Plzeňský	0,65	0,61	0,59	0,54	1,47	1,55	1,38	1,43
Karlovarský	0,62	0,59	0,67	0,59	4,73	4,96	6,36	2,76
Ústecký	1,09	1,06	1,05	0,90	13,48	13,49	14,27	11,69
Liberecký	0,72	0,66	0,64	0,62	1,34	1,17	0,95	0,90
Královéhradecký	0,70	0,71	0,69	0,71	1,72	1,70	1,64	1,25
Pardubický	0,76	0,75	0,76	0,67	4,36	3,46	3,15	2,59
Vysočina	0,59	0,74	0,74	0,68	0,61	0,48	0,40	0,40
Jihomoravský	0,58	0,65	0,69	0,66	0,55	0,60	0,59	0,55
Olomoucký	0,65	0,67	0,66	0,61	1,24	1,35	0,97	0,87
Zlínský	0,57	0,57	0,56	0,56	1,93	1,85	1,65	1,39
Moravskoslezský	1,55	1,40	1,64	1,15	5,35	5,46	5,60	4,06

Zdroj: ČHMÚ

Tab. 4 Měrné emise NO_x a CO v krajích ČR v letech 2003 až 2009

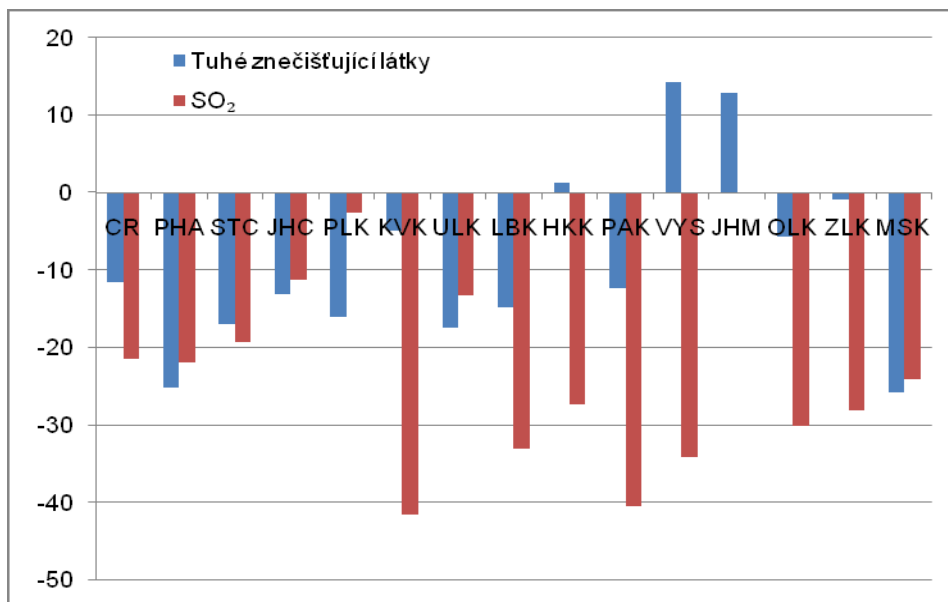
Kraje	NO _x (t/km ² /rok)				CO (t/km ² /rok)			
	2003	2005	2007	2009	2003	2005	2007	2009
ČR	3,68	3,69	3,59	3,20	6,71	6,23	6,44	5,31
Hl.m.Praha	24,80	22,94	18,07	16,34	61,94	52,18	43,98	36,97
Středočeský	3,66	3,93	3,85	3,36	6,25	6,38	5,76	5,26
Jihočeský	1,48	1,45	1,41	1,34	2,98	2,65	2,85	2,52
Plzeňský	1,90	2,05	1,89	1,64	3,76	3,53	3,27	2,89
Karlovarský	3,40	3,13	3,71	3,32	3,06	3,04	3,18	2,80
Ústecký	13,35	13,08	13,10	11,77	6,01	5,30	5,46	4,80
Liberecký	1,83	1,78	1,62	1,44	4,88	4,32	3,92	3,63
Královéhradecký	2,37	2,14	1,98	1,81	5,06	4,65	4,12	3,76
Pardubický	4,41	4,14	4,55	3,57	4,96	4,45	4,00	3,69
Vysočina	1,92	2,27	2,11	1,96	3,86	4,06	3,85	3,47
Jihomoravský	2,76	2,80	2,67	2,61	4,97	4,66	4,89	4,45
Olomoucký	2,53	2,42	2,25	2,09	4,63	4,01	3,94	3,47
Zlínský	2,36	2,31	2,11	2,00	4,30	3,67	3,70	3,33
Moravskoslezský	6,10	6,28	5,96	4,95	29,63	27,76	33,72	23,49

Zdroj: ČHMÚ

I měrné emise znečišťujících látek v ovzduší prošly v letech 2003 až 2009 zajímavým vývojem. V naprosté většině případů se jedná o vývoj pozitivní, jak dokládají graf 2 a 3. V obou grafech je zachycen procentuální úbytek (přírůstek) v letech 2003 až 2009 měrných emisí jednotlivých složek znečištění ovzduší v krajích ČR. U tuhých znečišťujících látek se objevují hned 3 kraje, kde došlo k nárůstu měrných emisí, a to kraj Vysočina, Jihomoravský a Královéhradecký. Vesměs se jedná o kraje s velmi nízkými hodnotami měrných emisí TZL. Jednoznačně nejvyšší pokles zaznamenaly u TZL kraj Moravskoslezský a Hl.m.Praha. U emisí SO₂ všechny kraje dosáhly poklesu měrných emisí, nejvíce pak kraje Karlovarský, Pardubický, Vysočina a Liberecký. V měrných emisích NO_x se vyskytl jeden kraj, který mezi roky 2003 až 2009 dosáhl malého přírůstku, a to kraj Vysočina. Opět se

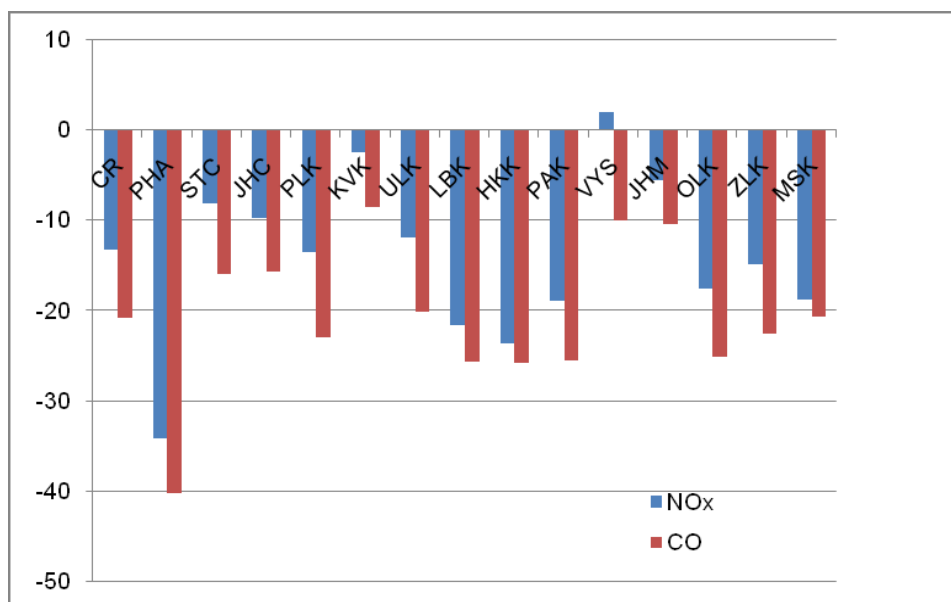
ale jedná o kraj s velmi nízkými výchozími hodnotami. Největší poklesy měrných emisí NOX byly zaznamenány v Hl.m. Praze a v krajích Královéhradeckém a Libereckém. U emisí CO všechny kraje v uvedeném období dosáhly poklesu měrných emisí, nejvíce pak Hl.m. Praha a kraje Liberecký, Královéhradecký a Pardubický.

Graf 2 Úbytek (přírůstek) měrných emisí tuhých znečišťujících látek a SO₂ v krajích ČR mezi roky 2003 až 2009 (v %)

Zdroj: ČHMÚ, vlastní výpočty

Graf 3 Úbytek (přírůstek) měrných emisí NOX a CO v krajích ČR mezi roky 2003 až 2009 (v %)

Zdroj: ČHMÚ, vlastní výpočty

Spíše jako zajímavost, která má ale také určitou vypovídací sílu, byla na závěr stati zařazena tabulka 5, která zachycuje měrné emise za všechny složky znečištění ovzduší vztahované k počtu obyvatel jednotlivých krajů. Ve všech krajích došlo mezi roky 2003 až 2009 k poklesu počtu kilogramů emitovaných znečišťujících látek na osobu. I tak ale připadá téměř jeden metrický cent znečišťujících látek na každého z nás. Z jednotlivých krajů je nejhorší situace v Ústeckém kraji a

v Moravskoslezském kraji. Situace Hl.m. Prahy je naopak nejlepší, neboť celkové množství emitovaných znečišťujících látek v Praze je přepočteno na vysoký počet obyvatel. Pro sledování měrných emisí je ale lepší používat klasický přepočet na jednotku plochy území.

Tab 5 Celkové měrné emise znečišťujících látek přepočtené na 1 obyvatele v krajích ČR mezi roky 2003 až 2009

Kraje	Celkové množství emisí (kg/os./rok)			
	2003	2005	2007	2009
ČR	108,4	103,8	103,8	86,0
Hl.m.Praha	41,1	35,8	28,6	24,2
Středočeský	130,8	129,7	117,8	102,1
Jihočeský	97,7	91,2	91,3	83,2
Plzeňský	107,0	106,3	96,8	86,1
Karlovarský	128,8	127,6	150,9	102,0
Ústecký	220,8	213,4	219,0	186,1
Liberecký	65,0	58,6	52,3	47,5
Královéhradecký	85,5	79,9	72,8	64,5
Pardubický	129,2	114,3	110,6	92,2
Vysočina	93,4	100,7	94,1	85,9
Jihomoravský	55,8	55,4	56,0	51,7
Olomoucký	73,4	69,7	64,4	57,7
Zlínský	61,2	56,4	53,8	48,8
Moravskoslezský	187,1	177,3	203,8	146,2

Zdroj: ČHMÚ, vlastní výpočty

Závěr:

- Ve sledovaném období poklesly emise znečišťujících látek v celé ČR i jednotlivých krajích.
- V absolutním vyjádření se na emisích nejvíce podílejí Moravskoslezský, Ústecký a Středočeský kraj.
- V měrných emisích (přepočtených na jednotku plochy) dominuje Hl.m.Praha.
- Nejnižší měrné emise mají Jihočeský, Liberecký, Olomoucký, Zlínský kraj a Kraj Vysočina.
- Regionální rozdíly se v měrných emisích mezi jednotlivými kraji pozvolna snižují.